

L. Marinei Siculi. Lib. xi.

DE EIVS ADVENTV IN ARAGONIAM
ET CORONATIONE.

IN Caspæ igitur oppido publice lata p Ferdinando sententia coram Benedicto Luna summo Pontifice, regni proceres oratores ad eum statim miserunt. Quibus accitus ad accipiendam Aragoniæ regni successionem cum liberis & vxore multis Castellæ nobilibus comitat⁹, Casaraugustam venit. Vbi in maximo populorum & equitum totius regni cōuentu celebratis conditionibus & statutis ac obseruandorum priuilegiorum facta confirmatione, fuit honorifice coronatus in ecclesia sancti Saluatoris, tertio Nonas Septēbris. Anno. M. CCCXCII. Qui priusq^{ue} vocatus esset ad Aragoniæ regnum, acre bellū Mauris Granatensibus intulerat. Quos Antiquaria & alijs expugnatis oppidis, magnis cladibus affecerat.

DE REBUS EIVS GESTIS POST ACCEPTVM

Aragoniæ regnum.

Comes Vro
gelli capitur.

Vbi vero Aragoniæ suscepit imperium, noui principat⁹ rebus iam cōpositis, multa p̄clara gessit. Et Iacobū Comitē Vrgelli, qui contra eū rebellauerat, captū & bonis omnibus multatū custodibus adhibitis in Castellam misit. Vnde mox in Xatuiæ castellū detruxit p̄petuo carcere dānatū. In quo Comes angustiq^{ue} carceris impatiēs breui tēpore vitā finiuit.

DE ADVENTV SIGISMVNDI IMPERATORIS

ad eum in Hispaniam.

1400

ERat hoc tēpore Romæ letiferū scisma, & ecclesiæ multorū annorū p̄nitiosa diuisio, tres enim Pontifices erant. Quorū vnus Benedictus Hispani generis, qui ante pontificatū Petrus Luna dicebatur, diuersarū factionū veritus insidias in Hispaniā venerat. Qui, vt supra scripsim⁹, coronationi Ferdinandi Regis p̄fuerat. Cuius causa Rex Ferdinandus & Christiani amoris amore cōmotus legatos ad Imperatorem Sigismundū misit, rogatū vt Nisam, quæ ciuitas est Galliæ maritima nō longe ab Hispaniæ finibus, cōuenirēt, vt scisma iā diuturnum tollerent, & vniuersę Christianitati & Dei ecclesiæ cōsulerent. Sigismundus autē Christianissimus Imperator accepta legatione sanctoq^{ue} Ferdinandi Regis cognito desiderio simul cum legatis eius iter ingressus Nisam venit. Interim vero Ferdinandus & si Valentia, vnde legatos ad Imperatorem miserat, grauissimo morbo decubuerat, triremem tamē ingressus ē Valētia ad Colibritanū portū magno dolore fatigatus peruenit. Hinc lectica Russinonē oppidum, quod Perpignanū vocant, delatus indies crescente morbo vltra p̄gredi non valuit. Quapropter de valetudine eius certior factus Imperator ad eū Russinonē venit. Cui Ferdināndus in Hispaniā iā ingressus Alphonsus cū reliquis filiis magnoq^{ue} numero nobilitū obuiā misit. Et interea sancti Francisci monasteriū, propterea q^{ue} erat capacissima domus, hospitū parare iusserat. Ille autē cū venisset vbi paululū cōquieuit Regē in lecto iacentē adit, & honorificentissime receptus est longoq^{ue} sermone vtro citroq^{ue} habito demū familiaribus amotis duo solī multa cōtulerunt. Hinc digressus Imperator ad Pōtificē Benedictū in oppidi arcē se cōtulit. A quo magnis honoribus exceptus et eius pedes osculatus Ferdinādi Regis & omnū Christianorū principum suoq^{ue} nomine multa verba fecit. Cui suā & aliorū voluntatē aptissime declarauit. Nā ceteri Reges ad Impatorē sua vota detulerāt, & prudētissime supplicauit, vt quēadmodū Pontifices alij p̄ cōmuni Christianorū salute & Dei cultu & honore facere parati erāt, ipse q^{ue} Pontificatus onus & dignitatē deponeret, Benedictus autē quo magis ab Impatore rogabat, eo p̄tinacius i sua cōtumacia p̄manebat, affirmās vnū se dūtaxat atq^{ue} uerū esse Pōtificem. Tūc Impator ad Ferdinādū Regē reuersus ei Benedictū p̄positū retulit. Rex igit^{ur} et Impator illi obsequiū denegarūt, & ne q^{ui} eū Pōtificē diceret iusserūt. Quod vbi Benedict⁹ intellexit, metuēs ne vī cap⁹ pōtificatū dimittere cogeret, vel aliqd periculū subiret, noctu clā egressus ex oppido Colibri se cōtulit, ac prima luce triremē, quā ibi paratā cū alijs habebat, ascēdit. de cui⁹ discessu rex Ferdinandus certior fact⁹ egres ad eū statim misit, supplicatū ne discedere vellet, p̄pterea q^{ue} apud se

Pontificis Be
nedicti perti
nacia.

De Regibus Aragonie.

Sol. lxxij.

tutus esse posset, q̄ apud alium quēq̄. Cui Benedictus per equites ad se missos hoc modo respondit. Men qui te feci in desertum misisti! Alludit enim ad Regis coronationem. Cui Benedictus Pontifex, vt supra diximus, præfuerat, perinde ac si dixisset, ego te Regem feci, & tu vis me priuare Pontificatu! Hoc responso dato remōs impellens in Peninsulam, hoc est in insulam paruulā, quē Paniscula dicitur, apud Valētiā se recepit. Et Sigismundus Imperator ex Hispania discedens ad Imperium reuersus est. Rex vero Ferdinandus adhuc infirmus aduersa validudine Barcinonā venit. Hinc in Aragoniā proficiscens itineris labore decessit in Equalato oppido recidit in grauiorem validudinem. Qua victus decessit quarto Nonas Aprilis, anno M. CCCCXVI. Aetatis vero suæ. XLIII. Aragoniæ autem regno p̄fuit annos quatuor & menses nouem. Qui sepultus est in monasterio Populeti. Cuius vxor Regina Leonora peractis exequiis in Castellā rediit. Quæ in oppido Methymna cognomento Cāpo, sororum q̄ Sanctimoniales dicuntur, monasteriū condidit nomine Sancti Ioannis Dominarū. Ibi planctū vixit annos. XIX. & diē suū clausit Nonis Ianuariis. Anno. M. CCCCXXXV.

Obijt i oppi
do Equalato

DE ALPHONSO REGE FERDINANDI FILIO COGNO

mento Magnanimo, qui fuit Rex Aragonum. XVII. & vtriusq̄

Siciliæ, & Comes Barcinonæ.

Ad magnā Ferdinandi Regis felicitatem, & inclytā Aragoniæ Siciliæq̄ regni gloriam filius eius Alphonsus ingens omnium virtutum cumulus accessit. Cui⁹ res magnifice strenueq̄ gestas, quę plurimæ sunt & immortalitate dignissimę, ego cōsulto transeo. Eas enim Laurentius Valensis, & Bartholomęus Faccius, duo præstantissimi viri fideq̄ dignissimi carhis nūq̄ perituris facundissime scriptas reliquerunt. Si quis igitur Alphōsi Regis virtutes & res fortissime gestas summis laudibus exultas cognoscere velit, & Laurentium legat & Faccium, qui de rebus gestis & virtutibus eius magnā & verā confecerunt historiam. Ceterum Lauretianum de Regis Alphonsi rebus gestis opus, quod a multis assertū ab eo æditum fuisse, ego nondū vidi. Bartholomęi vero Faccii magnum volumen, & in decem libros diuisum Neapoli perlegi nuper apud quendam Antonium siue Bernardinum, cui cognomen to est Bononia, qui eos Venetorum legatis ad Ferdinandum Regem transcribendos cōmōdauerat. Quibus certe libris & recenti fama commotus Alphonsi Regis multas & ingētes virtutes admiratus, illam demum Stoicorum comprobauit sententiā, quæ mihi perdifficilis hactenus videbatur, vt omnes illi virtutes inesse crederemus, in quo saltem earum vna esse videretur. Atq̄ adeo quidem Stoicorum nunc a me vetus confirmatur opinio, vt nullā prorsus litem deinceps illis intendam. Fuerunt enim in Alphonso Rege virtutes tam cumulatae & perfectæ, q̄ multæ. Quę non modo magnis historis ac fama circūferuntur, verū etiam multis adhuc viuentibus & Hispanis equitibus & Siculis, qui rebus ab eo gestis interfuere, memorantur. Ipse quoq̄ memini post captā Neapolim quod Siculos maximis honoribus illustrauit, quibus amplissima munera tribuit, quorum domus & genus præclaris nobilitatis titulis ornauit, quos equestris ordinis dignitate censuq̄ donauit.

L. Valla.
Bartholomęus Faccius.

DE EIUS ELOQVENTIA ET ERVDITIONE

Cuius ego virtutes & res gestas mecum cogitans, illud vnum quod rarissime contigit, nostris præsertim temporibus, persæpe mirari soleo, q̄ summus Princeps & quinquagenarius & maximis plurimiq̄ curis districtus ad Latinas literas respexit, earumq̄ desiderio commotus & amore iam captus a primis grāmaticæ rudimentis veluti puer omni cura solutus discere coepit. In quibus Laurentio Valla & Antonio Panormita præceptoribus vsus breui quidē tempore plurimum profecit. Hinc poetas & oratores omnes totius Italiæ atq̄ Sicilię, quorū consuetudine mirum in modum delectabatur, mirifice iuuat & q̄maxime coluit. Qui vbi scientiæ fructum gustare coepit, amplissimā & pulcherrimā sibi suisq̄ literatis hominib⁹ bi

Quinquagenarius Latinis lris operā dedit.

L. Marinei Siculi. Lib. xi.

Omniū li-
brorū biblio-
theca instituit.

bibliothecam comparauit, libris q̄ plurimus conquisitis & emptis immenso precio. Quos uas-
tem venales inuenire non poterat a publicis & priuatis bibliothecis comodato dum trāscri-
berentur accepit. Atq; multa Græcorum volumina cuiuscūq; scientiæ per viros eruditos &
eloquentes in latinum sermonem traducere diligentissime curauit. Cuius auspiciis & amplissi-
ma liberalitate nimirum latine littere, quæ iam pridem miserandam iacturam fecerāt & pen-
tus ad interitum peruenerant, fuerunt ad pristinum statum & meliorem cultū restitutæ, in ma-
gnoq; precio ac ueneratione habitæ. Floruerunt sub tanto principe quidem non solum bello-
rum duces & in re militari fortissimi equites, sed etiam vates & rhetores omnes, in omni ge-
nere litterarum indulgentia summi Regis excitati. Qui quanta & ipse claruit eloquentia scripta
quidem eius & orationes quædam facile declarant. Quarū, quoniā de rebus eius gestis mentio-
nem nullam sum facturus, aliquid hic apponere placuit, ut cæteri principes aut inuidia palleāt,
aut idem facere studeant diligenter.

DE EIVS SERMONE CONSOLATORIO

ad Gabrielem Surrentinum familiarem.

VT uales mi Gabrili! Medici quidem te extra mortis periculū esse affirmant, si modo il-
los obediēter audias. Quod ut facias te hortor atq; etiam rogo, ne secus faciendo ipse
tux mortis causa fuisse infameris. Et in medicis quidem haud parū præsidium vitæ est, verū
in Deo multo malus ac certius. Is enī nō vitæ modo, sed mortis etiā sanitas & salū est. Illū ergo
in primis ante oculos habeas, illi tota cogitatione adhæreas, q te fecit q te a morte moriēs rede-
mit, q te iudicaturū est. Illū si q̄ndo offendisti, nūc cōtritione, oratione, cōfessione, & sacris mis-
steriis tibi places ac propitiū reddas. Hæc cum feceris, & facies scio, & quidē deuotissime si be-
ne pietatem ac constantiam tuam noui, hæc inq; cum feceris, illius postea voluntati ac miseri-
cordiæ læto & forti animo te permittas. Solus enim, quid nobis profuturum, quid contrā no-
citurum sit, prænoscit. Nec te timor aut potius opinio mortis offēdat. Mors quippe bene pu-
re q morientibus vitæ est. Hinc & disolui cupiunt qui bene vixerūt & esse cum Christo, ut be-
ne actæ vitæ præmiū consequantur, lumen æternū. Et profecto mors vitæ principium est,
atq; eius vitæ, quæ neq; doloribus, neq; metui, neq; inuidiæ, neq; ærumnis ullis subiecta est,
neq; ipsi quoq; morti quicq; obnoxia. Et si altius aliqua nō repetam, inueniemus, mortem
nihil aliud esse q̄ peccandi finem. Nam cum Adā contra mādatum Dei in flagitium lapsus es-
set, ne viuendo culpa reuulseret, & in peccato persisteret, eius corpus ē terra factum, terræ De-
us reddidit. Non ut creaturæ, quam fecerat, sed ut peccato quod creatura ipsa cōmiserat finem
imponeret. Deus igitur & principium & finis, cū is vult, nascimur, cū vult etiā morimur. Et
sunt hæc prorsus quidem diuinitatis suæ nihil ad nos pertinentia. Illud vero tantū modo nō
reliquit arbitrio, ut bene recteq; viuendo bonum nascēremur finem. Hoc itaq; quod vnum
nostrum est, id est ut in Christo domino moriamur summa ope adniti debemus. Quod qui
faciunt non plane moriūtur, sed transeunt a corruptione ad incorruptionem, a mortalitate ad
immortalitatem, a perturbationibus ad tranquillitatem. Non absurde fortassis quidam existi-
marunt mortem non modo malum non esse, sed bonorum omnium maximum. Verū enim
uero quoniā euocationis diem neq; horam nobis scire datum est, per q̄ salubre fuerit nos præ-
paratos esse cū deo sentientes & mandatis eius obsequentes nec diē differre tutum esse, sed in-
piēter factum potius existimādum. Plērosq; enim vidim⁹ summa corporis incolumitate res-
pente interceptos. Contra nonnullos vsq; ad medicorum desperationem reductos cōualuisse.
Ego quidem in præsentia, ut vides sanus integer & validus sum, adde & tot tantorumq; Rex
regnorum, opibus, potentia, existimatione fortassis non impostremis. Sed nunquid profus-
tura hæc mihi quicq; intelligā ad horam mortis dignoscēdam? aut si intelligā, putem me vel
temporis momento illi resistere, aut repugnare posse? minime. Cum hæc igitur omnia in Dei
tantum potestate sint, nihil nobis reliquū videtur nisi cū Deo bene sentientes eius præceptis

Dictum sa-
piēter.

De Regibus Aragonie.

Fol. lxiij.

vt diximus cum in omni vita, tum in vitæ termino maxime obediamus. Sed quoniam te ver-
bis meis alacriorem aliquanto factum intueor, pergam te monere, & iis quidem monitis, quibus
hæc brevis hora non modo sine metu, sed cum gaudio quoque transigenda videatur. Crea-
dimus firme omnes, quod Deus hominem fecerit ad imaginem & similitudinem sui. Nec cum fe-
cerit, credimus corpus fecisse sui simile, sed inflasse illi spiritum, id est, animam ad similitudinē
sui. Id cum ita sit, quid nobis foelicius potest accidere, quam dimittere luteum corpus, victorum
sarcinam, & ad eum euolantes redire, qui nos non dedignatus est ad similitudinem sui facere?
quo spiritus noster diuino ipsius spiritu repletus diuinitatis particeps & foelicitatis eius agat
æuū, perpetuo inter angelos & sanctorum choros? Et quoniam nos similes sui natura creauit,
& simile appetat simile, oportebit nos legi naturæ parere, hoc est, ipsi Deo, vt nemo vnquam sapi-
ens repugnauit. Natura ergo rapimur ad fruitionem Dei, ad quam ne id refugas, nisi morte
migrandum est nemini. O ineffabilem Dei benignitatem, dedit iis qui credunt in nomine eius
vel Dei filios fieri posse. Et adhuc veremur mori? atque id statim facere, quod velimus nolimus
quandoque facturi sumus. Sane nisi Deus id expresse vetuisset, non expectanda sed conciscenda
nobis mors esset, quo citius anima nostra pueniret ad patrem rerum omnium & factorem &
dominum, quo simplicitatem, puritatem, æternitatem, atque vt ita dixerim, Deitatem recognos-
ceret & recuperaret suam in contemplatione rerum coelestium & cōsortione sanctorū. Quid
nos ita non dicam amplius mors sed agitatio mortis deterreat? a qua momento temporis ab-
solutumur? Et in qua, aut nullus est sensus, aut certe brevis quidam efflatus, & is quidem æqua-
litate lenior ac facilior. Adeo ne molles aut insolentes erimus, vt quod omnibus prorsus sub-
eundum est iter, nobis vnus haud esse subeundum arbitremur? Adeo ne stulti atque dementes,
vt nobis naturam, non naturæ nos parere debere cogitemus? Atqui viridior est vita ex eo in
flore gratis. Quid refert obsecro quæ cito quis exeat si semel exeundum? Nunquam ne animadu-
eristi, quod quo magis crescimus, eo magis decrescit vita? Quamquam per immortalem Deum quid i
hac vita potest esse diu, cum ipsa etiam hominum longissima vita per brevis sit, & puncti instar
iudicanda, si cum æternitate eam conferas? vt non temere fortassis credendum videatur, non
ex interuallo aliquo, sed vna eademque hora homines mori & nasci omnes. Cæterum is mihi
hi demum viuere videtur, & in ætate adhuc imperfecta vitam perfectam ducere, qui vsque ad sa-
pientiam, id est, vsque ad cognitionem Dei vixit, qui conscientia sua fretus mortis fiduciam præ-
seferens læto atque hilaris animo obeat aut abeat potius. Et si vis etiam dinumerentur anni & ser-
uetur ordo, vt libet, quod tibi paucorum annorum accessio boni potuisset afferre? aut quid non
mali potius? Tibi summa nunc tui principis gratia, tibi fratres & parentes incolumes, tibi pa-
trique ipsius tuæ & haud paruus propterea dominatus, tibi facultates & copię non mediocres,
sed horum pleraque fortunæ temeritate reguntur. Quæ certe nobis pro gratia inuidia & maluo-
lentiam subegerit, pro sanitate morbos & ægitudines, pro dominatu seruitutem & exilium,
pro fluentia & diuitiis paupertatem & inopiam, pro bona ætate tedium atque odium. Hi nimis
rum hi fructus sunt, quos præsens vita acerbissimos exornare consuevit, quos euitare & mor-
te præcidere sapiens vir, si liceat, debet. Et tunc secum bene foeliciter quæ actum esse existimare, si cum
hec fucata & fallacia bona sibi arriserint, ea deserat. Nec vero te vlla de parentibus aut fratribus,
quos relicturus fortassis es, subeat sollicitudo. Eos quidem mihi cordi iam itaque esse & fore scias, non
minus sanè, ne quid ardentius dicam, quam te ipsum, in cuius recordatione Martinum fratrem & ipsum pcla-
ræ spera adolescentulum in tuos honores, in tuas fortunas & fortunæ spem ptinus assumo. Tu vale
æternū, & si mādatis meis impigre semper obtemperasti, nunc si a Deo Opt. Max. ac regū Rege
tibi vitæ exitus denunciari videatur, lætus agensque gratias pare & obtempera. ¶ Hac oratione
confirmatus & erectus adolescens paulo post hilariter & cum Dei mira cognitione migravit.
Rex illi inferias magnifice persoluit, & sepulchro huiusmodi distichon exculpi mandauit.

¶ Qui fuit Alphonsi quondam pars maxima Regis

Gabriel hac modica nunc tumulatur humo.

Ingéniosa lo-
cutio.Quando dici-
tur homo for-
lix.

L. Marinei Siculi. Lib. xi.

ORATIO EIVS AD FERDINANDVM FILIVM

contra Florentinos proficiscentem.

Bonus prin-
ceps,

Compulsus tandem Florentinorum iniuriis, quas nobis ac Venetis sociis & amicis nostris quotidie inferre pergunt, constitui animo te, quo nihil habeo in vita charius, aduersus eos cum hoc exercitu mittere. Sperās Dei ope, qui iusticię fauet, & tua atq; horum militum virtute fore, ut acceptas iniurias vlciscamur. Simul ut cognoscāt iniuste se fecisse, qui cum hostibus nostris foedus atq; amicitiam iūxerint, se q̃ in eo errasse, neq; satis recte eorum reipublicę consuluisse. Et quo id alacriore animo suscipias agasq; hosce veteranos commilitones meos mihi charissimos, quos tibi magnę glorię, si ita vti sciueris, futuros reor, trado tua q̃ fidei mado, quorum virtus ac fides, multis meis magnis laboribus ac periculis superioribus bellis mihi nota & spectata est. Quorum opera omnis ad hunc diem victorias & Neapolitanū hoc regnum triumphumq; adeptus sum. Quibus deniq; adiutorib; ac bellicis magnam Italię partem maiorum nostrorum imperio & glorię adieciimus. Hos velim in primis ames charosq; habeas, putesq; nihil ne vitam quidem ipsam a me tibi commendari posse diligentius. Quod cum feceris, meam a te gloriā amari expetis; tunc deniq; existimabo. Hos vide ne temere in discrimen mittas. Nec vero multum a te cohortandi aut oratione incitandi erunt, si quid periculi subeundum fuerit, magis a te reprimendus moderandusq; q̃ verbis accendendus eorum animus erit. Tales tibi viros ad necessarios casus referues facito, in quibus scilicet de dignitate tua agatur aut fama. Nec vero apud me dubium relinquitur quin eos ita habiturus sis, ut Imperatorem eundem habere se sentiant. Id autem te ante omnia monitum velim, ne tantum tuę aut horum militum fortitudinī fidas, ut arbitreris absq; diuina ope a te hostes superandos. Victoria enim non ex hominum consiliis, sed ex summi Dei voluntate ac potestate proficiscitur. Tum deniq; tibi militares artes profuturas scito, cum Deum tibi pietate ac iustis factis propitium reddideris. Eum igitur si vincere expetis, pura mente colito, spemq; omnem victorię in eo reponito. Et si quando, quod solet in bello contingere, tibi quidquā aduersi acciderit, quo existimare possis ipsum Deū tibi subratum esse, vide ne ab eo per impatiētiam aut animi perturbationem discedas, sed potius satisfaciendo ei reconciliari stude. Solet enim Deus quos diligit interdum malis afficere, & quos constantes in aduersis videt, rursus in meliorem fortunā restituere. Existimationis diligentissima tibi ratio habenda erit, putandumq; nihil ea re in humanis rebus plurius esse aut fieri debere. Quippe cum victoria nonnunq̃ magis existimatione & fama, q̃ militum robore ac virtute comparetur. Et victoria quidem saepe cladibus mutatur, at fama si cum probitate & fide coniuncta fuerit, & permanet & cum omni quo perdurat. Honestati itaq; a te incumbendum erit, qua detracta, nec principi illi Deo placere, neq; apud mortales auctoritatem vllam stabilem aut gloriā consequi possumus. Venerorum vero amicorum ac sociorum nostrorum reipublicam nostram esse existimato, eamq; non minore studio ac diligentia, q̃ statum nostrum defendito. Pro qua quidem conseruanda & amplificanda, nec sumptui nec militum labori parcas iubeo. Cum itis eo animo societatem iunxi, ut quādiu nobis vita contingerit, omnia eorum prospera & aduersa mihi communia habiturus sim. Nec te ab hoc proposito deterreat, aut pecunię, aut alius cuiuspiam rei indigentia. Namq; omnia quę bello vsui fuerint, tibi a nobis abunde suppeditabuntur. Et ut vno verbo agam, non magis tibi quam mihi ipse defuturus sum, ut scias si modo tibi ipse nō defueris nihil tibi per nos defore. Illud postremo obseruato ac mandato memorię, in quo tua laus & gloria clucescet. Si qui ex hostibus antequā oppugnentur in deditionem veniant, eos benigne in fidem tuam recipias. Ac si qui fortasse obstinatoribus animis diuturnam obsidionem pertulerint, cum in potestatem tuam venerint, clementiam potius, quam illorum pertinaciam respicias. Magisque quid te ac gente nostra, quę semper crudelitatem odio habuit, quā quid illis dignum fuerit cogites. Quę si obseruaueris & nobis leticiam & tibi gloriā paries.

Oratio

De Regibus Aragonie.

Sol. lxx.

ORATIO DOMINICI FIRMANI CARDINALIS

ad eum pro Italia pace concilianda.

Rem sane facilem & tibi vitro expetendam (vt pro omnibus his legatis verba facia) à te Rex oratum venimus, pacē scilicet ac societatem tuā, quorum vtrumq; & dare & accipere tuæ bonitatis est, præsertim hoc miserrimo tempore, quo vniuerso Christiano generi ac religioni nostræ sanctissimæ periculum ab exteris nationibus impendet. Quæ causa imprimis hosce populos ac principes mouit, vt armis positis cōmuni quieti consulerent. Nec vero putes ab hisce in agenda pace contēptui esse aut neglectui habitum, q̄ eam te incōsulto fecerint, ita enim fieri necesse fuit, quo facilius conficeretur. Quæ fortasse aliquanto plus difficultatis alioquin fuisset habitura. In ea enim hand præterita est honesta de tua dignitate mētio. Sed & tibi relictus & cōcessus eius inuendæ locus. Nec tu id in status tui detrimentū aut dedecus vllum factū arbitrare. Quod si te non alia ratio moueret, q̄ Italice quictis, q̄ puincia diutissime exagitata atq; intestinis bellis vexata est, ita vt qui viciū similior viciō videatur, esse tamen & æquitatis & humanitatis tuæ cōmunem hanc pacem & societate amplecti, vt tandē aliquādo, quantum in te esset, quiesceret. Atq; vt hanc ex ea pacata laudem gloriāq; tuarum laudū cumulo adīceres. At cum in præsentiarum non de ea pacāda, sed potius de tutāda & cōseruāda agatur, multo magis debes cōmuni huic foederi & cōsentienti ceterorū populorū ac principum volūtati acquiescere. Imminet enim nobis bellū & graue & periculofum, quale multis iam sæculis in Italia non auditū. Agitur salus Italiæ, agitur salus totius Christianæ Reip. agitur salus sanctissimæ religionis nostræ. Mahometus atrocissimus Christiani nominis hostis non cōtēntus capta Constantinopoli, quæ vrbs à Constantino potissimū aduersus Theucrorum impetus condita est. In cuius expugnatione, quas cædes, quæ incendia, quas rapinas, quos incessus, quas templorū violationes, quas sacrorum corporū prophanationes, quæ Christi Dei nostri, quæ virginis sanctissimæ ludibria commiserint nō es nescius. Nō cōtēntus inq; Græcia oppressa, quæ aut iam omnis paret, aut metu eius cōtremiscit. Non cōtēntus deniq; finitimarum gentiū obsequio, emergere iā ē Græciæ claustris, atq; in Italiā erūpere, Romanq; caput ac sedem sacrosanctæ religionis nostræ petere velle minitatur. Nec solū nullū accepit pro tantis sceleribus suis poenā, sed tertiu iā annum Thraciæ Græciæq; dominatur. Omni interim post captā Cōstantinopolim tēpore ad cōparandos exercitus cōtrahendasq; vires ex quibuscunq; gentibus collato. Persuasit sibi hostis callidissimus, si dissentientē Italiā inuenerit, ea se facile potiri posse. Hac autē subacta, ceteros Christianos populos ac principes imperata facturos. Properat hostis acerbissimus, quo nos bello contendentes improviso opprimat, nullū tempus perstiteris cōsiliis eius exequendis aptius existimatis. Nec fallent eū profecto cogitationes suæ, si octosi illius conatus expectabimus. Si non occurrerimus eius furori. Tāta est eius potētia, tāta auri atq; argenti vis, tanta classium molendarū opportunitas, tāta deniq; eius hominū in bellum multitudo. Clausum est iam mare Aegēū nauius nostris, nec ampli⁹ nisi plures simul onerariæ, eeq; magnæ Aegēi maris insulas & oriētales oras, qb⁹ in locis Chřianis negotiatorib⁹ vberim⁹ q̄stus solebat esse, adire iā nō possunt. Clausum est nobis mare Pōticū, & ipsum generi nro fructuosum, castellis transitū impediētibus i ipso Bosforo Thracio ab vtroq; littore excitatis. Habet p̄terea in bellū cōsentientes Scythas genus hominū, & multitudinem & corporis robore, & belladi artibus formidabile, qui Christianorū oppida, q̄ in Pōto sunt, aut breui opprimēt, aut certe quicta esse nō sinēt. Diuisit iā in omnes partes Barbarorū & infidelū nationū oratores ad eos maxime, q̄s mari viciniore expeditioni suæ pdesse posse intelligat, vt illorū auxillis atq; opib⁹ suffult⁹ incorruptissimā fidē nostrā fūdit⁹ euertere, ac sacrilegi illi Mahometi, qđ De⁹ auertat, nefandis legib⁹ subiciat. Nec dubiū est qn & Syros & Afros & Mauros reges & ceteros etiā à mari remotiores aduersus Chřianos in belli societate trahat. Mira est etiā vis religionis, q̄ etiā si mala ac detestabilis sit, tamen animis semel insita ac penitus impressa, in flāmare homines & concitare ad sui timorē solet. Omnes enim quā ipū colūt religionē potio

Magna est legis nris & religionis.

L. Marinei Siculi. Lib. xi.

rem ac sanctorē aliena putant. Hæc mala Italię atq; pericula sola pax atq; cōsensus vel tollere, vel subleuare potest. Tantū enim est Italię in armis nomen, vt vel solo rumore cōfectæ pacis ac publici fœderis possit insolentissimū hostem à perniciosis conatibus suis absterre. Sed nec hoc quoq; satis est. Duce enim & autore opus est, præsertim bello maritimo, in quo maxime victoria reposita videatur. Qui enim pl⁹ classe potuerit, facilem profecto terrestris belli victoriam cæteris reliquerit. Nam quādū mare illi tutum ac liberum fuerit, nec cōmeatu nec milite propter vicinitatem terræ Asiæ ac paterni regni phiberi poterit, quo cōmercio atq; opportunitate sublata, aut fame aut ferro vincatur necesse est. Te autē vno neminem aptiorem ad tantū imperium gerendum arbitrantur, omnes ad te summo consensu hanc præfecturam deferunt. Vident in te omnia abunde esse quibus eiusmodi Imperatorem prædictum esse oportet. Sūmam scilicet belli sciētiam, egregiam virtutem, amplissimā autoritatem, maximā felicitatem. Quarum omnium rerum mirifica exēpla sis quæ gessisti bellis demonstrasti, Neapolitano, Maritimo, Hispaniensi, Africano. Vident etiam id quod maxime i huiusmodi bello requirit, te maritimis copiis ac nauib⁹ plurimū posse. Tātūq; Maiestatī tuę tribui, vt nulla Italiæ ciuitas, nulla classis futura sit, quæ tua signa nō libens sequatur, quæq; mādatis tuis parendū nō existimet. Quæ res maxime in hac expeditione necessaria existimatur, cæteris enim æqualitas ipsa inuidiam excitat, nec alios alitis præesse patit, tibi omnes prōptissime absq; inuidia obtēperantur sunt. Nec vero etsi antehac magna & præclara facinora gessisti, superiora bella tua cū hoc bello gloria cōparāda sunt. Illa enim superiora habent fortasse aliquid quod nō omnes pbēt, quoniā nō sine Christianorū sanguine cōfecta sint. Hoc autē verā & solidā & constantē omnium opinione gloriā in se habet, q̄ cōtra Barbaras gentes, cōtra religionis persecutores atrocissimos suscipitur ac geritur. In quo qui interficit, magnum pietatis locum sibi apud Deum immortalē vendicat. Hoc tuū factū omnes vno ore laudabūt, & cōsentiētī fauore psequent. Nec erit vllus tā iniquus rerū æstimator, qui nō illud omnibus rebus hac ætate nostra ab omnib⁹ Regibus gestis merito antepondendū iudicat. Hæc igitur prouinciā quo possis suscipere, cōmunem hanc Italiæ pacē ac fœdus in eas oportet. Nā absq; hoc nec Italiæ vires componi, nec magis aliquid mari geri potest, præsertim cōtra hostem potentissimum. Qui postq; Constanti nopoli potitus est, nihil omnino prætermisit tēporis ad ædificandas classes, cuius rei magnā ei cōmoditatem præbet, & loci situs, & materię copia, quæ in ea regione permagna est. Hoc vt agas à te petit vehementer Nicolaus Pontifex Maximus, à quo ego legatus ad te venio. Qui imminentibus periculis fidei ac resp. Christianæ obuiā iri quāprimū expetit. Hoc te orāt hī legati clarissimi viri, hoc te omnis Italia, hoc te vniuersum Christianū genus, vt te duce maritimi belli in cōmunitibus periculis vti queat. Noli obsecro Italiæ deesse, Rēp. Christianā sanctissimā religionē nostrā, quantū in te est, tuere ac serua. Noli pati fidē nostrā ruere, in qua animarum nostrarū salus cōsistit. Occurre impendēti malo. Noli expectare dū immanissimę gentes Christiano nomini inimicissimę ad tantū bellū coeāt, quod sustinere tota Europa non valeat. Nā quota pars orbis terrarū Europa est, cuius etiā magnā partē Scythæ tenent. Tātos possunt hæ gētes exercit⁹ cōficere, vt illorū tātummodo aspectū Christiani ferre vix possint. At si maturabimus, omnia nobis secunda erūt. Recepta enim maris possessione cū in Græciā, Thraciā exercit⁹ nři trāsmiserint, Mahometi furor cohibebit, & cæteræ gētes rei euētū tacite expectabūt. Caue Rex p̄termittas hæc sempiternæ ac veræ gloriæ occasionē, q̄ tibi à Deo immortalī p̄missa & parata est. Cogita quāta sit eorū principū gl̄ia, q̄ p̄ Christiano noīe vel amplificādo vel cōseruādo aduersus hostes religionis nři bella gesserūt, Carol⁹ ille Frācorū Rex, q̄ Agataniā et Galliā Togatā & Thraciā, & alias quasdā gētes e manu barbarorū ereptas ad fidē nostrā redeagit, & Magni appellationē meruit, & q̄ diu orbis terrarū stabit ab omnibus mortalib⁹ pleno ore laudabit. Godfredi nomē, q̄ Hierosolimas et Chři Dei nři sacratissimū monumētū electis Syris aliquādo recepit, qui postea locus rursus in eorū potestate nostra negligētia recidit, in omnib⁹ gētibus per q̄ illustre est. Sigillimūdi Impatoris gloriā, q̄ cōtra hosce Theucros sapī

Nicolaus Pontifex,

Laus Caroli Magni.

De Regibus Aragonie.

Fol. lxxi

prosperè pugnauit, nulla vnq̃ ætas conticescet. Ioannis Vatuodæ, qui toties sua virtute atq̃ consilio huius Mahometi patrem prelio fudit ac vicit multis Theucrorum milibus cæsis, quãta sit fama apud omnes vides. Sed nil te magis commouere debet, q̃ religionis nostræ sanctissimæ discrimen, in qua animarum nostrarum felicitas sempiterna continetur. Pro hac decertandum, pro hac fundendæ vires, pro hac deniq̃ vita ipsa exponenda est. Si tu pacem hanc & fœdus Italicū aspernabere, reliqua Italia obtorpescet, aut de bello intestino sollicita erit. Quæ cessante aut de maritimis apparatibus nihil cogitante ceteri Christiani principes ac populi, q̃ sibi remotiores ab hoc incendio videntur, & ipsi quoq̃ commissis belli curis domi se continebunt. Quapropter amplectere obsecro hanc communem pacem ac societatem, quæ communis non solū Italię salutis, sed & totius Christiani generis atq̃ ordinis causa instituta est. Teq̃ ad bene merendū de toto genere Christiano de Italia præsertim, quæ te tanq̃ Ducē & Imperatorē suū respicit, natū esse ostendet. Pro qua quidē re cōponēda in iis, quæ æqua & honesta postulaueris, hosce legatos & eorū ciuitates ac principes eā ob rē ad te pfectos faciles reperies.

RESPONSIO EIVS AD LEGATOS.

NVnq̃ mihi adeo secundæ res aut domi aut belli fuere, quin si cū bello pacem cōmutare licuerit, bello pacem prætulerim. Nec vero nisi aut laceratus aut pro sociis ad hunc diem arma suscepti ac gessi. Nec me tā ratio vlla mouit imperii aut regni augendi, quod Dei munere satis esse amplū atq̃ opulētum scio, q̃ meæ ac populariū meorū quietis ac tranquillitatis. Isq̃ semper finis cōsiliorum meorum fuit, vt absq̃ iniuriā in pace viuerem. In bello pacem, nō in pace bellū querere soleo. Et si quando à nobis hostis pacē petiit, nūq̃ cum aspernatus sum, nunquā reieci, sed honestis cōditionib⁹ petitis pacē dedi, proq̃ amico postea habitum passus regnorū meorum cōmercio perfrui. Hoc postertus bellū Florentinū, iam neminē nescire arbitror, Venetorū sociorū & amicorum causa nō vlla cupiditate mea à me susceptū esse. Quos cūq̃ virgeri premi q̃ ab hostibus cernerē, nō fuit æquitatis meæ in tanto status discrimine destituere. Ita si à me esset petita pax, vt à Venetis, nō fuissē pfecto durior in ea cōcedenda, q̃ ipsi Veneti, quorū gratia bellū suscepērā. Nec debuit certe, vt Venetorū pace loquar, res tanta pferim q̃ mea tā opere referret, me iscio atq̃ incōsulto agi. Sed q̃ acta sunt redargui magis, q̃ emēdari queūt. Ego p me stare nolim, quin hæc pax atq̃ societas cōmunis fiat. Nolo consensienti Italiæ deesse, potissimū cū hāc ipsam societate ac pacē quemadmodū ipsi differuistis ad totius Christiani generis salutē & cōseruationē ptinere agnosca. Video enim quorsum tendat Mahometi huius insolentissimi conatus, video qd̃ sruat ac moliat tantarū classū atq̃ exercitū apparatibus, video quo spectet illius audacia, quoue sit ptinacia & cupiditas eius euasura. Si fuissē bello vacuus, omnes pfecto iā vires in ei⁹ pnicie cōuertissē, nec essē passus quātum in me fuisset, eius furorē euagari latius. Sed bellū cōsilia mea conturbauit. Quo nunc si beratus Deo volēte ppositū meū psequi potero. Ego enim labēti resp. Christianę deesse, nec volo nec possum, & vel Dux vel Comes huius gloriosissimæ expeditionis ire nō recuso. Tan tūq̃ abest vt eā deferere in animo habeā, vt omnes copias ac facultates meas in eā rē collaturū sim, ne vitæ qdē parsurus. Statui enim p illius religionē defendēda vitā exponere, q̃ p humano genere cōseruādo vitam exponere non dubitauit. Sic maiores mei, sic ego ab adolescentia institutus sum, vt diuinam religionem omnibus rebus antepōnam. Sed si honesta concedentur atq̃ postulabuntur, nec Pontificis Maximi, cuius auctoritatem plurimi facio, nec horum populorum ac principū voluntati refragabor, atq̃ huic necessarię expeditioni seruiam.

EIVS ORATIO AD CARDINALES ET ITALIAE

principes in expeditione contra Theucros.

SCioplæroq̃ vestrū demerari patres venerabiles & inclyti proceres, q̃ cum toties de expeditione in Theucros verba fecerimus, eamq̃ mīto cōsensu omnes capeſsēdā cēfuerim⁹, cur illa hæten⁹ à me dilata ac penē derelicta videatur. Quod equidem nolim arbitramini, aut

L. Marinei Siculi. Lib. xi.

negligentia mea, aut pusillanimitate fortassis accidisse. Nam & bellum hoc nobis necessarium visum est, & utcumq; tandem omnino suscipiendum. Verum dū alios Europæ principes respicio, ad quos huiusmodi belli cura vel autoritate vel potētia aut rerum peritia magis pertinere videbatur, in hunc usq; diem rem distulimus, certe ne insolentia aut arrogantia argui possemus. In præsentia vero cum illorum neminem ad hanc rem animum intendere animaduertā, ac propterea hostium animos idies magis crescere atq; inolescere, statuo si id quoq; vobis visum fuerit, bellum i Christi domini ac Christianorum hostes ulterius non differe, non quod ad tantam belli molem per me ipse satis omnino esse confidam, sed q; in Christo, cui res maxime agitur, q̄ plurimum sperem. Hic enim & vires nobis & opes & industriam & deniq; victoriam suggeret. Nam si nunq; sperantes in seipsum dereliquit, cur nos, qui nō in nostra potētia, quæ nulla est, sed in eius brachio & benignitate confidimus, destituat præsertim ex ipsius iniurias viciscentes? Bellum quidem contra eos suscepturi sumus, qui Christi summi & singularis Dei templum fœdauerunt, Mariæ matris effigiem sagitta per ludibrium transfixerunt, sanctorum martyrum reliquias partim igni, partim canibus edendas abiecerunt. Quo quidē in bello si vicerimus orbis terrarū præmium erit, si victi fuerimus cœlum. Vt cumq; igitur res eadat magna nobis & immortalis gloria paratur. Verū ego beneficia omnipotentis Dei nonnunq; mecum reputans, tria illa vel præcipue cōmendare ac præferre soleo. Primum q; me non beluā, sed hominem, hoc est animal ratione præditum fecerit, alterum q; Christianū, tertium q; tot tāq; regnorum Regē & dominum. Sileo p̄ter hæc plura. Sed his tribus tantū Deo optimo ac benignissimo me obligatū & obnoxium sentio, quibus mihi nisi mortaliū ingratisimū esse & haberi velim, haud amplius oscitandū aut torpescendū sit, neq; expectandū an quid aliū moliantur aut parent, sed rūpenda potius mora classiq; habenæ immittendæ. Nā per immortale Iesum, qd est quod verear quo minus bellū hoc honestissimū ac piissimū amplectar: an ne corpusculum hoc an ne regna & reliqua bona an ne deniq; animā ipsam amittā? Verū hæc omnia, ut a Deo mihi cōcessa, ita ipsi Deo tandem restituenda sunt. Ut plane profitear quicquid huic bello destinandū sit meum nō esse, atq; ei, cuius id est, iure ac merito reddi debere. Bellū itaq; nobis proponitur, in quo nihil quod nostrum sit perdere possumus, sed in quo etiā perdendo vincamus perpetuamq; felicitatem adipiscamur. Sat mundo seruimus, sat voluptatibus concessimus, reliquū ætatis Deo dandū & consecrandū est. Victoriā olim de seculari regno dimicantes consecuti sumus, quid speramus fore si de Christo ac pro Christo pugnam omnium pulcherrimam subierimus? Perpudeat iam Christianos & Christianorū principes tot populorū a Mahometanis debellatores, tot Regū Procerūq; interemptores, tot hominū in seruitutē adductorū aut in Mahometanā p̄ditissimā heresim redactorū, virginū stupratarum, Dei veri ac sanctorū imaginū subuersarum, atq; huiusmodi prope innumerabilium cōtumeliarū. Et itā cogitemus capta Cōstantinopoli, hoc est claustris Asiæ diffractis, nisi hostium conatibus statim obstiterimus, de nobis deq; Christiana religione protinus actū esse. His atq; aliis rationibus adducor, si vos itē annueritis bellū pro fide catholica contra Theucrum, quod nobis atq; omni Christianæ reip. faustū felix & fortunatū sit cōfestim suscipere. Auctore

Tria Dei magna munera

et alia

DE EIUS VXORE ET LIBERIS ET LOCO ET TEMPORE MORTIS.

VXorem duxit Alphonfus Mariā Henrici Castellæ Regis patris sui filiam. Ex qua prolem nullā suscepit. Ex aliis tamē mulieribus Ferdinandū genuit filiū, quē primū Calabriæ Ducē, & deinde mortens Regem Neapolis instituit. Habuit p̄terea filias duas, Mariā quæ fuit vxor Marchionis Ferrariæ, & Leonorā, q̄ nupsit filio Ducis Sæssiani, cui dedit Rossanū principatū. Argonū vero & Siciliæ regnū cæterosq; principatus reliquit Ioanni fratri Regi Navaræ, sic em̄ Ferdinandus p̄ eius testamento mādauerat. Decessit autē Rex Alphonfus in Castro nouo ciuitatis Neapolis quarto Kalēdas Iulii, anno. M. CCCCLVIII. & ætatis suæ. LXV.

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxij

LIBER. xij.

DE IOANNE ARAGONIAE REGE
DECIMO OCTAVO.

MOANNES SECVNDVS FERDINANDI RE-
gis filius Alphonso fratri, qui sine legitima prole decessit, in Arago-
niae & Siciliae regno successit. De cuius vita rebusq; gestis, quae mul-
te magnaeq; fuerunt, quae praecipua sunt, ut nobis moris est, breui
volumine perstringemus.

DE LOGO ET TEMPORE NATI-
VITATIS EIVS.

FVit itaq; Ioannes Aragoniae & Siciliae Rex natus Methymnae, quae Campus cognomi-
natur, in aedibus paternis venali foro coniunctis, tertio Kalendas Iulias insigni die, quo
Petri & Pauli Apostolorum Christi laudes & merita celebrantur, anno vero à partu Virginis
Millesimo trecentesimo nonagesimo septimo. Est autem Methymna oppidum nobile Lusia-
niae prouinciae, & quinq; principum natale solum foelix, & à scriptoribus memoratum. De q;
nos etiam scripsimus alio loco. Vbi Ioannes Rex, de quo loquimur, non solum natus est, sed etiã
cũ reliquis fratribus Alphonso scilicet, Henrico, Sanctio, & Petro diligenter educatus, & ab
eisdẽ morũ & literarum magistris institutus. Quam quidem patriam charissimam semper ha-
buit, & eius habitatores suosq; conterraneos mirifice dilexit.

DE VXORIBVS EIVS ET LIBERIS.

ANnum agens ferè vigesimum Blancham Navarrae Reginam Caroli Regis filiam duxit
uxorẽ. Ex qua filium progeniuit Carolũ, qui fuit Vianae princeps appellat. De quo alio
loco latius referemus. Progeniuit & filias duas, quarum altera Henrico Castellae Regi nupsit,
cum quo diuortium fecit, propter eius, ut ferunt, impotentiam defectumq; naturae. Altera nu-
psit Gastonũ Foxano Comiti. Quae filios peperit, de quibus alio loco scribemus. Cæterum
Blancha Regina defuncta, Ioannam duxit uxorẽ Federici Almirantis Castellae filia. Quae pe-
perit Ferdinandum Regẽ Catholicũ, & Ioannam, quae fuit uxor Ferdinandi Neapolitanorũ
Regis. Peperit & aliam filiam nomine Martinam, quae teneris annis obiit.

DE STATVRA ET FORMA CORPORIS EIVS.

STatura fuit mediocri, & omnibus mēbris à capite vsq; ad pedes totũ æqualis & cōgruēs.
Forma cōspicua, aspectu graui, ore pulchro, colore candido, capillo plano & sufflano, su-
perciliis diuturnis, oculis subnigris, dentibus raris exiguis & candidis, mento venerabili, vo-
ce virili plenaq; sed aliquanto retenta pressa q; propter nares angustas. Cui præterea formosiss-
simę mulieres candidissimas manus inuidebant.

DE VALETVDINE ET CVLTV CORPORIS EIVS.

PEr omnem vitam valetudine prospera vsus fuisse perhibetur. Sed extremo tempore, & iã
octogenarius podagrę morbo laborauit, & oculorum luminibus per temporis interval-
la caruisse fertur. Eius autem per tot annos prosperae valetudinis adiuuante natura causae tres
praecipue fuere, mēdicēs scilicet, cuius studiosissim⁹ erat, & abstinentia potus & cibi, a quorũ satie-
tate semp abhorruit, & laboris, cuius patientissim⁹ erat, vsus assiduus. Moderata siquidẽ corpo-
ris exercitatio valetudini plurimum cōfert. Arborum fructibus libentius vescēbatur, q̃ carnib⁹
& aliis ciborũ generib⁹. Ficus virides & recētes appetebat, & eas in axime, quas Aragoes Bu-
riafotas appellāt, & Latini Duricortas. In corporis aut cultu nō minoris mēdicē fuit, & mo-
do sericis, inter dũ aureis, nonnũq; purpureis vestibus induebat. Collo plerũq; torquẽ dũtas

Ficus Duris
coria.

L. Marinei Siculi, Lib. vii.

erat ex auro, nonnunquam margaritis & aliis gemmis preciosissimis contextum gestare consuevit. Cultus denique corporis adeo fuit studiosus, ut omnes etiam domesticos utriusque sexus & cuiusque aetatis non secus ac seipsum saepius induerit.

DE LVDIS ET VENATIONIBVS EIVS.

Eratigatum multis negotiis animum magnisque laboribus, interdum spectaculis & voluptatibus honestis reficiebat. Quippe victis armorum certaminibus & equitum ludis, paribus hastis hinc inde concurrentium, quod certamen cannarum ludum vocant Hispani, delectabatur. Virorum praeterea mulierumque choreis libenter interfuit, Erat quoque venationibus deditus, & ferarum magis quam volatilium.

DE DILECTIONE EIVS ERGA SVOS ET eorum fide & obseruantia in eum.

Equites militesque suos tantopere dilexit, ut nulla in re alia sequitia notatus vnquam fuerit, nisi suorum vlciscendis iniuriis. Necem duorum ducum, quos Galliae Rex in auxilium eius cum exercitu contra Gothalanos miserat, plurimorum iugulo, qui caedis illorum autores fuerant, ultus est. Et in oppidulo nomine Momalona, quod est apud Barcinonam, ob vnum interfecit equitem a Momalonis, qui venienti sibi portas clauferant, septendecim Momalonensium viros prope se strangulari iussit, spectauitque morientes. Plurimis delinquentibus ultimumque supplicio destinatis, quoniam eorum ope in defendenda sua dignitate usus fuerat, facile pepercit. Quosdam etiam Baleares duarum factionum, qui regiae Maiestatis laesae crimen commiserant, eorum virtutis bellicae memor, qui multos annos eum bellum gerentem secuti fuerant, admonitos, ut sibi cauere in posterum, ne iterum delinquerent, impune dimisit. Multos denique in bello peremptos, magno coactus dolore, collachrymatus est. Hac humanitate cunctos quidem sibi fideles ac deuotos faciebat. Ab eo enim Gothalanis deficientibus, praeter omnes Aragones, Siculos, & Valentinis equites, multi quoque Gothalanorum nobiles ad eum cum exercitibus & pecunia caeterisque rebus, quae ad bellum gerendum vsui erant, sponte venerunt, nec domum, nisi confectis bellis, redierunt.

DE VIRTUTE BELLICA PER EVM CVLTA

& eiusdem militari eloquentia.

Virtutis bellicae studiosissimus & amantissimus fuit. Milites enim, quos in praelio fortes animososque cognouerat, a pugna statim redeuntes amplissimis & honorificentissimis verbis collaudatos equestris ordinis titulis & honoribus ornabat, ac plerumque secum discumbentes modo socios, modo fratres appellabat. In eloquentia militari magis formae suae dignitate verborumque gravitate, quam dicendi arte cultusque sermonis milites ad sua vota perduxit. Apud Ampostam oppidum, de quo alio loco dicemus, omnes fere milites, equites ducesque nonnullos longo labore defessos & hyeme saeuiente a castris omnino discedere volentes magna vi orationis retinuit. Et apud Rubinatum longiori sermone milites hortatus, cum paruis copiis ingentem hostium multitudinem deleuit.

DE EIVS CLEMENTIA ET HUMANITATE.

Natura lenissimus fuit, magnumque clementiae nomen exhibuit. Per multos enim contra eum insurgentes, in praelio victos & manu captos, ac de vita desperantes, humanitate misericordiaeque commota, seruauit incolumes. Cernuarum civibus, qui se la fame coacti sese dediderunt, quicquid cibariorum tunc habebat in castris impartiuit. Ilerdensium quoque legatis, nomine ciuitatis ventam & impunitatem petentibus, inuito ac vociferanti exercitu, qui praedam & spoliolum ciuitatis affectabat, omnia concessit. Barcinonae praeterea ciuibus duntaxat pro via

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxviii

supplicatibus, non vitam solum & libertatem donauit, sed etiam bonorum omnium possessiones, quas amiserant, restituit.

DE LIBERALITATE EIVS ET AVDIENTIA.

Cupiditatis & avaricie per omnem vitam non modo nullum experimentum, sed ne coniecturam quidem unquam prebuit. Immo si liberalitas eius ex animi potius magnitudine, quam ex fortunis & opibus existimetur, non immerito quidem inter munificentissimos principes annumerabitur. In multos enim viros, qui liberaliter ei seruiant, ingentia munera & amplissima beneficia contulit. De quibus multis omissis, per pauca quasi necessaria eius munificentie testimonia, referam. Rodorico siquidem Rebollo, cuius militarem virtutem, & erga se fidem cognouerat, die nuptiarum eius aureorum, quos florenos Aragones vocant, mille sexaginta tribuit. Ioanni Villamarino classis eius prefecto, qui terra marique multos annos ei magnosque labores impenderat, Bosam in Sardinia ciuitatem liberaliter imperpetuum dedit. Bellum gerens cum pecuniarum nihil penitus haberet, cuidam equiti pro vxore & liberis, quos fames vrgebat, pecuniam petenti, sex argenti vasa, quae sibi sola ad mensae usum relicta erant, impartiuit. Vestem praeterea nullam unquam sibi induit, quam non eodem die petenti sub hac conditione concesserit, cum deposuero, cubicularioque iubeat, ut ei quam aliam indueret, traderet. Denique nemo unquam ab eo pecunia petiuit, cui si plures non haberet, saltem centum nummos argenteos non dederit. qui denique si pares animo facultates habuisset, omnes principes munificentia superasset. Splicantes autem & cum in omni genere negotiationis adeuntes benigne semper & patienter audiuit.

DE BENIVOLENTIA ET CVLTV EIVS ERGA
VXORES ET LIBEROS.

Vtramque coniugem non solum mirifice dilexit, sed quoque studiosissime coluit. Quibus & se facilem semper praebuit, & omnibus in rebus morem gessit, & inuitis nihil unquam fecit. Erat enim cum vxoribus ceterisque foeminis natura benignus, ingenio facilis, consuetudine dulcis & placidus, atque moribus elegans. Eodem modo liberos etiam semper amauit. Tamen si Carolum principem Vianensem, posteaquam nonnullorum prauis consiliis deceptus paternam gratiam contempsit, non amore solito diligere videbatur, odisse tamen non poterat. Erga domesticos insuper & familiares omnes lenis ac beniuolus semper extitit.

DE CVLTV EIVS CIRCA PARENTES ET AMORE
erga fratres quandiu vixerunt.

Parentes quamdiu vixerunt summa veneratione coluit. Quorum animos non dicam re, sed ne leui quidem verbo unquam offendisse phibetur. Et fratres, quibus ipse charissimus erat, pariter omnes amabat, ac non modo Alphonso, qui eum praecedebat etate, sed reliquis quoque minoribus operam, labores, & quod signum maioris humanitatis erat, obsequium praestabat. Cunctos denique, tam parentes, quam fratres atque sorores, & viuos summo cultu semper amauit, & vita functos magnis honoribus, sacrificiis & orationibus prosequutus est. Ipse namque defunctis omnibus superuixit.

DE MORTE PARENTVM, FRATRVM, ET
SORORVM EIVS.

Siquidem post vtriusque parentis & duarum sororum obitum, primum Sanctium fratrem & Petrum, qui in obsidione Neapolis ictu bombardae percussus interijt. Deinde Hericū, qui & ipse quoque apud Olimetum Castellae oppidum, de quo postea dicemus, ab hoste peracuto gladio in sinistra manu vulneratus infra paucos dies nimio dolore perijt. Postremo & Alphonsum Regem, qui Neapoli vitam cum morte commutauit, amittit.

L. Marinei Siculi. Lib. xij.

DE EIVS IN PVLCHRAS MVLIERES INCLINATIONE.

IN Venerem natura prouum, & pulchrarum mulierum amatorem fuisse quibusdam argu-
mentis & rationibus constat. Nam & præter liberos, quos vt supra diximus, ex vxoribus
habuit, alios etiam plures ex concubinis alioquin nobilissimis sceminis pgenit. Habuit enim
Ioannem Archiepiscopum Cæsaraugustanum, & Alphonsum ducem Villæ formosæ. Quo-
rum matres Castellanae & generosæ fuerunt. In Nauarra quoque ex scemina genere nobilissima
de Anfarum familia suscepit Ferdinandum & Mariam, qui puerilibus annis e vita migrarunt, &
Leonoram Lirini Comitem. Et Barcinonæ tempore iam extremo & annorum fere octoginta
puellam forma præstantem, nomine Francinam Rosam, adamauit, Verum cum hac, osculis dum
taxat contentus, amoris opus non perfecit. Nam postea quum puella nupsisset sponso, à quo
die nuptiarum virginittatis munera poscebat, se quidem non violatam esse multarum mulie-
rum testimonio probauit.

DE HABITATIONIBVS EIVS.

A Etate prima, sicut supra diximus, Methymnae natali solo mirum in modum delectatus
est. Hinc digressus in Aragoniam Cæsaraugustam & Barcinonam libenter incoluit,
& nonnunquam Valentiam. Quarum etiam desiderio deinde ex Neapoli, Alphōso fratre relicto
cum Henrico altero fratre reuersus est in Hispaniam.

DE CLEMENTIA ET SEVERITATE EIVS ERGA REOS.

REorum pro criminis qualitate alios condemnabat, alios absoluebat. Erat enim in iudi-
cando & administranda iusticia non minus clemēs & facilis, quā seuerus & grauis. Quip-
pe qui Carolum filium, qui ei patri bellum sapientius intulit, ter in prælio vicit, & ter etiam captū
liberauit. Gothalanosque præterea quod ab eo defecerat multos ad eū reuertentes & veniam supplices de
precantes impune quidem benigneque recepit. Iacobum autem Aragoneum & Ioannem Mō-
ticatinū, nec non & complures alios in defectione pertinaces belloque victos ultimo supplicio,
sed lata prius sententia tamen, affecit. Plurisque reis etiam capitis, accusatione tamen cessante, nō
solum vitam concessit, sed etiam multam poenamque fiscalem remisit.

DE FORTITVDINE EIVS CONTRA HOSTES.

ADuersus hostes animum fortem & inuictum & in omnibus periculis admirabilem for-
titudinem semper exhibuit. In expeditione enim Neapolitana fratrem Alphonsum se-
cutus, quum in Ligustico mari fratres eius & reliqui totius classis duces ab hostibus, ob eorū
navium magnitudinem multitudinemque caperentur: solus ipse hostes acerrime præstantes, à
suae nauis ingressu milites suos hortatus & fortissime pugnans prohibuit. Nec eius nauim ca-
pere hostes, nisi ei & suis omnibus oblata libertate, potuerunt. Cæsaraugustæ quum & Henrici
Castellæ Regis legati ei bellum indixissent, si Stellam & alia Nauarræ oppida, quorum cæsus
Rex Henricus pro pecuniis quas Carolo Vianæ principi mutuauerat, sibi deberi dicebat, re-
stituere nollit, se nihil Henrico debere legatis eius respondit. Eodem tempore Ludouici quoque
Regis Gallorum legati vententes ab eo similia & eadem conditione petierunt, quibus & ipse
eodem modo respondit. Quum autem eius equites ei qua fiducia duos potentissimos princeps
pes contra se venturos expectaret dixissent, multo minus, inquit, equites hostes præsentēs, quā
absentes timendi sunt.

DE CVLTV CHRISTIANAE RELIGIONIS

& celebratione festorum & solennium dierum.

Christianæ religionis & catholicæ fidei festorumque dierum cultor semper diligentissimus
existit. Quotidie namque rebus diuinis & sacris officiis interfuit. Omnium sanctorum dies

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. lxx.

festos quā pridē deuote casteq; tetinasset, summa ueneratione celebrauit. Die uero, quo Christi natalis recolitur, humanæ salutis gratia, magnaq; læticia affectu quotannis post nocturnas ceremonias & solēnes celebrationes, omnes domesticos & complures etiā familiares cōuuiari consueuit. Sed Virginis Dei genitricis, cui deuotissim⁹ erat, omnia festa præcipue uigilanti⁹q; colebat. Deniq; quadragesimas, omniūq; sanctorum uigilias ab adolescentia & uigesimo suæ ætatis anno usq; ad septuagesimum ieiunio & abstinentia carnis obseruauit.

DE STUDIO ET DILIGENTIA EIVS CIRCA
CVLTVM DIVINVM.

Circa cultum diuinum diligentiorē & Christiani nominis studiosiorē fuisse per multis constat argumentis. Quippe qui multorum sanctorum festa, quæ negligent⁹ colebatur, uenerari multo solennius, diligentius & obseruari, inditis præconio poenis cotrarium facientibus, iussit. Mauros, qui suæ dittonis erāt, Mahometanum nomen inuocare vetuit, indignissimum facinus & maximum dedecus existimans i terris Christianorum à perditissimis Mauris Mahometæ hominis improbissimi nomen tanq; Dei numen inuocari. Hac igitur inuocatione dimissa, statuit, ut quum Mauri cōuocandi essent, uel tuba, uel tympano, uel buccina, uocarentur. Item statuit ut die corporis Christi dum corp⁹ Domini per uicos, ut fieri solet, deferretur, si quis uel Iudeus uel Maurus conspiceretur, qui non statim detecto capite genua in terram defficeret, in carcerem confectus ab ecclesiastico censore multaretur. Festū quocq; de Mariæ uirginis cōceptione, sicut & alia ei⁹ festa, celebrari summa cum ueneratione præcepit. Et nequis uirginem in peccato originali fuisse conceptā neq; publice neq; priuatim dicere auderet, Instituit, etiam ut sancti Georgii festū uigilanter magnaq; ueneratione coleretur, eiusq; dies non secus ac dominicus obseruaretur.

DE CVRA ET ORDINATIONE EIVS IN LITIBVS
ABREVIANDIS.

Rebus diuinis & humanis quoq; negotiis consulere cupiēs, ne litigantib⁹, ut plerūq; fieri solet, uires & res temporis interuallis & iudicum negligentia deficerent, totum anni tempus in agendis causis & expediendis negotiis omnibus liberum esse statuit. Conuocatis enim consiliariis & iureconsultis, quibus iura populis administranda commiserat, omnes inquit principes, qui populorum suorum cōmodis & honoribus consulūt, cunctisq; iusticiā sine dispendio temporis administrāt, magnum quidē Deo Optimo Maximo sacrificium offerunt. Statuimus igitur, ut quocumq; tēpore causas agere, litigantes audire, ius dicere, & sententiam ferre nostrorum regnorum iudices possint. Exceptis tamen diebus, quos in honorē Dei & uirginis ei⁹ genitricis omniūq; sanctorum reuerenter colī sacrosancta præcepit ecclesia. Hos enim nos & uenerari diligenter volumus & omnis operis & forensis actionis uacuos esse iubem⁹. Et eadē p̄terea solennitate ut sancti Thomæ, Iuliani, Martini, Laurēti, Sebastiani, Christophori, Brauli, Antonii, Blasii, itē sanctę Annæ, Catherinæ, Lucię, Apolloniæ, Engratię, & Sanctę Crucis & cūuscumq; nostræ ciuitatis & oppidi cōceptiua festa sacraq; quotannis celebrentur.

DE LEGIBVS ET INSTITVTIS PER EVM EDITIS

Leges & sanctiones uel quum gubernator esset Aragoniæ, uel quum postea rex, multas & quidem perutiles ædixit. Cæterum hæc & si lectoribus ualde profutura cognosco, quoniam tamen in Aragonū libris, quos Aragoes suos Foros appellāt, plene omnia descripta sunt à me tanquam non necessaria huic operi nostro prætermittenda putauim⁹. Ad eorū tamen lectionē omnes homines hortamur, eos præsertim, qui principatus & regnorum curam gerunt. Inuenient enim multa, quæ uel ad rectam sanctamq; gubernationem, uel ad bes-

L. Marinei Siculi. Lib. xij.

ne beateq; viuendum poterunt imitari. Bon⁹ quippe rex & humanarum diuinarūq; rerum studiosus non solum bona cūcta & honesta præcepit, verumetiam mala omnia & illicita prohibuit. Homines enim Christianos, qui cum aliquo fœnore pecuniam mutuassent, & omnes lenocinium facientes, amissis bonis infames esse iussit, & tanquam latrones & nepharios homicidas exterminauit. Illud etiā non honestum minus, q̃ vtile constituit, vt nequis lugubres vestes à tergo longiores per terram traheret, sed æquales & ad talos vsq; dūtaxat. Qui vero longiores indueret, & vestes amitteret, & solidos sexaginta pauperibus erogādos persolueret. Totidemq; sartores, qui contra statutum vestes longiores fecissent, damnauit.

DE MILITIA EIVS ET BELLIS PER EVM GESTIS

Rex Nauarræ tirunculus adhuc & admodum iuuenis militiæ munus cum Alfonso fratre in expeditione Neapolis exercere cœpit. In cuius vrbis oppugnatione longaq; obsidione Neapolitana per annos viginti gestū est Alfonso Regis imperio, mihi scribendū non est. Nam & si belli huius gloria magnæq; victoriæ laudes non minus ad Ioannem Regem Nauarræ & reliquos fratres, qui fortissimè dimicarunt, q̃ ad Alfonso pertinere nō ignoram⁹, quia tamen Alfonso Dux & autor huius expeditionis fuit, scriptores totius belli victoriæ gloriamq; tribuerunt. De rebus enim gestis Alfonso regis, de dictis & factis memorabilibus Laurentius Vallensis & Bartholomæus Faccius eleganti stilo copioseq; scripserunt. Hoc igitur bellum non nostri operis esse existimantes, trāsimus ad alia, quæ Rex Ioannes per se gessit.

DE REDITU EIVS IN HISPANIAM ET DE REBUS GESTIS IN EA.

Qui post expugnatam captamq; Neapolim cum Henrico fratre reuersus est in Hispaniam. Vbi & Nauarræ suo regno, & Aragoniæ rogatu Regis Alfonso præfuit. Hinc autem multis equitibus Aragoniæ comitatus & Henrico fratre in Castellam ad Ioannem fratrem suum patruelem Castellæ Regem eum visendi & salutandi gratia profectus est. Cuius aduentus cum Aluaro Lunæ molestus esset, Aluarius idem causa fuit, vt inter vtrumq; Regem graues inimicitiae, magnæ discordiæ, mortale odium, & intestina bella orirentur. Quib⁹ vtrinq; non solum damna malaq; , sed etiam cædes & mortes crudelissimæ consequutæ fuere. Sed hæc, quoniam scripta fuerunt ab aliis magnis voluminibus, ego, sicut alia consueui, breuiter attingam. Aluar⁹ itaq; , qui Ioanni Castellæ Regi charissimus erat, & omnium rerum Regisq; dom⁹ curam gerebat, timens ne sibi Rex Castellæ fratres suos patrueles Aragoniæ principes anteponeret, homo pollens ingenio & oratione facundus omnibus modis & artibus nitebatur, ne fauore sui Regis, & autoritate, qua plurimum valebat, priuaretur, vtrūq; Regem commisit. Sic est enim humana conditio, sic sunt hominū mores, vt non modo superiores, sed ne pares quidem ferre possint. Quapropter Aluarius Luna suis cōsiliis Aragoes in Castellæ Regis inuidiam adduxit, & persuasionibus effecit, vt Rex Castellæ Regem Nauarræ & reliquos Aragoes apud se commorari nullo modo pateretur. Proptereaq; honoris sui Regisq; dignitatis non solum nō honestum, sed etiam periculosissimum esse dicebat. A quo Rex iam multis persuasus argumentis & rationibus, & si eos sine causa dimittere non audebat, se tamen aduentus vultu minus familiari, q̃ cōsueuerat, excipiebat. Quod quū Ioannes Rex Nauarræ eiusq; frater Henricus & Almiratus Castellæ Federicus, q̃ tūc honore & bellica virtute omnes Hispaniæ primates antebat, animaduertissent, nulloq; modo tolerandum existimantes sibi præter suos affines & propinquos, qui plurimum poterant, alios etiam cōplures Castellæ magnas-

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. lxx.

tes, quibus Alvarus frater eius erat, adiunxerunt. Qui cum omnes unum in locum convenissent, statuerunt, ut Alvarum Lunam vel Regis Castellae consuetudine colloqui priuarent, vel si id facere non possent, quocumque modo de medio tollerent. Itaque Regem Castellae simul aduenientes, ut eum dimitteret, a suaque regia summoheret efflagitarunt. Quod si faceret mirum in modum omnium tam Castellanorum, quam Aragonum nobilium, quibus ille detrahebat, animos ad quaecumque vellet excitaret, semperque paratissimos haberet. Sin autem facere nollet, & illum apud se tot nobilibus inuitis habere vellet, se quidem honorem & dignitatem suam non neglegituros esse dixerunt. Quibus Rex Castellae, qui Alvarum plurimum diligebat, ad hunc modum respondit. Bonorum principum moris esse, ut familiares & amicos, qui bene fideliterque seruiissent, non inhoneste dimitterent, sed honorifice retinerent, non officiis & dignitate priuarent, sed commodis & honoribus augerent. Idque omnes Castellae Reges facere consueuissent. Quod igitur iniuste petebant dixit se minime facturum. Proptereaque Alvarum Lunam, qui ei liberaliter & studiose plurimum annorum labores impenderat, honeste & sine causa turpiter eicere non posset. Se praeterea non ad aliorum praescriptum, sed ad suam voluntatem dixit esse victurum. Ac siquid in Alvarum Lunam molirentur, illius quidem salutem & honorem sibi magnae curae fore significauit. Quibus verbis illorum indignantes animos a se multo quidem magis alienauit, & praecipue Ioannis Nauarrae Regis & eius fratris Henrici, qui quum Regis Castellae fratres patruales essent, Alvarum praepositum sibi ferre nullo modo poterant. Tunc itaque Rex Nauarrae iam discessurus, indignatione dissimulata, ac pene subridens ad fratrem Henricum & alios, qui cum eo venerant, conuersus optime inquit equites Rex Castellae frater meus patruelis locutus est. Nam quod ipse pro nostra dignitate non fecerit, nos quidem ipsi, qui nobis deesse non possumus, multo melius faciemus. Cum suo igitur Alvaro permaneat, eiusque voluntati, ut solet, morem gerat. Haec cum dixisset statim discessit. Quem frater Henricus & socius Federicus caeterique proceres, qui cum eo venerant, Castellanorum Rege pene solo relicto, comsecuti fuere. Caeterum post hoc colloquium, quo Regis utriusque voluntas patefacta est, Alvarus Luna sibi valde timere coepit, & diligenter cauere. Qui nusquam, nisi vel simul cum Castellae Rege, vel armatorum manu septus usquam progrediebatur, singulisque noctibus apud se custodes & vigiles armatos habebat. Quae quidem res multo magis animos Aragonum irritauit multorumque malorum initium fuit. Nam & si Alvarus tuendi se potius, quam alios offendendi causa, secum milites ducebat armatos, eum tamen plures, inimicis, quos metuebat, imitari existimabant. Hinc igitur inter Castellanos & Aragonum & utriusque Regis equites & familiares contentiones coepte fuerunt. Hinc ut supra diximus, magni totius Hispaniae tumultus, & inter Hispanos Reges intestina bella orta sunt. Nam qui primum certare verbis & aduersarios laceessere coeperat, quum deinde ab illis in se dici, quod nolebant audiuisse, irascentes ad manus & arma deuenerunt. Hi quum sui Regis causam & honorem defenderent, ipsos etiam Reges ad bellum gerendum concitauerunt. Qui perturbatis animis & iam fraterni nominis & propinquitatis obliti, diutius hostiliter dimicauerunt. Commemorare possem quot & quibus in locis saeuissima praedia gessere. Quae quidem eo crudeliora fuerunt, quod inter duos Reges fratres patruales & inter equites affines, cognatos & propinquos gesta sunt. Et in quibus apud Methymnam Ioannes Castellanorum Rex, Alvaro Luna fugiente, a Rege Nauarrae captus est. Aliis deinde praedictis multorum nobilium Regis utriusque non solum captiuitates, verum etiam crudelissimae ceddes & indignissimae mortes consecutae fuere. Cuius belli permultos variosque casus, & omnia, quae utriusque Regi grauitur acciderunt, ego consulo traheo, tanquam minime necessaria, proptereaque ab aliis scriptoribus, qui Ioannis Regis Castellae vitam memorie prodiderunt, longa quidem historiarum serie tam pridem edita perlegi. Multis igitur omissis certaminibus, quibus Ioannes Castellanorum Rex mirum in modum fuit oppressus, ultimo demum magnoque praedio, quod apud Olimetum oppidum gestum est, Aragonum a Castellanorum multitudine profligati fuerunt. Quo praedio praeter alios Aragonum vulneratos & interfectos, etiam Henricus Nauarrae Rex

Responsum
Castellae Re-
gis ad Ara-
gonum.

Praedium quod
apud Olimetum
gestum est.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

Henrici
mors & cō-
mendatio.

gis frater, vt superius diximus, in leua manu letale vulnus accepit, Qui & si nimio dolore vul-
neris conficiebatur, militibus tamen, qui superati diffugerant, ad sua signa reuocatis, praelium
redintegrare volebat, nisi eum Rex eius frater, qui numerosam hostium multitudinem conspes-
xerat, retinisset, & in tutiorem locum cum omnibus copiis adduxisset. Postero autē die quū
vix Henricus dolori vulneris resisteret, & vitæ suæ anceps esset, Regem fratrem suum depres-
catus est, vt in Aragoniam cum exercitu profiscerentur. Quontiam si sibi moriendum esset,
multo quidem maiorem dolorem spiritus eius sentiret, si fratrem, quem vehementer amabat,
apud hostes & in alieno regno relinqueret. Cuius desiderio Rex morem gerere cupiēs, Arago-
niam versus eodem die cum omnibus instructis copiis discessisset, & paucis diebus in oppidū
Bilibim, quod Calataiutum vocant Aragoes, peruenerunt. Vbi Henricus vulneris dolore
confectus a vita discessit. Cuius obitus & Regis & omnium Aragonum mentes mirum in mo-
dum consternauit. Fuerat enim Henricus multis magnisq; cū corporis, tum etiam animi vir-
tutibus insignis, nec humanitate & clementia minus, q̄ generositate & excellētia clarus, in mi-
litaribus officiis æque consilio ac fortitudine pollens, moribus elegans, consuetudine facili, in
genio perspicax, liberalitate splendidus, pietate benignus, diuinarum rerum & Christianæ reli-
gionis diligentissimus cultor. Et in quo deniq; vno magno & spectato viro nimirum patera-
nas omnes virtutes agnoscere facile poterat. Pudet igitur me tantum virum tanta virtute præ-
ditum, tantoq; naturæ munere præstantem tam breui sermone referre. De cuius profectio virtu-
tibus extimis & rebus præclare magnificeq; gestis nō parua cōfici posset historia. Nā si q̄ vel
in Hispania, vel in Italia fortissime gessit, et quam laudem vel gloriam bello gerendo fuerit asse-
cutus, delibare velim, longe quidem ab instituto meo digressus videri poterō. Quapropter q̄
de rebus eius gestis & meritis laudibus dicenda iure fuerant, silentio trāsibo, si prius cum dixē-
ro ferē cunctis tam Hispanis q̄ Italis q̄ charissimum fuisse. Ideoq; funus eius ab oib; Arago-
nię & Sicilię populis, atq; Castellorum plurimis summo mœrore multisq; lachrymis cele-
bratum est. Sed ab illis præcipue nobilibus, a quibus non minori fletu, q̄ pompa funeraba-
tur. Ioannes vero Rex multis, qui eum diligenter consolari conabantur, flendū esse respondit,
se namq; non fratrem, sed vitæ suæ lumen, ac se ipsum potius perdidisse dicebat. Ille autem et si
dolore vulneris intolerabili torquebatur, patientia tamen admirabili summaq; cōstantia gemit-
tum supprimebat, ne Regem, qui prope eum lachrymabundus recumbebat, grau⁹ afficeret.
Defuncti corpus peractis exequiis in Populeti templum delatum est.

LIBER. xiiij.

DE BELLO QVOD CVM CAROLO FILIO GES-

SIT, ET CVM POPVLIS BARGINO-

NAE PRINCIPATVS.

EVERSVS IN ARAGONIAM, vt supra demonstrauimus,
& Henrici celebratis exequiis, cum in ciuitate Calataiuti conuentus
ageret, populisq; iura petētibus redderet, accepit, quod sibi præter opi-
nionē accidit, in Nauarra magnos tumultus & factiones esse duas. Al-
teram scilicet Agramōtanorum, qui Ioannam Reginam, & Lusitano-
rum, alteram, qui Carolum Vianæ principem sequebantur. Carolus
enim cum Reginam, quæ Nauarræ regno voluntate Regis præerat,
quod regnum materno iure hæreditarium sibi deberi cōsulit⁹ & persua-
sus a multis crediderat, non æquis oculis intueret, nā sibi magnū cer-
tamen parat, quisquis inducit filio nqueram, & more cupiditatis humanæ regni Nauarræ im-

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

Henrici
mors & cō-
mendatio.

gis frater, vt superius diximus, in leua manu letale vulnus accepit, Qui & si nimio dolore vul-
neris conficiebatur, militibus tamen, qui superati diffugerant, ad sua signa reuocatis, praelium
redintegrare volebat, nisi eum Rex eius frater, qui numerosam hostium multitudinem conspes-
xerat, retinisset, & in tutiorem locum cum omnibus copiis adduxisset. Postero autē die quū
vix Henricus dolori vulneris resisteret, & vitæ suæ anceps esset, Regem fratrem suum depres-
catus est, vt in Aragoniam cum exercitu proficiscerentur. Quontiam si sibi moriendum esset,
multo quidem maiorem dolorem spiritus eius sentiret, si fratrem, quem vehementer amabat,
apud hostes & in alieno regno relinqueret. Cuius desiderio Rex morem gerere cupiēs, Arago-
niam versus eodem die cum omnibus instructis copiis discessisset, & paucis diebus in oppidū
Bilibim, quod Calataiutum vocant Aragoes, peruenerunt. Vbi Henricus vulneris dolore
confectus a vita discessit. Cuius obitus & Regis & omnium Aragonum mentes mirum in mo-
dum consternauit. Fuerat enim Henricus multis magnisq; cū corporis, tum etiam animi vir-
tutibus insignis, nec humanitate & clementia minus, q̄ generositate & excellētia clarus, in mi-
litaribus officiis æque consilio ac fortitudine pollens, moribus elegans, consuetudine facili, in
genio perspicax, liberalitate splendidus, pietate benignus, diuinarum rerum & Christianæ reli-
gionis diligentissimus cultor. Et in quo deniq; vno magno & spectato viro nimirum patera-
nas omnes virtutes agnoscere facile poterat. Pudet igitur me tantum virum tanta virtute præ-
ditum, tantoq; naturæ munere præstantem tam breui sermone referre. De cuius profectio virtu-
tibus extimis & rebus præclare magnificeq; gestis nō parua cōfici posset historia. Nā si q̄ vel
in Hispania, vel in Italia fortissime gessit, et quam laudem vel gloriam bello gerendo fuerit asse-
cutus, delibare velim, longe quidem ab instituto meo digressus videri poterō. Quapropter q̄
de rebus eius gestis & meritis laudibus dicenda iure fuerant, silentio trāsibo, si prius eum dixero
ferē cunctis tam Hispanis q̄ Italis q̄ charissimum fuisse. Ideoq; funus eius ab oib; Arago-
niæ & Siciliæ populis, atq; Castellorum plurimis summo mœrore multisq; lachrymis cele-
bratum est. Sed ab illis præcipue nobilibus, a quibus non minori fletu, q̄ pompa funeraba-
tur. Ioannes vero Rex multis, qui eum diligenter consolari conabantur, flendū esse respondit,
se namq; non fratrem, sed vitæ suæ lumen, ac se ipsum potius perdidisse dicebat. Ille autem et si
dolore vulneris intolerabili torquebatur, patientia tamen admirabili summaq; cōstantia gemit-
tum supprimebat, ne Regem, qui prope eum lachrymabundus recumbebat, grau⁹ afficeret.
Defuncti corpus peractis exequiis in Populeti templum delatum est.

LIBER. xiiij.

DE BELLO QVOD CVM CAROLO FILIO GES-

SIT, ET CVM POPVLIS BARGINO-

NAE PRINCIPATVS.

EVERSVS IN ARAGONIAM, vt supra demonstrauimus,
& Henrici celebratis exequiis, cum in ciuitate Calataiuti conuentus
ageret, populisq; iura petētibus redderet, accepit, quod sibi præter opi-
nionē accidit, in Nauarra magnos tumultus & factiones esse duas. Al-
teram scilicet Agramōtanorum, qui Ioannam Reginam, & Lusitano-
rum, alteram, qui Carolum Vianæ principem sequebantur. Carolus
enim cum Reginam, quæ Nauarræ regno voluntate Regis præerat,
quod regnum materno iure hæreditarium sibi deberi cōsul⁹ & persua-
sus a multis crediderat, non æquis oculis intueret, nā sibi magnū cer-
tamen parat, quisquis inducit filio nqueram, & more cupiditatis humanæ regni Nauarræ im-

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxi.

perio captus omnium Lusitanorum, quibus charissimus erat, coniurationem fecit, ut expulsa Regina Regem quoque a Navarra finibus inhiherent. Cæterum de hoc bello, quod ego iussu Ferdinandi Regis scripturus sum, prius Hispano sermone scripserant equites duo. Gonsalus scilicet ab Aula cognominatus, & Ioannes Rochabertinus, qui Castellanus Ampostæ dicebatur. Qui Regis castra sequebantur, & omnibus præliis cæterisque rebus interfuere. Quorum scripta vulgaria quasi commentaria mihi tradi iussit Rex Ferdinandus. Quæ partim ad verbum, partim ad sensum latinitate donabo. Huius vero belli præcipuam causam, primumque motum alii aliter ortum fuisse referunt. Ego autem, quod cæteri senserint aliorum iudicio reliquens tantorum malorum causam fuisse arbitror incostantiam varietatemque fortunæ. Quæ cum Barcinonæ ciuibus & cunctis eius provinciarum populis maximos honores & opes amplissimas intulisset, primum quosdam Navarrae populos, & deinde Barcinonæ principatus fere omnes in suum armauit exitium, filiumque contra patrem stimulant. Quod, ut vnde digressus sum reuertar, cum Agramontani, qui Regem vel absentem maxime colebant, sensissent, subito sese contra Lusitanos armauerunt, & Reginam, quæ tum Stellæ comorabatur, entissime defenderunt, Regemque per litteras & nuncios hac de re certiores statim fecere. Qui comonitus de Regine periculo confestim, qui aderant, conuocatis equitibus, illud profectus est. Multosque Navarrae populos inuenit in armis esse. Cæterum monere nos hic locus & ratio videtur, ut qui Lusitanus sit & Agramontani propter absentes dicamus. Omnes igitur fere Navarrae nobiles dantes sunt in partes duas. Quarum alii Lusani, alii Agramontani oppidum possident. Hi propter & oppidorum propinquitatem, spacio enim trium milium inter se distant & quæ inter alia oppida duo sita sunt, alterum nomine sancti Ioannis Pedis portus, & alterum sancti Pelagii, & propter vetus odium maiorum suorum inter se fere semper armis & bellis præliisque contendunt. Ab Agramonte itaque Agramontani, & a Lusania Lusitani dicuntur. Hæc autem & ad rem cognoscendam, & ad tollendam ambiguitatem scribenda perneccesariū fuisse duxim. Ne quis hoc loco Lusitanos à Lusitania provincia distos forte putaret. Rex autem, ut ad inceptum redeam, in Navarra ingressus cum Agramontanis apud Stellam, quæ distat à Põpilonæ ciuitate Navarrae primaria viginti milia passuum, se coniunxit, & ad Carolum legatos misit. Qui cum monerent, ut ab incepto tam turpi falsoque desisteret, neque stultis Lusitanorum consiliis suam salutem & honorem crederet. Quibus commotus tam vile nephas tam execrabile scelus commisisset. Nam monstri quidem persimile ducitur, si filius patrem, non dicam offenderit, sed offendere cogitauerit. Quod facinus indignissimum à se principe Christianissimo commissum eo fecidius omnibus grauiusque videretur, quod ne Barbaris quidem vnquam & infidelibus accidisset. Quare ne committeret, ut tam impium tamque immane sibi nomē obici iure possit. Ne Gallorum atque Aragonum Regum Christianissimorum genus huiusmodi turpitudine tantoque dedecore pollueret. Patrem ad filium legatos misisse, non quidem quod ab eo aliquod sibi periculum metueret, sed ut filius magnam infamiam fugeret. Quod si suum perteserit errorem faceret, statim paternam gratiam & amorem in perpetuum facile recuperaret. Sin autem in eo, quod coepisset perseueraret, & inimicorum potius quam paterna consilia sequeretur, satis certo sciret se, vel patri, vel deo graues penas esse daturū. Quod si sibi sua culpa prausque consiliis acciderit, multo quidem grauius laturus esset. Quod etiam effugere facile poterat, si patri, si rationi parere voluisset. Propterea quod sibi ut consuleret à patre pie sancteque monitus fuerit atque rogatus. Ne igitur & sibi & patri causa doloris esse velit. Et namque, si mali quid accideret, maiorem Regi propter amorem paternum dolorem fore, quam sibi dixerunt. Hæc cum audisset Carolus, & si ratione & oratione commotus errorem suum cognouit, eūque conatus & coepti statim poenituit, à Lusitanis tamen, quibuscum coniurauerat, qua coniuratione sibi periculum à Rege metuebant, ne desisteret ab incepto iam persuasus, se patris gratiam & auctoritatem plurimi facere respondit, eiusque voluntati morem gerere paratissimum esse iussit, & imperata omnia libentissime facturū, si tamen ab eo Navarrae Regni, quod post suæ matris

Vnde Agramontani & Lusitanidicatur.

Legati Regis ad Carolū.

Responsum Caroli ad legatos.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

obsturn ad se iure pertinebat, sibi possessio relinquatur. Nō decere patrem, filium, quem amat, suo iure priuare, Neq; filium patri, a quo suo regno spoliatur, obsequium prestare. Neq; vel indignum vel iniquum cuiq; videri debere, si quis sua regna vel alia bona defendat, vel ab iniuste possidentibus reposcat. Quem æquū est credere deum hominesq; iuuare. Quod si filiū quod suum est a patre petere turpe videtur, patrem quidem rem filii contra ius phasq; possidere neq; honestum neq; laudabile esse. Si autem patri filii sui rebus vti licet, & filius patrem suarum rerum vsu priuare non debet, vtatur regni nostri Nauarræ populis pater si velit, sed tãq; meis non autem pro suis. Quod si me populisq; meis inuitis alienum regnū possidere & vsurpare voluerit, ei refferre & affirmare poteritis nos, regnum nostrum vel armis habituros, vel cum eo vitam simul amissuros. His cum responsis legatis ad Regem reuerrentibus, Carolus omnes Nauarræ populos & equites nobiliores, quorum erga se fidem & beneuolentiam multis in rebus cognouerat, ad se statim vndiq; cōuocauit & in armis esse iussit. His de rebus atq; discordiis Henricus Castellæ Rex certior factus, & iniuriarum, quas ab Aragonum Rege superioribus diebus acceperat non oblitus, in auxilium Caroli cum equitum septē milibus venit. Quibus Rex priusq; se cum Caroli copiis coniungerent cum multis Aragonū equitibus occurrit. Quibus cum apud Vianam, quod est vltimū Nauarræ oppidū Castellam versus, prælio committens, omnes infugam conuertit. Quo tamen prælio plures vtriusq; partis equites periere. Rex autem, Castellanorum copiis suis & profligatis, Vianæ si forte redirent hostes sit missimum præsidium relinquens, hac enim iter est in Nauarrā, reuersus ad Carolum multa post prælia, quæ apud Stellam, Pompilonē, Olitum, & Iumberrū gesta fuere, cum tandem apud Ayuarum montem, qui locus distat a Stella decem & octo milia passuum, prælio victi, & inuicem captum & incolumem in Monroi castello custodiendum reliquit. Quem tamen paucos post dies amore paterno & clementia cōmotus a carceris custodia liberauit. Cæterum, ne contra eum filius aliquid in posterum auderet, Ludouicum Beamontium eiusq; quinq; filios insepultum obsides accepit. Erat autem Ludouicus Lusitanæ factionis fere princeps, & Nauarræ Comestabilis, atq; Carolo ex genere materno sanguine coniunctus. A Regibus enim Galorum genus & originem ducebat, habuitq; filios omni virtutum genere præclaros Carolū, Tiuautum, Henricum, Philippum, & Ioannem, qui nunc Nauarræ Comestabilis est, & Leonoram Ioannis Regis Aragonum filiam habet vxorem, nostræq; tempestate cum liberalitate cæterisq; multis virtutibus, tum vero animi fortitudine & militari excellentia præliisq; gerendo q̄ maxime pollet, & a Ferdinando Rege nostro Christianissimo & propter affinitatem, eius enim sororem Ioannis Aragonum Regis filiam, vt Paulo superius ostendimus, in matrimonium accepit, & etiam propter suas excellentes multasq; virtutes maxime diligitur. Hi autem quāuis pro Caroli liberatione manerent apud Regem, Carolus tamen, cuius animus regnandi cupiditate semel incensus quiescere non poterat, nulla eorum ratione habita patri rursus bellum intulit. Ac post multas pugnas demum apud Stellam suorum alii occisis pluribus captis pene solus aufugit, ac plane deterritus & patris iram non iniustam & animaduersionē timēs, Neapolim ad Alphonsum patrum Neapolitanorum Regem discessit. Quem rex Alphonsus & si magnifice primum ac honorifice suscepit, mox tamen sui aduentus cognita causa grauitus incusauit. Quod patre viuente regnum affectasset, quod ei, a quo genitus fuerat, inferre bellum ausus fuisset, Cumq; eum patri reconciliare, paceq; coniungere conaretur, non dum perfecta re, nec sine multorum iactura omniumq; Christianorū lachrymis a vita discessit. Quo mortuo Carolus Neapolis regnum ob omnibus fere populis oblatum sibi non sine magno virtutis exemplo recusauit. Pauloq; post propter ingētes Italiæ tumultus multasq; seditiones, quæ post Alphonsi Regis obitum mouebātur, in Siciliam traiecit. Vbi summa veneratione & ingenti omnium Siculorū læticia atq; apparatu pene Regali receptus est. Pro cuius aduentu patrisq; regnorum acceptione, ad quem Alphonso fratre mortuo Aragoniæ Siciliaq; regnū iure deuenerat, per omnes fere Siciliæ populos multis diebus ludī magnifici & spectaculū

De Joanne Aragonie Rege.

Fol. lxxij.

la varii generis ædita & celebrata fuere. Deinde autem Carolus aliquandiu cōmoratus in Sicilia se quidem Siculis omnibus indies multo chariorem faciebat. Tanta enim erat huius principis modestia, tanta morum elegantia & vitæ integritas, tanta liberalitas, tanta denique humanitas, ut nihil quidem quod ad recte sancteque viuendum & ad verum perfectumque principem pertineret, in eo desiderari potuerit. Adeo ut non modo summæ probitatis & omnis virtutis nomen sibi vendicauerit, sed magnæ quoque sanctitatis exemplum haberetur. Quâob rem non immerito quidem à Siculis omnibus & Italiæ populis, Neapolitanis præsertim, apud quos fuerat aliquot dies, non ut princeps solum, sed etiam tanquam numen, ingenti veneratione colebatur. Quilegatis è Sicilia missis ad Regem, ut ei reconciliaretur, tandem cum per eos se in gratiam patris rediisse cognouit, multis Siciliæ magnatibus comitatus in Hispaniam reuersus est. Et Regis manus & pedes osculatus, Lusitanos omnesque Nauarræ populos, qui ad eum defecerant, in patris obsequium redire coegit. Quare non parua lætitia Rex affectus ob reditum filii, quæ plurimum diligebat, Barcinonæ, ubi tunc erat, magnos ac diuersos ludos ingenti populi & apparatus magnisque sumptibus ædificauit. Vrbe tam plena tum ciuibus & his, qui Regem sequebantur, tum etiam totius prouinciæ maxima hominum multitudine, qui vel principis aduentu, vel fama quoque ludorum undique conuenerant. Verumenimvero fortuna semper inconstans, cuius officium est gaudis humanis & foelicitatibus inuidere, & alta deprimeret, & Regis ocio & honoribus & Barcinonæ opulentissimæ ciuitatis opibus inuidens, sicut olim Romanorum potentiam immensam dominamque terrarum per socerum ac generum ciuilibus bellis atque intestinis & armis illicitis attriuit, sic etiam, ut Barcinonæ vires & opes ingentes frangeret, filium contra patrem sæpius incitauit. Carolus namque peractis iam & celebratis spectaculis cum & omnium ciuium atque aliorum populorum animos erga se pronos sibi, maxime deditos cognouisset, & superiorem pati durum & indignum seculum existimauisset, paterni amoris & honoris penitus oblitus, tantum enim dominandi cupiditas potest, tertio iam contra eum experiri fortunam decreuit. Clam igitur omnes, quibus plurimum confidebat, cum se adirent, sui consilii indignique perpetrandi facinoris participes fecit. Nonnulli etiam, quibus bellum pace gratius erat, gladioque magis, quam honesto labore gaudebant victumque querebant, eum magis quotidie sollicitare. Ad eum præterea accedebant omnes qui scelerum suorum conscientia vexabantur. Plures denique eo animo principem cum Rege armis contendere cupiebant, ut extincto Rege principem quoque de medio tollerent, omni dominatu liberi essent. Laborabat enim fortuna Barcinonæ omnino delere foelicitatem, superbiamque deprimere. Cuius opes & res admodum secundæ per orbem terrarum mirabiles atque inuidiosæ nimium ferebantur. Erat enim ciuitas illustrissima principibus, equitibus nobilissima, omnibus rebus, quæ ad viuendi usum pertinent, ditissima, omnium fere ciuitatum terra marique potentissima, multis magnisque rebus domi forisque gestis clarissima, adeo ut eius nomen atque potentia non innumerito Hispaniæ, Galliæ, Africæ, cæterarumque nationum principibus timori vel maximo fuerit. Florebat enim non solum maximis opibus ac diuitiis, sed etiam plurimorum virorum prudentia singulari, optimis moribus & institutis. Ciues omnes in administranda republica atque ad augenda quasi veterum Romanorum ordinem moreque sequebantur. Qui nihil unquam nimis, sed omnia tam publica, quam priuata pro modo rationeque faciebant. Non igitur illorum diuitias resque familiares vlla discordiæ, non lites, non iudicia, non turba, non seditiones, ut in plerisque fit, minuebant. Quippe qui ratione potius natura, quam legibus vivere malebant. Nobiles armis & equis officioque militaribus studebant, hisque sese exercebant, & aduersus hostes feroces erant. Mercatores honestissime commercia tractabant. In quibus exercendis non tam quæstus audi, quam veri, fideles, ac liberales erant. Sacerdotes, & omnes qui rerum sacrarum curam gerebant, pie sancteque semper vivebant, summamque venerationem atque timorem diuino cultui sacrisque rebus incubere. Reliqui ciues cuiusque ætatis aut liberalibus, aut mechanicis artibus, quibus erat cultissima ciuitas, operam dare. In qua nemo circūforaneus, idest desidiosus & inanis erat, sed honesta alia negotia

Caroli virtutes.

Barcinonæ laudes.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

exercere. Itaq; nemo malus, nemoq; pauper, sed optimus quisq; erat, atq; ditissimus. Hac fama ciuitatis non ex Hispania tota solum, sed ex alijs quoq; multis nationib; homines huc vndiq; quotidie conueniebant, ciuitatemq; libenter incolentes indies maiorem ditiorcmq; faciebant. Hinc praeterea multae ciuitates ordinem morumq; viuendi sanctissimum, hinc exempla Reip. gubernandae pulcherrima, hinc ceteras bonas artes imitabantur. De conditore tamen eius affirmare nihil ausim, siquidem omnium qui de ea scripserunt, de autore incerta opinio est. Na quod nonnulli de Barcanona pueriliter fabulantur, ego quidem non minus falsum, qm ridiculum existimo. Ceterum fuit olim situ ciuitas admodum parua, & a littore maris vno fere stadio remota. Pulchra tamen aedificijs, & altis tota moenibus clausa, fuerunt & ciuitatis portae numero quatuor, in totidem mundi partes vergentes, a quo fere omnes inter se spacio distantes, quae adhuc extant, & in ipsius penae ciuitatis umbilico visuntur. Postea vero crescente hominum multitudine bis vndiq; magnificis aedibus & conspicuis sanctorum templis aucta, bis etiam preualidis muris superbisq; turribus cincta est. Quae quidem etsi magnitudine nonnullis urbib; cedit, aedificiorum tamen elegantia, littoris amoenitate, viarum munditie, vicorum rectitudine, aequalitate domorum, amoenissimis hortis, quos varijs arboribus & nonnullis palmis qm domus cultissimos habet, forma deniq; rerum omnium & excellenti pulchritudine meo quidem iudicio, cui, absit inuidia, cunctis profecto ciuitatibus est anteponenda. Plura praeterea de hac ciuitate memoratu digna narrare possemus, quae ne longius ab incepto discedamus, omittimus. Redeo igitur ad Carolum. Qui Barcinonensem consilijs & opibus fretus, tertio, sicuti supra demonstraui, aduersus Regem, cui charissimus erat, fortunam voluit experiri. Cuius consilij Rex penitus ignarus, & a filio sibi cauendum nihil existimans, ex Barcinona Aragoniam versus descendere statuit. Hinc itaq; proficiscens ad delectus habedos, Aragoes apud Fragam, quod oppidum est Aragoniae primu, situ apud Singam fluuium, & Gothalanos Ilerdam, quae ciuitas est in ripa Sicoris amnis, ad diem certum conuenire iussit, & Ilerdam die tertio pertuenit. Postero die quoq; in ciuitatem Carolus non bonis auspicijs ingressus est. Nam dum hic Rex commoratur, donec, ut imperauerat, Gothalanorum equites & omnes nobiles ad delectum conuenirent, quidam de eo suspensiones, quidam prauas cogitationes, nonnulli conatus etiam impios ad Regem detulere. Quae cum Rex ab alijs diligenter quaerens, vera esse reperisset, non sine magno dolore & animi motu filium in semotam aediu partem accersit huiusmodi verbis alloquitur. Inter omnes patres immo omnes mortales neminem infeliciorem vnq; fuisse credo, filiorum causa Carole filij mei, qm ego sum. Propterea q te talem filium genui, quem me genuisse poeniteat, & de quo vel inuitus vitam sumere supplicium non humano solum, sed diuino quoq; iure compellat. Tua enim superbia, tua crudelitate, nostra clementia, nostra pietas, nostra patientia victa est. Sola iusticia nobis vtendum. Nam dum mea lenitas, dum amor paternus tuis peccatis & erroribus veniam tribuit, & indigno tibi vitam concessit, cum tam impie sapio de liquisses, me quidem iniusticiae nomen subire coegit, tibiq; ad peccandum multo maiorem praebuit audaciam. Et dum timui vulgi sermones, dum odium multitudinis vitare conatus sum, si de te supplicium vel iustissime sumpsissem, te longe deteriorem ego feci. Ideoq; dum tuae salutis rationem habere volui, tu me tanq; inimicum acerrimum omnibus modis perdere tentasti. Quam ob rem quid me nunc in te statuere oporteat, qua poena tua crimina plecti debeant, quod te subire supplicium pro tuis ausis equum sit, diutna quidem & humana nos exempla commouent. Scimus enim angelum, qui superbia tumescens, in Aquilone sibi statuere sedem, & suo creatori similem se facere cogitauerat, Dei iusticia de caelo fuisse delectum. Multos praeterea mortales fuisse legimus viros etiam sanctissimos, qui iubente lege de proprijs filiis cum deliquissent, vitam sumpserunt supplicium. Quod si Deus omnipotens, in quem passio cadere nulla potest, ut iusticiae suaeq; voluntatis nobis praebere exemplum, ingratitude & superbiae crimen imputatum esse noluit, superbosq; de sede deposuit. Si multi quoq; parentes humanae virtutis amore iusticiaq; commoti, pro causis alienis in filios suos animaduertunt, quod ego te dignu sup-

Verba Regis
ad Carolum

Caroli filij

Caroli filij

De Ioanne Aragonie Rege.

Sol. lxxiiij.

placitum inueniam? Si me, qui in te educando & boni patris pietate quoque matris officio functus sum, tua immanitate non modo de regno meo expellere, verum etiam vita spoliare saepe conatus es? Tantum ne apud te regnandi cupido? tantum inimicorum nostrorum sceleratissima consilia potuerit? ut patris animam gladio perdere nullo Dei timore, nullo hominum iudicio, nulla impeditus verecundia tantopere laboraueris? O infelicem illum semper & infaustum diem, quo te genui. Alii enim principes alique patres omnes ad suam custodiam, ad suae vitae securitatem, ad suam gloriam filios progenerere, quorum virtute, quorum laudibus, quorum rebus honeste magnificeque gestis magnopere perpetuoque gauderent. Me vero solum in orbe terrarum nescio quo fato, filius meus insidiis, octio, coniurationibus, armis praestisque continuo persequitur. Quod si vel ego tuis oculis tam inuisus fui, si te dominandi cupiditas tantopere vexabat, nonne tempus vel breuissimum expectare potuisti? Non ne patris aetas iam praecipitata, qui annum quintum & sexagesimum agebat, monere te debebat, ne paucorum annorum impatiencia tantum nephas, tantum scelus, tantum dedecus admitteres? Ego namque quaecumque mihi Deus nostrique maiores habenda & gubernanda tradiderunt, eodem Deo & natura iubente cum vita ipsa relinquerem. Moriens enim mecum ferre non possum. Nec quenquam habebam, praeter te, ad quem nostra bona omnia hereditario iure pertinerent. Tu autem siue tuis siue aliorum consiliis deceptus, non solum regna paterna & maiorum nostrorum principatus, sed nostram quoque gratiam imperpetuum amisisti, teque omni supplicio iudicio omnium dignum fecisti. Quapropter si quid in te grauius a nobis statutum fuerit, nemo quidem sine iustissima causa, nemo sine ratione factum cognosceret. Haec locutus Rex, qui Carolum custodirent, & illius domus, ubi tunc erat, exitu prohiberent, vocauit, adhibitisque custodibus eum respondere volentem reliquit. Ac inde paulo digressus lachrymas & gemitus continere non potuit, tantum paterna pietate mouebatur. Carolus autem patris sententiam & indignationem timens, quae sibi mortem minabatur, multis profusus lachrymis & oppressus, maxima verecundia oculos attollens & sursum aspiciens, quasi Dei clementiam imploraturus, vix inquit mihi misero, si neque clementiae neque misericordiae spes ulla relicta est. Quae res ubi innotescere coepit non paruo quidem dolore atque tristitia omnes affectit. Omnes enim tum regiae domus equites, tum ciues tota nocte non sine gemitu casus huiusmodi magnum malum summumque dolorem allaturos querebantur. Praeterea magnus erat in tota ciuitate tumultus. Omnes enim Ilerdae ciues desiderabant Carolum ex carceris custodia liberari. Captus fuit etiam cum eo Ioannes Beamontius Ludouici, quem supra memorauimus, frater. Hunc enim Carolus propter propinquitatem & assiduam fere consuetudinem plurimum diligebat, & eius consilium & auctoritatem omnibus in rebus praecipue sequebatur. Hinc Rex cum Carolum Mirauetum sub custodibus mittere statuisset, multorum nobilium Aragonie precibus commotus, ad Iaffariam, quae domus est apud Cersaraugustam ciuitatem, missum custodire diligentissime iussit. Qua de re Gothalam certiores facti, qui res nouas & prauas belligerandi cogitationes animo conceperant, quo sibi libertatem vendicarent, ex totius provinciae nobilioribus legatos ad Regem quindecim, qui scirent quam ob causam captus Carolus & in carcerem confectus fuisset, statim miserunt. Hi cum Ilerdam ad Regem venissent, eorum quidam Petrus Virreus Tarraconensis Archiepiscopus, qui vel eloquentia vel dignitate ceteros antecederet, apud Regem orationem hanc habuisse fertur.

¶ Si leges & iusticia te cogunt, inuicissime Princeps, ut in Carolum filium tuum, ac potius in te ipsum grauius animaduertas, cum tu illum progenueris semperque plurimum dilexeris, nos tibi pro illius salute & incolumitate supplicare non necessarium ducimus. Nam etsi misericordia pietate & humanitate quam maxime mouemur, nos tamen ipsa ratio tuaque voluntas multo quidem magis conuincit. Praeterea quis est tantum a ratione alienus, ut putet patrem pro filii vita, quam nihil illi charius esse potest, aliorum precibus indigere? Quod tamen cum ita sit, summo quidem compulsi dolore causam scire desideramus, quae res te de proprio tuo sanguine supplicium sumere coegit. Omnes enim non tui solum populi, verum etiam aliae gentes, quae tuam cle-

Oratio Prae-
sulis Tarra-
conensis ad
Regem.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

Verba Regis
ad Legatos.

Abbat. Ager-
rensis oratio
ad Regem.

mentiam & humanitatem non ignorant, non sine magno stupore admirantur, si nunc aliquid grauius in filium tuū statuendum cēseas. Cum cæteris delinquentibus ac inimicis, si nemo quæ-
ratur, facillime parcere consueueris. Ea namque homines præcipue in magnam admirationem ad-
ducunt, quæ valde præter naturam fieri existimantur. Huc accedit, excellentissime Rex, quod sicut
tibi quicquid sibi ipsi nocere difficile est, ita & post admissam culpam facile est suis erroribus igno-
scere. Nos quem finem res hæc sit habitura, non possumus non magnopere timere. Mentes enim
nostræ non nisi magnum dolorem affuturum nobis prædicat. Nec hætenus, quæ res nos ma-
xime cruciat, scire nobis licet, quæ nostræ huius infelicitatis causa sit. Vna siquidem omnium
voce clamatur Carolum Vianæ principem ab omni culpa liberum esse. Præteritos enim erro-
res omnes sciunt te filio tuo iam sponte remisisse. Quæ igitur nunc te causa mouerit intelligere
non possumus. Ad te itaque oratum ventimus, clementissime Rex, ut & eius rei nos participes
fieri velis, ut populis, qui nos ad tuam Mæstatem miserunt respondere & rationē reddere pos-
simus, & Carolum ex te fuisse genitum memineris, & principatus tuos quos tibi maiores tui
in pace tranquillissima reliquerunt, cōcordia prudentiaque conserues. Hæc cum dixisset Præsul,
orationi suæ finem fecit. Ceterique legati flentes idē Regem deprecari silentium fecerunt. Quibus
Rex pauca hæc verba respondit. Nulla ira, nulla rerum præteritarum recordatione mouemur.
Sed nuper quod in honorem nostrum atque salutē Carolus vester conatus est, nisi iusta animad-
uersione plectendum censeatur, me profecto non pium neque clementē, sed stultum potius ac dea-
mentem iudicare omnes merito deberent. Illum enim scimus rebus nouis studuisse, in patris
pœnitentiam plurimum vigilasse, falsa & iniusta regnandi dominandique cupiditate cōmotum non
stros me viuente principatus affectasse. Nihil magis quam vitam patris odisse, cui nuper indignas
tendebat insidias. Nulla enim re maiori dolore concutitur, quam propter patris felicitatem. Me
namque, ut opprimere deque medio tollere posset, ab Henrico Castellæ Rege exercitus & auxilia
petisse quis ignorat? Nihil denique non ausus est, nullo sceleris genere deterritus, ut nostram per-
deret senectutem. Ex quo & cogitare & intelligere possumus, aut illum diem felicem non fuisse,
quo ex me conceptus est, aut bonū eius ingentium præter naturæ suæ bonitatem prauis alio-
rum consiliis fuisse conuictum. Quæ res multo quidem maiorem mihi affert, quam cuiusque mortali-
um, dolorem. Gogor enim iustas de filio vel inuitus exigere pœnas. Cuius quidem supplicium
nostram magis animam percutiet. Quod si pietas & amor paternus ignoscere filio velit, mihi
tamē non licet. Illis enim veniā dari æquum est, qui & imprudenter, & semel & in re non ma-
gna delinquere, non autē eis, qui scilicet, qui pluries impla maximaque crimina cōmittunt. Nam si
quis, quod ei non liceat, semel cōmiserit inscitia, si quis etiā bis, excusari imprudentia potest, si
quis vero tertio rediit ad crimē, aut demens est aut obstinatus. Huic igitur si venia dare, & im-
pune peccare liceret, quæcumque mala committeret in posterū non illi quidem, sed eis ascribenda
viderentur, qui cum vel punire vel prohibere poterant. Carolus itaque ea animaduersione pœ-
naque plectetur, ut cuiusque deinceps nocere non possit. Qua in re me iustissime statuissē viros bo-
nos existimatuos non dubito. Huic sententiæ legatis respondere non audentibus, Rex Fragam
versus discessit, pauloque hic moratus Ilerdā reuersus est. Barcinonenses autem interim, qui no-
tis rebus studentes magnos exercitus coegerat, & suæ ciuitatis imperio se potiri posse sibi fa-
so persuaferant, sexaginta legatos cum aliis quindecim, quos paulo ante memorauimus, ex po-
tentissimis ciuitatis electos ad Regem miserunt. Ex quibus quendam virum Abbatē Ageræ
hoc modo Regem allocutum ferunt. Illi principes diuino & humano cōsensu principatu popu-
lorumque suorum cultu & obsequio digni sunt, excellentissime Rex, qui & cōmunes utilitates pri-
uatis anteponunt, et in eo semper manent, quod cum sui principatus populis fide & iureiurando
statuere. Ille autem qui omnia ad sua commoda, ad suā voluntatem metitur, & iusiurandum si-
demque violat, hic quidē & diuinam & humanā legē cōtemnens, sese & principatu & suorum obe-
diētia manifeste facit indignū. Quod si ita est, quid nos facere debemus? Si ius nostræ libertatis in-
sticiā clamat. Si Vianæ principatus & oēs tuorum regnorum populi non immerito Caroli nostri prin-

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxiiij.

cipsis liberationem desiderant. Eadem fides & obseruantia, quam tibi debemus, nos etiam illi
 defendere compellit. Quod ut faciamus, & ratio & fortuna ipsa nos vehementer hortant. Quæ
 non pedibus nos, sed alis perpetuo sonet, maximisq; viribus excitat. Ideoque populorum mo-
 tus & excitatos animos cõpescere etsi vellemus, nobis tamē nullo modo liceret. Omnium men-
 tes harū rerū infelices euentus præfagire vident. Quid enim boni ex tāto malo sperare licet?
 Fidem enim & obseruantiam, quam tibi hactenus seruauimus & in perpetuum seruare iure ius-
 tando statuimus, si tua culpa semel amiseris non facile quidem ad tuum reuocabis obsequium.
 Populi namq; qui iustam ob causam a suis principibus deficiunt, aut sero quidem ad eos, aut
 nunq; redire solent. In bellis opulentus & numero magnus exercitus, de paucis & omnium res-
 rum penuria laborantibus facile victoriam cõsequitur. Duces nobis ac milites præter nostros
 auxiliares & stipendarii non deerunt. Pecuniis enim, quas bellorum neruos appellant, ceterisq;
 rebus ad bellum gerendum necessariis abundamus. Vires iam & animos nostros atq; in re mi-
 litari scientias cum aliis multum, tum vero Gallorum principes populisq; qui ferocissimi bellicosissi-
 miq; semper fuere, sunt experti. Qui olim cum magnos in Hispaniam duxissent exercitus,
 & Gerundam usq; peruenissent, quæ ciuitas propè centum & quinquaginta passuum milia a
 Gallie finibus distat, amisso Rege cum exercitu, per pauci quidem domum fugientes redierunt.
 Præterea nullæ gentes externæ ne Hispanicæ quidem nobis absq; sua pernitie bellum intulere.
 Terra marisq; nostra plurimum valet ac timetur autoritas. Scimus enim nomen nostrum om-
 nes formidare pyratas. Ob rerū gestarum memoriā multasq; nostras & insignes victorias
 Affricæ quidē & Europæ atq; Asiæ non paruo timori sumus. Hac etiam causa totius Hispaniæ
 principes gratiam & amicitiam nostram appetunt, colunt & plurimi faciunt. Nostri maiores,
 qui fortissimi iustissimiq; fuere, non tam multum numero ac multitudine, q̃ virtute atq; labo-
 re posteris imperium & remp. auctam reliquere. Omnes homines natura ad res magnas & am-
 plissimos principatus aspirant, attamen illi tantū sua vota consequunt, & diutius parta tueri &
 cõseruare solēt, quos nō temeritas, nō praua regnandi cupiditas, nō odiosa crudelitas, sed ratio,
 sed iuris ac virtutis amor, sed ipsa deniq; semp amabilis humanitas comitat. Quod si ita est, q̃
 nā tibi tuorum regnorum spes habēda est? Quam ob rē noster erga te amor, fides, pietas & ob-
 seruantiā, quæ tibi iure debentur a nobis, huiusmodi tempore nos Maiestatem tuam deprecas-
 tum propere venire coegerunt, ut & salutis filii tui, & nostræ tuæq; quieti atq; honori mature
 consulas. Tum Rex conuersus ad próximos venerabilis ac vere Regia grauitate sic respondit.
 Quod ratio & iusticia monent hoc facere statuimus. Nunq; enim siue in nostris, siue in aliorū
 causis ac periculis sententiam laturi sumus, ab officio & ratione discedemus. Principes autē, qui
 iusticiam exercent, & supplicis improbos afficiunt, & de bonis optime merentur, & hominū
 societatem conseruant, & Deum sibi tanq; maximis sacrificiis conciliant in perpetuum, propi-
 tiumq; faciunt. Gloria autem & quidquid cum ea turpiter acquiritur durabile non est. Nos au-
 tem quod bonis clientibus ac populis in officio permanentibus præstare debemus, hoc quis
 dem speramus a nobis neminem vnq; iuste desideraturum. Quod nisi de fontibus etiam pœ-
 nas debitas exigerem facere non possem. Præterea non est Ducis famam & victoriam quærē-
 tis, priusq; videantur pericula timere, & illorum motus & defectionem sine causa sperare, qui
 sibi semper fidelissimi fuerunt. Qui tamen si temere tentare aliquid auderent, sibi pro sua de-
 mentia pœnas esse duros. Hęc dum agebatur in aula, Rege veteri Gothalanorū fidei & amo-
 ri plurimum confidente, illorum & magistratus & duces clam populis persuaserāt, ut Rege cap-
 to, eius omnes cõsiliarios interficerent. Quod consiliū & tam numerosq; multitudinis conspi-
 rationem, qui vel premis spe, vel metu pœnæ, ad Regem referret, nemo repertus est. Tantum
 enim rerū nouarū studiū & belligerandi cupiditas omnium mētes inuaserat, tātusq; furor sensus
 oppresserat, ut nō a Rege solū, quæ ardentissimo sibi amore, & tanq; numē aliquod summa ve-
 neratione psecuti fuerāt, veruetiā a se ipsis alieni fuisse videri potuissent. Cæterum illis arma sã-
 capientibus, Rex p̃ indicia rē cognoscens, suos clām consiliū cõnocatos monuit, ut qd agēdū

Respondet
Rex legatis.

L. Marinei Siculi. Lib. xii.

Petri Durrei
consilium.

Regis consi-
lium.

Ludouici Re-
gis fides
erga Regem

foret ex tempore consulere. Tum itaq; Petrus Durreus hæc statim respondit. Vetus Gotha-
lanorum fides & virtus atq; amor erga suos principes, inquit, magnanime Rex salutis & inco-
lunitatis tuæ nobis spem certissimam pollicetur. Nos autem pro nostra pugnares omne pes-
riculum propellemus. Ideoq; fortunæ cedendum non arbitror, ne forte hostibus mali futuri
maioris & optatæ prebeamus occasionem. Hæc domus opportuna satis & inexpugnabilis lo-
ci natura & ædificiorum munitione, certam nostræ salutis ostendit securitatem. Milites & mul-
tos & fortes habemus. Arma nobis non desunt. Bonorum omnium subsidia aduentura in auxi-
lium nostrum dubitandum non est. Quidquid ergo hostes, si iam repugnare velint, facere decre-
uerint expectandum censeo. Discedentes enim belli iam coepti manifesta signa daremus. Abitio
præterea nostra fugæ persimilis omnibus videretur. Quæ res & Regiam tuam auctoritatem fa-
mamq; minuere, & inimicorum audacem plurimum augere posset infantiâ. Illi deniq; viri de
suis hostibus victoriam consequuntur, qui se laboribus & periculis exponunt. Huic sententiæ cū
ætis assentientibus, Rex solus non acquieuit. Qui diuino spiritu comonitus honorē, inquit, & salutē
vestrā viri fortissimi ego non secus ac vitā meam charā habeo. Ex duobus periculis quod magis
obesse potest, hoc præcauere & effugere diligenter debemus. Scimus iam Gothalanos in armis esse.
Qui si contra me belligerantes violatā fide semel nos aggredi p̄lio coeperint, nisi penitus om-
ni ratione careat, vitæ suæ spem omnē in nr̄a morte positā esse putabunt. Hoc igitur evitare pericu-
lum prudētis ego, non autē timētis existimo. Facilius est enim apud populos honorē cōsulere, q̄
fidē illorū p̄ scelus amissā & voluntatē recōciliare. Quod si huiusmodi belli casus inuētabilis
est, malo quidē hostibus in liberis occurrere capis, in quibus fortissimus quisq; non sine spe suæ
salutis pugnare & suis vti viribus possit, q̄ parietibus angustis inclusus cū paucis inermibus
petū armatæ multitudinis expectare. Vbi nobis captiuorū more vel agnorū potius in cohorte
clausorū pereūdum esset, aliis aliorū mortē spectantibus. Hæc cū dixisset, de secunda vigilia
equū ascendēs, Bernardū Rocabertū, cui plurimū cōfidebat, cū paucis armatis clam ciuitatis
custodibus præmissum ad portā, quæ prædicatorum dicitur, paruo comitatu subsecutus egres-
sus est. Ac nulla parte noctis itinere intermisso, postero die Fragā, quæ distat ab Ilerda passuum
ferē milia viginti, peruenit. Nonnulli tamen eum cuniculis sub mœnibus ætis egressum ferūt.
De tertia autem vigilia & noctem paulo post mediā Franciscus Espla, Ioannes Agullō & Gra-
us Geruillon præcipui coniurationis autores, & qui manus impias in Regio fœdere sanguine
destinauerant, in Regis aulam venerunt. Vbi cum Regē non inuenissent, summa tristitia & do-
lore affecti, domū suam reuersi nouitate & magnitudine sceleris agitati noctē totam infomnes
transiere, magno tota ciuitate tumultu fluctuante. Quæ res summo dolore metuq; legatos af-
flictebat. Perspiciebant enim viri prudentes nephariū hoc tanti sceleris initium, non nisi perni-
ciosum & infœlicem finem habiturū. Timebantq; ne quod insolentes homines ausi fuerant,
Rex illorū consilio factum forte putaret. Die sequenti cū omnes coniurati magno cum exercitu
Fragā p̄ficisci statuissent, quorundā vti cōsiliis hoc iter distulere. Omnes tamen totius princi-
patus populos in armis esse iusserunt. Qui paucos post dies cū magnis copiis Ilerdā conuenie-
re. Hic cum Regē Cæsaraugustam profectum accepissent, Fragam magnis itineribus contem-
dunt, eamq; ciuib; & magistratu consentientibus ingrediunt. Sub idem tempus Regi munci-
atum est, Castellæ Regē Henricum, pacis & amicitie fœdere neglecto, in Aragonum fines cū
magnis exercitibus aduentasse, magnūq; equitum & peditū numerū ad oppugnandū Borā
misse, quod oppidum distat a Cæsaraugusta passuum milia circiter triginta. Eodem tempo-
re Valentini quoq; Gothalanorū tumultu p̄moti, alii secreto, alii publice arma, equos, atq;
alia omnia, quæ ad bellum gerendum necessaria videbantur, parare. Siculi præterea Sardi, Ba-
leares, & aliarū insularum populi omnes ancipites, & in neutram partem declinantes, quid cæ-
teri facerent expectabant. Interim etiā Ludouicus Requisentius, qui Regi fidelissim⁹ erat, Bar-
cinonæ captus est, propterea q̄ Gothalanis, quibus p̄erat, contra Regem conspirantibus assen-
tiri noluerat. Et Lusitanis in Nauarra iterum bellum Agramontanis inferētib; Hispania ferē

De Ioanne Aragonie Rege.

Fol. lxxv.

tota maximis perturbationibus vexabatur. Hic autem Rex prudentia singulari, ut & fortunæ conatibus occurreret, & populorum furores extingueret, Carolum statim e carcere liberauit. Quem Regina Barcinonā proficiscens vsq; ad Villā Francam secum adduxit. Vbi Barcinonæ legati Regīnā ab itinere prohibuere, leges quasdam & cōditiones petētes, quas non tam necessarias neq; tā iustas, q̃ ad culpam suam ptegendam et excusandū errorem, quem non leuem cōmiserant, excogitasse videbantur. Regina autē re non concessā, erat enim iniqua, Barcinonē itinere dīmissō Cēsaraugustā ad Regē reuersa est. Carol⁹ autem Barcinonam profect⁹ a ciuib⁹ cæterisq; prouinciæ populis, ut patri bellum inferret, assidue incitabatur. Quod cū audisset quidā Carolus Arthea cognominat⁹ Ilumberrū oppidū, cui regio iussu diutius præfuerat, pro Carolo principe gubernare ac defendere cepit. Ad quem oppugnandum Alph⁹ Aragonens cum exercitu profectus prope muros oppidi castra posuit. Cui Rex, ut pro tempore opportunum mittere subsidium posset, cū Aragonum coptis Sāgossā venit, quod oppidum abest ab eo passuum milibus octo. Cæterum cum hic Alphon⁹ Aragonens propter eius in re militari præstantem & excellentem fortitudinem & rerum gestarum gloriā sit sæpius memorandus, qui fuerit hoc loco dicere pernecessarium ducimus. Alioquin non dubito omnes qui eius virtutes in rebus bellicis & præliis ab illo fortissime gestis legerint, illius gen⁹ & antecessores qui fuerunt scire desideraturos. Fuit itaq; Regis Ioannis, de quo scribimus, fili⁹ non tamen ex legitimo matrimonio, & Villæ Formosæ Dux. Qui paternam & omnium maiorum suorum in re militari prælioq; gerendo virtutem nō solum est imitatus & æquauit, sed lōge quidem superauit. Quod & Rex ipse & Duces nō Hīspani solum, sed Galli quoq; omnes vno ore p̃dicabant. Ego autē præter ea, q̃ ab eo gesta sunt his cōmentariis scripturus sum, multa quoq; alia cōmemorare possem, & quibus locis cum paucis equitibus magnas hostiū copias fuderit, quot & quantas victorias præter omnium opīnionem consecutus fuerit. A puericia enim & teneris annis tanq̃ natus ad Martis opus se semper in armis exercuit. Nam & bellis, q̃ pater aduersus Reges Castellæ & cōtra Gallos & Nauarræ populos atq; Gothalanos reluctantes fortissime gessit, omnibus non interfuit solū, sed præfuit, & summam sibi laudem & gloriā comparauit, verum etiā deinde Ferdinandum Regem fratrē secutus aduersus Alphonsum Portugalie Regem & Mauros Granatenſes famā Ducis & gloriā immortalem adeptus est. Vir fuit corpore magnus, sed animo multo maior. Qui post multas & insignes victorias, de nīq; i oppido Castellæ, quod Linares appellāt, vitā finiuit. Reliquitq; filiū Alphōsum, q̃ sibi i ducatum Villæ Formosæ successit, reliquit & alios nothos multis virtutibus præclaros. Hoc igit⁹ Alphonso filio & Ioanne Cēsaraugustæ Archiepiscopo altero filio, se non minus felicē Rex existimabat, q̃ reliquis, quos ex legitimis nuptiis suscepit. Nam Ioannes q̃uis religione magis q̃ re militari semp fuit occupatus, non paruam tamen laudem sibi gerendo prælio comparauit. Sed de his hæc pauca sufficiant. Nunc ad rem redeo. Carolus itaq; Arthea cū se oppidum diutius defendere non posse animaduertisset, ad Regem Castellæ legatū misit rogatum auxilium. Quod nisi mature sibi succurrerit, se cum oppido in Regis Aragonū potestatem vēturum dicebat. Ad quem Henric⁹, Aragonum Regi nocere desiderans, equites numero mille subsidio misit. Quos Gonsaluum Salauetrā Alcātare ordinis militiæ Præfectum cum altis coptis & Rhodoricum Marchenā subsequi iussit. Quod Rex cum animaduertisset Duces & cōsiliarios omnes ad concilium conuocatos quid agere deberet statim consuluit. Tum Rhodoric⁹ Rebolletus primus sententiam suam dixit. Et si tuus exercitus virtute magnus est fortissime Rex, numero tamen satis exiguus, adeo ut nisi diuino iuuetur auxilio, tantę hostiū multitudinis imperiū sustinere nullo modo possit. Quare tuā salutē i tantū cōferre discrimē ego nō fortitudinis esse, sed extremę clementiæ iudicārē. Scim⁹ enī Rex Castellæ quot armatorū milita cōficere possit, Aragonū plures a te alienatos esse nō ignoram⁹, Gothalanos in te refractarios ad tuā p̃nitē Principē Carolū incitasse nobis certissime cōstat. Hi si cū Castellanoꝝ & alioꝝ coptis se forte cōiunxerint, nobis qdē neq; victoriæ, neq; salutis nræ vlla spes est. Nam quid pau

Alphonſus
Aragonens
qui fuerit.

Rhodorici
Rebolleti sen
tentia.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

Martini Lanucij sententia

Sententia Regis.

dis quibus fortibus contra tot hostium milita sperare licet? Quod si viris fortibus & magnanimitas per virtute atque iusticia tuenda, pro honore vitam profundere gloriosum videretur, nos tamen non nostra quidem, sed Regine, sed Ferdinandi filii tui causa, tuam salutis habere rationem debemus. Nam si tibi, quod Deus aueriat, grauius aliquid accideret, nobis iam victis non dubium est, quin venissent in hostium potestatem. Quare nec infelicitius euenire nobis quidquam posset, nec contumeliosius. Hoc igitur tantum malum summumque dedecus ne nobis contingat, summo studio atque diligentia prospiciendum cauendumque est. Mea igitur sententia est, ut nos prelium committere & cum hostibus congredi & experiri fortunam permittas, teque tuto in loco contineas. Omnis enim & Regine & Ferdinandi filii tui omniumque tuorum salus in tua ipsius salute posita est. Tu itaque dum fueris incolumis ubicunque fueris, etsi nos peiores fortunae casus sequantur, nunquam tamen de nostra salute desperabimus. Huius opinioni Martinus Lanucius non assentiens, hoc modo locutus est. Ego Regis gloriam Ducibus attribuenda non censeo. Cum praesertim saepenumero Regis vel nomen vel aspectus in publico causa victoriae fuerint, cuius fama sua regna tutat, augetque atque conseruat. Te igitur in agmine viso fortissime Rex, tuosque inter pugnandum hortare, et hostium frangere animi, & tuorum, alii virtute, alii pudore coacti mortis omnia pericula contemnentes acriter certe pugnabunt. Quod in tua praesentia pugnantem tuos equites militesque saepe fecisse, vocem tuam audientes experti sumus. Ideoque paruo cum exercitu plerumque ingentes hostium copias perstrigasti. De quibus propter tuam atque aliorum opinionem insperatam victoriam habuisti. Te igitur, inuisibilis me Rex, publicis imminetibus interesse oportere arbitror, tuosque milites hortari & voce manuque iuuare. Non autem quid alii fecerint expectare, ut si quid acceperint detrimenti, non absentiam tuam, sed vel fortunam vel suam ipsorum culpam accusare iure possint. His consiliis nemine respondente, Rex quoque cunctatus parumper ac si vtriusque iudicium penderet, tandem quasi Lanucii sententiam comprobasset. Haec tunc inquit non meminisse vos arbitror perceres, Castellae Regem vique cum maiori bus copiis aduersum me sine magna sua calamitate pugnasse. De quibus multas & insignes victorias me consecutum fuisse vobis commemorare, nisi scire vos & earum rerum memores esse, & participes honorifice fuisse. Quas res ego non fortunae, non nostris viribus, ut multi faciunt, attribuo, sed Deo optimo maximo, qui semper per iusticia virtutemque pugnantibus aspirat. Quare dum rectum sequar, & iustam causam habuero, neque preliis vique abstinebo, neque de salute ac victoria desperabo. Hoc modo locutus, & consilio dimisso quieti se parumper dedit. Erat enim tempus noctem iam post mediam. De quarta autem vigilia conuocatos vndique milites armari, & potum transire, & in vltiora rem fluminis ripam conuenire iussit. Prima luce subsecutus cohortes, Alphonsum Aragoneum, cuius supra mentionem fecimus, ab Ilumberrum obsidione reuocatum cum exercitu secum confluxit. Et cum omnibus copiis Motem Regalem versus, qui locus abest a Sangosa passuum milia circiter viginti, signis militaribus erectis, & ingenti tubarum & tympanorum concitu proficiscitur. Huc cum exercitu bene instructo contendens in itinere locum castris elegit montis natura satis commodum, & ubi pauci contra multos pugnare tuto poterant. Hoc ideo fecit ne eius exercitus, qui numero erat inferior, ab hostibus in loco facili circumuenti posset. Erat autem haec loci natura, ut per pauci regii milites in summo iugo montis, hostes a tergo venientes percellere facile possent. Nam a latere nullus hostibus aditus patebat, tanta enim loci ex utraque parte difficultas & asperitas erat. Vbi vero castra posita erant, hic locus & ad planitiem, quae prope aderat, descensum & ad castra regressum facilem praebat. Hic itaque Rex & loci opportunitate & militum virtute nimium fretus, hostes expectare constituit. Quibus Ilumberrum iturus hac commodius iter & expeditius erat. Ceterum cum hoc Regis consilium Castellanos Duces intellexissent, periculum metuentes recto itinere cum omisso, per alium oblicum Ilumberrum cum exercitu perueniunt. Quare cognita Rex Sangosam propere rediit. Hic aliquandiu commoratus cum hostes committere prelium recusassent, seque in oppido contineret, Pompilonis, Lerinatis, ceterisque Navarrae populis Ioannem & Alphonsum Aragoneos Duces cum exercitu praedio relinquens, Bilbilim, quod est oppidum Aragoniae nobile magnitudo, & Calataiutum vulgo appellat, ut delectus

haberet, profectus est. Hinc Regina ad Villā Fracā reuerſa, partē legum & conditionū, quas petierant, Gothalanis cōceſſit. Vt in eos iura omnia & impiū Carolus haberet. Rex vero toto eorum principatu interdīctus, Regis tantū nomē retineret. Hac impetrata & cōfecta re Ludouicus Requeſcent⁹, & Ioannes Beamontius, quos dephenſos fuiſſe demōſtrauiſus, e custodiā statim liberati fuere. Cæterū paulo poſt Barcinonēſes cū aliis puñciæ populis, omnia q̄ cōcūpiuerāt adepti, cū iā à Regis impio ac ſure liberi viderent, p ſua libidine omnia facere, iuſtum atq; iniuſtū ſibi velle, ac pro virtute & æquo, ſcelus & arrogātiā exercere, nemini, ne princeps qdē ſuo Carolo propter eius manſuetudinē & facilitatē parere. Quin etiā Carol⁹ quotidie ſolicitatur ab illis, vt armis patrē pſequeret, vt cōcubinā legitimis ſibi nuptiis vxorē conſtitueret, q̄ filius in regno paterno ſibi ſuccedere poſſet. Illorū igit Carolus inſolentiā & immanitatē indignatē grauit⁹q; ferēs, ex nimio dolore in grauiffimā febrē incidit. Pro cuius ſalutē Barcinonēſes aſſidue pecunias ingētes profundere, vota multa cōcipere, bona omnia promittere, Deo reliquiſq; coelitisq; ſacrificia pſtare. Ille aut, vt erat princeps Chriſtianiffim⁹, vbi ſuę anime, more nræ Chriſtianæ religionis, cōſuluit, patris clementiā statim & miſericordiam inuocauit. Inimicis omnibus pepercit, ſuos ad bene viuendū & pro ſe orandū hortatus, paucis diebus Barcinonæ diſceſſit à vita. Cuius funus nō ſine maximo mæore & acerbiffimo luctu ab Hiſpaniæ populis, & à Siculis omnibus celebratum eſt. Erat enim omnium virtutum ſplendore præclarus, moribus integerrimus; & iuſticiā, modēſtiā, liberalitatē, clemētiā, humanitatē, cæteriſq; rebus quæ, vt ante diximus, ad optimum perfectūq; principem pertinent, omnes quidem principes anteceſſit.

De morte Caroli & eius de uirtutib⁹.

LIBER. xiiij.

DE BELLO CONTRA GOTHALANOS.

VB IDEM tempus Vianæ ciues ad Caſtellę Regem deſecerant. Et Alphonſus Aragonēſis, quē Rex, vt ſupra diximus, Pōpilonis & aliis Nauarrę populis præſidio reliquerat, cū Caſtellanorum Ducibus & copiis ad Barcuciam oppidū, quod à Viana non longe diſtat, præliū cōmiſerat, eoſq; proſtigauerat. Quo p̄lio ex Caſtellanis p̄ter occiſos ac vulneratos equites, etiā quadringenti cū equis & armis capti fuere. Tū itaq; ne maiora ſequerentur incōmoda Alphōſus Carillus Toletanæ ſedis Antiſtes, & Henricus Hiſpaniæ maris Præſes, quē Almirantē vocant Hiſpani, inter vtrūq; Regē pacis autores fuere. Ad cuius pacis & amicitie ſecuritātē & cōfirmationē, alter Nauarrę oppida quatuor, quæ Raga, Gardia, Arcus, & aliud nomine ſancti Vincētii vocant: Alter vero duo, Lorca, quod oppidū eſt puñciæ Carthaginēſis, & Cornagū Cantabriæ ppe Numantiam obſidū nomine tradiderunt. Cæterū Gothalani poſt Caroli obitū ad Regem cateruatim veniunt, Ferdinandūq; Regis ex Ioanna vxore ſecunda filium, qui tū annū ferē decimū agebat, in principē à Rege petiuere. Quē ſuū eſſe ac fore principē iure iurando ritu moreq; patrio cōfirmarūt, & ſimul cū Regina Barcinonā proficiſcentē comitant. Verū enim uero cum hic Barcinonēſes Reginā Principēq; cernerent, & Regis aduentū maxime timerēt, omnes, q̄ antea deliquiſſent, cōmurationiſq; cōſcii & participes fuiſſent, ſuorū errorū memoria & ſclerū cōſcientiā uexabant. Timebāt enim ne quādoq; à Rege ſupplicis, quibus ſe dignos putabāt, afficerent. Ideoq; prius q̄ Rex adueniſſet, tumultus ingentes inter eos nouęq; ſeditiones ortę fuere. Simularūt enim, rātum metus improbos coegit, animā Caroli Principis deſuncti de patre deq; nonerca noctu p vicos ciuitatis miſerabiliter q̄ſtā, multaq; miracula feciſſe. Peride ac ſi nō morbo naturali q̄ morte Carolus, ſed aliq̄ re intercept⁹ & ſublatus fuiſſet. Sic itaq; cū ſe animaduerſione dignos agnoſcerent, & pœnæ metu quietſcere nō poſſent, hui⁹ fictionis velamēto rura-

haberet, profectus est. Hinc Regina ad Villā Fracā reuerſa, partē legum & conditionū, quas petierant, Gothalanis cōceſſit. Vt in eos iura omnia & impiū Carolus haberet. Rex vero toto eorum principatu interdīctus, Regis tantū nomē retineret. Hac impetrata & cōfecta re Ludouicus Requeſcent⁹, & Ioannes Beamontius, quos dephenſos fuiſſe demōſtrauimus, cū custodia ſtatim liberati fuere. Cæterū paulo poſt Barcinonēſes cū alijs puñciæ populis, omnia q̄ cōcupuerāt adepti, cū iā à Regis impio ac ſure liberi viderent, p̄ ſua libidine omnia facere, iuſtum atq; iniuſtū ſibi velle, ac pro virtute & æquo, ſcelus & arrogātiā exercere, nemini, ne princeps p̄ qdē ſuo Carolo propter eius manſuetudinē & facilitatē parere. Quin etiā Carol⁹ quotidie ſolicitatur ab illis, vt armis patrē pſequeret, vt cōcubinā legitimis ſibi nuptiis vxorē conſtitueret, q̄ filius in regno paterno ſibi ſuccedere poſſet. Illorū igit̄ Carolus inſolentiā & immanitatē indignatē grauiterq; ferēs, ex nimio dolore in grauiffimā febrē incidit. Pro cuius ſalutē Barcinonenſes aſſidue pecunias ingētes profundere, vota multa cōcipere, bona omnia promittere, Deo reliquiſq; coelitisq; ſacrificia pſtare. Ille autē, vt erat princeps Chriſtianiffim⁹, vbi ſuę anime, more nr̄æ Chriſtianæ religionis, cōſuluit, patris clementiā ſtatim & miſericordiam inuocauit. Inimicis omnibus pepercit, ſuos ad bene viuendū & pro ſe orandū hortatus, paucis diebus Barcinonæ diſceſſit à vita. Cuius funus nō ſine maximo mæore & acerbiffimo luctu ab Hiſpaniæ populis, & à Siculis omnibus celebratum eſt. Erat enim omnium virtutum ſplendore præclarus, moribus integerrimus: & iuſticiā, modēſtiā, liberalitatē, clemētiā, humanitatē, cæteriſq; rebus quæ, vt ante diximus, ad optimum perfectumq; principem pertinent, omnes quidem principes anteceſſit.

De morte Caroli & eius de uirtutib⁹.

LIBER. xliij.

DE BELLO CONTRA GOTHALANOS.

VB IDEM tempus Vianæ ciues ad Caſtellę Regem deſecerant. Et Alphonſus Aragonēus, quē Rex, vt ſupra diximus, Põpſionis & alijs Nauarrę populis præſidio reliquerat, cū Caſtellanorum Ducibus & copijs ad Barcuciam oppidū, quod à Viana non longe diſtat, præliū cōmiſerat, eoſq; proſtigauerat. Quo p̄lio ex Caſtellanis p̄ter occiſos ac vulneratos equites, etiā quadringenti cū equis & armis capti fuere. Tū itaq; ne maiora ſequerentur incōmoda Alphõſus Carillus Toletanæ ſedis Antiſtes, & Henricus Hiſpaniæ maris Præſes, quē Almirantē vocant Hiſpani, inter vtrūq; Regē pacis autores fuere. Ad cuius pacis & amicitie ſecuritātē & cōfirmationē, alter Nauarrę oppida quatuor, quæ Raga, Gardia, Arcus, & aliud nomine ſancti Vincētii vocant: Alter vero duo, Lorca, quod oppidū eſt puñciæ Carthaginēſis, & Cornagū Cantabriæ ppe Numantiam obſidū nomine tradiderunt. Cæterū Gothalani poſt Caroli obitū ad Regem cateruatim veniunt, Ferdinandūq; Regis ex Ioanna vxore ſecunda filium, qui tū annū ferē decimū agebat, in principē à Rege petiuere. Quē ſuū eſſe ac fore principē iure iurando ritu moreq; patrio cōfirmarūt, & ſimul cū Regina Barcinonā proficiſcentē comitant. Verū enim uero cum hic Barcinonēſes Reginā Principēq; cernerent, & Regis aduentū maxime timerēt, omnes, q̄ antea deliquiſſent, cōmurationiſq; cōſcii & participes fuiſſent, ſuorū errorū memoria & ſclerū cōſcientiā uexabant. Timebāt enim ne quādoq; à Rege ſupplicis, quibus ſe dignos putabāt, afficerent. Ideoq; prius q̄ Rex adueniſſet, tumultus ingentes inter eos nouęq; ſeditiones ortę fuere. Simularūt enim, rātum metus improbos coegit, animā Caroli Principis deſuncti de patre deq; nonerca noctu p̄ vicos ciuitatis miſerabiliter q̄ſtā, multaq; miracula feciſſe. Peride ac ſi nō morbo naturali q; morte Carolus, ſed aliq̄ re intercept⁹ & ſublatus fuiſſet. Sic itaq; cū ſe animaduerſione dignos agnoſcerent, & pœnæ metu quietſcere nō poſſent, hui⁹ fictionis velamēto rura-

L. Marinei Siculi. Lib. xliij.

sus omnes in Regem conspirant. Et quæ sinxerant, Caroli divulgatis miraculis, totius provincie populos in fanaticos impulere furores. Hac igitur confuratione ac tumultu omnia, quæ post longos magnosque labores quiescere vix coeperant, statim atque præter omnium bonorum opinionem vehementer perturbarunt, & in maximam sollicitudinem adduxerunt. Omnes enim Remensæ, Ruffinonis, & Ampurdanæ provincie populi, sic enim vulgo nominantur, feroces homines, & qui montana loca incolunt, quos Pageses vulgo per Paganis appellat, summa demencia furætes ad Pallariensium Comitæ convenerant, eumque Ducem & totius exercitus Principem eligunt. Qui cum obstinatum rusticorum furorem cõpescere debuisset, dominandi cupiditate commotus & spe falsa deceptus, in maiorem potius insaniam compulsi. Dum autem tam malæ mentis homines & rationis expertes, undique conveniunt, conspirant, arma parant, homines & exercitus cogunt, & Gerundam versus ire contendunt. Regina ex Barcinone cum Ferdinando filio discedens, paucis comitantibus Gerundam venit Gerundensium precibus adducta, qui eius contra resistentes auxilium implorauerant. Cuius discessus Barcinonæ civibus molestissimus fuit. Nam quum tam penitus nulli regio imperio parere statuisset, quo sibi facilius assererent libertatē, Reginam cum filio de medio tollere cogitauerant. Ea itaque digressa, ut quæ mente prava conceperant, liberius citiusque perficere possent, è magistratibus alios in carcerem contulerunt, alios expulerunt à ciuitate, in exiliumque miserunt. Plures etiã occiderunt, tantum enim apud eos non libertatis amor, sed supplicii poenæque metus inualuit. Regina autem paucis Gerundæ cõmorata diebus, quo Gerundensium precibus adducta venerat, ut supra scripsimus, qui ad eam, uti sibi cõtra Remensanorum aliorumque repugnantium impetum ferret auxilium, legatos miserat, eos indicibus percepit etiã ad tumultuantes secreto defecisse. Cum igitur Comitæ Pallariensem cum magnis hostium copiis Gerundam oppugnatum venire animaduertisset, ad cinitatis magistratus, qui tunc in concilium conuenerant, filium Ferdinandum admodum puerum sua manu ducens, pedibus suis venit. Quibus primum labores, quos tolerauerat dum illos Regi reconciliasset, & cõcordia paceque cõiunxisset, commemorauit. Deinde quantum libertatis, quantum gratiæ impetrassent à Rege ea deprecatrice, Carolum principem bis è carcere liberatum fuisse, seque ad eos venisse eorum precibus adductam, ut illis cõtra Remensanos aliosque perfidos inimicos auxilio esset, in memoriam adduxit. Nullo etiam modo se credere potuisse dicebat, eos crudelitatis autores futuros, quibus opem ferens tanto vel studio vel amore venire curasset. Itē ostendebat quod iustum & honestum viris claris & fortibus esset in huiusmodi fortuna gloriosam potius oppetere mortem, quam vitam viuere non honestam. Quod semper omnes Hispani non solum pro suis Regibus patriæque suæ principibus, sed etiam per externis, quos nunquam vidissent, facere cõsueuerant. Quam laudem & maiorum gloriam, qui Regibus fidelissimi semper fuerunt, imitari cõseruareque deberent, ne si quis ab officio discederet, nunc Hispania primum nouum dedecus & insignem ignominiam subiret. Postremo retulit quod fortes, quod fideles, quod boni viri iudicarent, quantamque de se vel famam vel gloriam sibi facturi essent. Item quæ munera, quæ gratiam sperarent à Rege, si absente eo principem vnicum filium ab extremis periculis liberarent, & incolumem patri restituerent. Illis denique piissimis precibus nec sine lachrymis de manu Ferdinandum filium principem tradidit, vestri principis dicens, optimi viri non meam vobis cõmendo salutem & vestre fidei cõmitto. Qui si virtute fideque vestra summi, quod imminet ei periculum, euaserit, non dubitare debetis, quin parentes eius dignum vobis vestra virtute præmium persoluant. Quibus etiam Deus omnipotens multo quidem maiora melioraque dona retribuet. Qui malis poenas graues & æternas, bonis autem perpetuam largitur foelicitatem. Hac oratio prudentissima mirum in modum omnium animos cõmouit, adeo ut non illi solum qui rectam virtutemque sequebantur, sed alii quoque qui contra Regiam Maiestatem cõiurauerant & clam ad hostes defecerant, sese aut Reginam & Principem defensores, aut mortem pro eorum salute subituros, iureiurando cõfirmauerint. Reginaque obsecrare statim coeperunt, ut & lachrymis parceret, & rogandi hortandique finem faceret, ac suæ ipsius & principis salutis spem vel certissimam haberet. Hæc cum omnes una

Verba Regine ad Gerundensium magistratus.

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxvij.

voce dixissent, cōfestim, quoniam Comit̃is aduentus cum magnis inimicorum copiis appropinquare ferebatur, homines cogere, arma quærere, ciuitatē munire, omniaq; ad propugnandum necessaria parare coeperunt. Dum hæc in ciuitate parabantur, hostes cum exercitu ingenti propius accessisse nunciatum est. A quibus cōfestim ciues occurrentes portarum ingressus male viris & armis premunitos defendere vix potuerunt. Hostes tādē repulsi prope ciuitatem castra posuere, tormētisq; muros oppugnare coeperunt. Regina autē interim non sine maximo labore atq; periculo in arcem templi, quod ibi fortissimum atq; munitissimum erat, se recepit. Vbi tātū subita magnaq; ciuitatis trepidatione, suorum equitū non occulto timore, matronarū virginumq; miserandis fletib; anxia principis cura & salutis desperatione satis agebatur, maximum tamen & vere regium animum supraq; fœminæ sex⁹ naturā fortissimum ostendit. Non enim cessit timori, non eius virtus in tanto periculo defecit, non virorum suffulta cohortationibus stetit, sed ipsa omnes equites militesq; qui etsi fortes erant, suis tamen singulos nominibus appellans hortansq; multos quidem fortiores effecit. Apud quos in vnum conuocatos hæc verba dixisse fertur. Illi viri perpetuo viuunt fortissimi ac fidelissimi p̃ceres & celesti gloria perfruuntur, qui propter virtutem magnos adire labores seq; periculis exponere, & quousq; charam, profundere vitam non recularunt. Qui vero contrarationē causam aliam quam turpem sequentes, sp̃etis nostræ religionis legibus indignū factus ac scelus admittit, illi quidem & suum posteris nomen inuidiosum relinquunt, & perpetuos mœrores & horredas inferorum tenebras patiuntur. Quam ob rem etsi de fide fortitudineq; vestra minime dubitabam, vos tamen hoc tēpore libentius admonere hortariq; pernecessarium esse duxi, ne pl⁹ apud vos timor valeat, q̃ ṽsa solita virtus, neue mortalem & breuē infamemq; vitā celesti ac p̃petuæ felicitati p̃ponendam putetis. Quā varia, q̃ mutabilis, q̃ inconstās, & in illis, q̃ minum possunt, & in his etiam qui rerū potiūt fortuna sit, his quidē casibus, q̃ nobis nup acciderunt, p̃spicere facillime possumus. Hoc enim a nobis non alienis, sed nostris exēplis p̃bārī potest. Quod cū grauissimū sit, sine summo quidē dolore, p̃pter memoriā p̃teritæ felicitatis, cognoscere & sentire non possumus. Deo tamen immortales gratias agimus, propterea q̃ vos viros fortes atq; fideles in tantis periculis & laboribus mihi socios habere contigit, quorum fortitudine freta, etsi Rex abest, de victoria tamen contra refragantes desperare nō debeo. Capescite igitur arma viri fortissimi & Ferdinandū principem vestrum liberos & vxores vestras a perfidis inimicis sœuisq; latronibus enixissime defendite. Quorū furor ac dementia, vt subitus est & sine causa & ratione susceptus, ita breuis esse & extingui facile solet. Ignobiles enim multitudinis & popularium motus riuulis comparantur, qui cum pluuiæ confluentibus aquis maxime tumescunt, tum eorum impetus cessante pluua statim deficiunt. Omnipotētis igitur auxilium innocate, & qui sitis semperq; fueritis hodie sceleratissimis hoibus ostendite. Ego autem interea precibus & lachrymis apud Virgīnem Dei genitricem pro victoria vestra omniumq; nostrorum salute vigilabo. Hæc oratio fortes omnes multo fortiores & animosos animosiores fecit, adeo vt perpauci cū ingentibus hostium copiis pugnare non modo non recusauerint, sed etiam congrēdi vehementer optauerint. Incenderant enim mirum in modum cum sermo Regine, tum principis amor fidelium ac nobilium animos, & equitum veteranorum fortissima pectora contra resistentes ignobiles, qui cēci magno furore & insania commoti, aduersum Regem suum arma tenere assumpserant. Omnes itaq; ex communi consilio & auctoritate consensuq; Reginæ Puicciū, qui tum Montese ordinis equitū magister erat, & rei militaris peritissimus, Ducem delegerunt. Hic tamen Dux electus cum propter hostium incursionem & repentinum aduentum Regnam pluribus verbis alloqui non potuisset, eius tamen dexterā osculatus, arce statim cōmuniri, q̃ Regina se receperat, & armari milites & omnes equites imperauit. Quos & armatos & in hostes, qui iam per portarum ingressus cum ciuib; acriter pugnabant, exte cupientes, tunc in arce retinuit. Prospexerat enim vir prudēs Comitē hostiū Ducē, qui iā ciuitatē irruerat, arcem oppugnatū statim venturū, & Regnam & prin-

Regine verba ad milites

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

De Gerunda
oppugnatione.Tres equites
occisi.

clipem Ferdinandum aut caperent, aut occiderent. Quem nec sua quidem opinio fefellit, hostes enim Reginam in arcem se contulisse rati, proptereaq; ibi tutior esse poterat, eo subito cum magnis copiis contenderunt. Aliis autem permultis apud dñi Domini edem, quam Prædicatorum vocant, relictis, & per omnes portarum exitus, ne effugere Regina posset, dispositis custodibus, prope arcem impiorum dux & in ædito loco atq; eminenti ligneam turrim erigi fuisse, arcem templi, vbi Regina erat, equantē. Hac ædificata, machinis & omnibus tormentorum generibus ædes Regine oppugnare hostes coeperunt, Regi milites interea contra hostium machinas & oppugnationes munimenta multa novaq; defensiones ac propugnacula parauerant, quibus oppugnationibus hostium facile resistebant. Hostes primū protecti vineis in arcem, si muros ascendere possent, contenderunt. Qui cum scalis appositis ascendere coepissent & propugnantium saxa magni ponderis sustinere nō potuissent, scalis relictis in munitionem suam sese receperunt. Deinde multis continuisq; diebus arcem machinis & tormentis, quæ Bōbardæ vulgo dicuntur, aliisq; variis armorū generibus oppugnare non destiterunt. Et ut quidam, ex his qui arcem defenderunt nobis retulerūt, orbicularium lapidum milia quinq; vno die hostium tormentis excussa, in area domus Regine collecta fuere. Cæterum post multas & magnas oppugnationes cum hostes Regine domus turres expugnare nō potuissent, novum & occultū ingrediendi iter excogitarunt. Cuniculis enim sub terram actis, in eam ædium partē plures hostium penetrarunt, a qua Regina cum omnibus matronis & puellis suis non procul aberat. Quæ propterea hostium manus effugerunt, quoniam hostes ingressi temperare & cōtinere se non potuere, sed magnis vocibus exultantes, veluti iam victores Cornitis, Pallariensis & Barcinonæ nomen extollere statim coeperunt. Nam ad eorum exauditos clamores à Regine militibus multis ex partibus subito concursus est. Qui bipartiti alii ingredientibus armis & ignib; regredi per cuniculos coegerunt, alii cum ingressis acerrime pugnantes eorum plures occiderunt, & nonnullos captos vinculis & catenis astrinxere. Multi tamen à Regis militibus, ita ut eis à Putccio duce præceptum fuerat, turres & loca sibi cōmissa non deseruere, sed oppugnantibus resistebant. Verumenimvero dum ita pugnabatur, Regina & horrendis pugnantium vocibus & flentium ac plangentium mulierum virginumq; miserandis fletibus exterrita de filii salute iam desperans quasi exanimis in terram concidit, à matronisq; suscepta filium perquirens atq; huc illuc errans omnia pericula negligebat. Principe tādē ad templi ostiū reperto, & re bene gesta, victis iam hostibus equites eam consolati confirmare. Quippe qui hostes iam victos esse dicebant. Proptereaq; eorum qui magis audaces & fortiores fuerant, partim occiderant, & partim captos habebāt, seq; minime dubitare, quin hac accepta clade, Comes Pallariensis cum reliquis copiis ab obsidione discederet. Idem ciues quoq; dixerunt. Qui aduersariū, qui ciuitatem fuerant ingressi, multis occisis & captis, à ciuitate reliquos expulerant. Tum Regina cum honorificis verbis gratias omnibus egisset, templum ingressa deo sacrificia multa vota q; concepta persoluit. Hinc domum reuersa hostes occisos humari, & captos custodire iussit. Cæterum hanc victoriā Ioannes Pollas, Petrus Zapatta, & alius Petrus, cui Sena cognomē erat, tres & armis & aliis virtutib; nobiles equites, minorem fecere. Qui per ciuitatis moenia contra oppugnantes acerrime propugnantes, multis hostium tormentis percussis ceciderunt. Quorum interitus summo quidē mœrore non Regine solum, sed omnium equitum mentes affecit. Ex repugnantibus quoq;, præter interfectos & alios captos, etiā Sarrirenses in Regine potestatem venerunt. Qui cum eam & eius filium Ferdinandū, quibus possent infideliis & prodicionibus perdere conarentur, à ciuitatis magistratibus, qui, ut eos caperēt ex cōsilio Regine se hostes esse simulauerant, decepti fuerunt. Ab his enim in ciuitatē clam nocturno recepti in sancti Philippi templū sese receperunt. Vbi à Regis equitibus, qui armati in templi sacrario se occultauerant, statim deprehensi fuere. Quibus captis & in carcerem ductis Regina custodes certos adhibuit. Quæ res & si nocturno tempore magnosq; silentio peracta fuerat & paucis nota, prima tamen luce palam per omnes ciuitatis vias, insidiatore insidit & pro-

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxviii.

ditores proditiōibus elusos fuisse, sermones ferebantur. Horum & Pallariensis Comitum cum aliis aduersariorum Ducibus consilium fuerat, ut ciuitatis magistratus omnesque Gerundæ ciues contra Regem multis comodis conditionibusque propositis concitarent. Et captam Reginam, eius pudicitia multis prostrata, vel seruili more custodirent, vel cum Ferdinando filio simul occiderent, sibique libertatem vendicarent. Caterum malorum vindex & bonorum Deus protektor prauū in auctores consilium vertit. Nam eodē die rumore de captis & compeditis Saracenis in hostium castra perlato, magna quidem tristitia subitoque metus & Pallariensis Comitum & omnium resistentium animos mirum in modum perturbauit. Quibus præterea timorem auxit intra paucos dies inopinatus nuncius de aduentu Gallorum exercitus in Hispaniam. Quos à Ludouico Gallie Rege, propter Gothalanorum defectionem, in auxilium Regis Aragonum missos, iam Pyreneos montes transisse constabat. Cuius exercitus erant equites nobiliores & electi numero septingenti, quorum unusquisque secum tres alios equites habebat & armigerum puerum, qui domini hastam gerit & è duobus equis alterum ducit, hic est enim mos equitum Gallorum. Horum omnium Gastonius Foxanus Comes Regis Aragonum genere præfectus erat. Qui simulac ingressus est in Hispaniam cum exercitu, certior ilico factus est Ioannam Reginam Regis Aragonum coniugem cum Ferdinando filio Gerundæ à Gothalanis recalcitrantibus ita diu & acriter oppugnari, & ob Regis absentiam magno in periculo esse. Hoc nuncio Foxanus Comes vehementer commotus, ut maturius Reginae subueniret, nihil commoratus ordinibus instructis & propter hostilium insidiarum suspensionem præmissis exploratoribus, Gerundam versus proficiscitur. Cuius aduentum Gothalani perfidi, quos metus iam coeperat, formidantes, nocte motis castris & obsidione relicta, magno silentio discesserunt & continuis itineribus in Ampurdanorum provinciam, quem locum tutum fore putabant, sese receperunt. Regina autem post illorum discessum triduo Gerundæ commorata, cum quæ providenda erant cōfecit, die quarto cum suis copiis & multis Gerundæ ciuibus egressa cum exercitu Gallorum, qui superuenerant, prope ciuitatem se coniunxit. Et cum primum Gastonius illorum Duci, deinde reliquis equitibus magnas gratias egisset, simul omnes magno cum exercitu Barcinonam versus proficiscuntur. Atque in itinere multa oppida, quæ defecerant, ad officium & Regis obsequium redire cōpulerunt. Tandem Moncatā oppidum, quod à Barcinona circiter octo milia passuum remotum est, perueniunt. Hic autem quid facturi essent, consilium Regis expectare Regina decreuit. Rex autem cum esset in Cæltiberia de aduersariorum coniurationibus & Reginae laboribus ac periculis tandem certior factus, cōsestium Alphonsum Aragonem cum exercitu Laletaniam versus, hoc est in prouinciam quam vulgus Catalaniam vocat, præmisit, quem ipse non multo post subsequitur, & Thamaritum ingressus, quod est oppidum extremum Aragonum, hinc Belagueram petens, quæ ciuitas in ripa Sicoris posita, distat ab Ilerda passuum milia circiter duodecim, ciuitatis magistratus obuiam sibi venientes audit. Hos cum Rege hoc modo locutos accepimus. Tui ciues Bellaguerenses excellentissime Rex, nobis tuo nomine iubentibus, ut apparatu regali solitoque more maiestati tue obuiam prodirent, parere noluerunt. Immo tuum aduentum tanquam hostis admirantes, non sine magno tumultu nobis inhiabentibus arma temere sumperunt. Quapropter cum nihil tua dignitate, nihil tua salute charius habeamus, tuæ maiestati supplicatum venimus, ut ingressum tuum in ciuitatem hanc paulum differri velis. Nos enim in ciuitatem reuersi rationibus, ut speramus, indignantium popularium motus compescemus, & sedato populi furore compressoque tumultu ad te quamprimum reuertemur. Prudens atque fidele consilium Rex libenter secutus Thamaritum rediit. Postero die legati ciuitatis et magistratus reuertentes ei reclusas ciuitatis portas esse, sed nondum animos ciuium mitigari potuisse dixerunt. Tum secreto consultis à Rege Ducibus & Consiliariis quid facto opus esset, & aliis alia sentientibus, Bernardus quidam cognomine Rocabertus, huiusmodi sententiam protulit. In Gothalanos impetum si tibi retinere tuisque posteris conseruare velis, inuictissime Rex, hoc quod modo nobis fortuna periculum obicit, si cum aliis infortunis, quæ per-

Bellaguerenses
sui uerba ad
Regem.

Bernardi Ro-
caberti consi-
lium.

L. Marinei Siculi. Lib. viii.

tulimus quæq; nobis subeunda supersunt cōpares, neq; magnum quidem, neq; graue nimis tibi videri debet. Præsertim si hostes priusq; sibi socios alios asciscant & vires maiores colligant inuaserimus. Illis enim mora subsidit, nobis vero multum detrimenti afferet. Quam ob rem huius fortunæ casus ego q̄primum experiendos esse puto, tametsi fieri sine periculo non posse prospicio. Stultus est enim non solum imprudens quisquis cum hoste prælio contēdit, si velut exploratam sibi victoriam pollicetur. Nam dū se fore victorem falso putat, & negligentius sibi consultit, & ab hoste deceptus multo facilius opprimitur. Nos tamen non tam certa victoriæ spes, non hostib; cedere, q̄ honoris & dignitatis nostræ ratio monere ac vehemēter hortari deberet, & te ipsum præsertim Rex inuictissime, qui & munere naturæ & ingenti præstantia reliquos omnes principes antecedis, & cuius nomen fortitudinis & rerum gestarum fama mirabilis omnibus prædicatur in terris. Huc consilio cunctis assentientibus, Rex quoq; multo libentius acquieuit. Idemq; sensisse Rocabertum respondit, quod ipse secum facere decreuerat. Omnibus igitur monitis & in ordinem instructis equitibus & magno tubarum et tympanorum sonitu Bellagueram profisciscuntur. Quibus appropinquātibus quidam nomine Tarralla Regi fidelissimus, ciuitatis portas, quæ clausæ fuerant, subito patefecit. Omnium primus Rex ingreditur. Cuius aspectum grauitatemq; clues intuentes, alii metu, alii fide & obsequio conuicti statim arma deposuere. Rex autem in arcem profectus inimicorum dolos & insidias non defuturas prudenter cogitans, vbiq; custodes & armatorum vigilas disposuit. Die aut sequenti compresso iam & extincto populi tumultu ex Tarraca legati clā ad Regem venerūt. Qui in fide & obsequio, quo semper fuerant, se permānere dixerūt, atq; si Rex proficisci Tarracam velit, se illum Regio solitoq; apparatu suscepturos, & quæcunq; imperaret facturos esse polliciti fuere. Rex autem nunq; se de illorū fide vel amore dubitasse & pgratū esse sibi quod pollicebantur, & se Tarracam iturum propediem respondit. Dimissis itaq; legatis, & Ioanne Aragoneo cum paucis equitibus Belagueræ relicto, Tarracam profectus est. Hic, vt dignitas Regia postulabat, honorificētissime susceptus. Eodem die populi motus secretosq; sermones, qui sibi summum periculum portendebant, intellexit. Tantus enim Tarracenses omnes perdēdi Regem furor inuaserat, vt dissimulare quæ facere constituerant nullo modo potuerint. Sed alii verbis, alii vultu, alii incessu, quod in animo scelus haberent, significare. Noctē igitur, quæ secuta est, Rex militibus armatis & circumpositis custodibus ferē totam egit insomnem, atq; prima luce anteq; subsidia aliq; tumultuātes, quos Tarracenses expectabant, conuenissent, cū suis ex oppido diligenter egressus, Belagueram reuersus est. Sed eo iam digresso inimici indignantes animo disrampebantur, q̄ neq; ingredientem Regem adorti fuissent, neq; ad statutū tempus, quod facturi erant, celare poterant. Dū ita fremunt & alii alios increpant, magnus tū finitimorum, tum aliorum, quos ad scelus peragendum non sine magno stipendio sibi socios asciscuerant superuenit exercitus. Hi erant numero ferē mille, quos Ioannes Agullon cum multis equitibus pedibusq; subsequebatur. Tum vero Tarracēses cū omnibus ferē finitimis populis sese contra Regem extulisse manifesta signa dedere. Sub idem tēpus Barcinonenses q̄q; minus quidem crimen atq; scelus admisere. Summa enim insolentia & immanitate furentes Regem publicis præconum vocibus hostem iudicauere. Quod cum Pratenſis Comes & Tarracensis Archiepiscopus audiuiſſent, ad Regem statim cum suis omnibus copiis & facultatibus venerunt. Matthæus quoq; & Petrus Monticattini, Guillelmus Arna^o Cerbellon, Antonius Cardona & alii complures nobiles, quos virtus, fides, & amor erga Regem sollicitabat, idē fecere. Hi omnes summa veneratione flexisq; genib; Regis dexteram osculati verba hæc pauca dixerunt. Etsi quæ immanes atq; intractabiles Gothalani in te facere ausi sunt, excellentissime Princeps, nobis dolorem vel maximū attulerunt, nos tamē in summa molestia consolari quidē multa videntur. Primum q̄ in huiusmodi temporibus & reb; quæ tibi indignissime acciderunt, nostram & bonorum omnium erga te fidem & amorem experiri facillime poteris, deinde q̄ speramus fore, vt improbi populi, qui dementia & insania furentes ab officio & ob

Nobiles qui
ad Regē sub
sidio uenerūt

Nobiliū uer-
ba ad Regē.

De Ioanne Rege Aragonie.

Sol. lxxix

sequio discesserunt, tua prudentia & fortitudine singulari atq; tuorum equitum viribus, quos tibi non defuturos certo scimus, oppressi, debitas tibi suorum scelerum poenas persoluant. Nos preterea pro salute tua vel honore contra hostes impios & immanes iuste legitimeq; pugnantes, si forte ceciderimus, tam honesta quidem morte pro Rege nostro perisse iuuabit. Hoc enim ad te animo venimus, ut non faciamus solum fortia, sed etiam si necesse fuerit, patiamur. Tibi itaq; præter bona nostra omnia, id est oppida, castella, pecunias, ipsam quoq; animam pollicemur. Eorum voluntati ac virtuti Rex se satisfacturum respondens, in Gothalanos, quoniam tam ratione contineri & ad sanitatem redire non posse videbat, milites cogere, arma parare, & bellum meditari quæ primum coepit. Auxiliisq; contractis & rebus quæ ad bellum gerendum necessarie erant, comparatis, itineribus duobus & exercitu bipartito ad Ilerdā contendit. Hinc ex utraq; parte depopulatis agris & Ilerdæ ciuib; multis occisis multisq; captis magnam prædam milites asportarunt. Hac re audita totius ferè prouinciæ populi, nec tamen sine maximo timore, magis in Regem sauire coeperunt. Atq; omnes, quibus Regis salutem charā esse existimabāt, inimiciter persequabantur. Itaq; dum multis locis præliis certabant, præter damna multa malacq; plurimæ quoq; mortes secutæ fuere. Rex iterum cum Tarracenses Ilerdæ subsidium missuros accepisset, ut eos impediret priusq; venissent, & se cum aliis immorigeris contingerent, Ioannem Aragoneum cū exercitu Tarracā statim misit, ut Tarracenses non modo ab itinere prohiberet, sed etiam oppugnaret. Et eorum agros igni ferroq; vastaret. Is igitur illuc profectus, prope oppidum castra posuit. Et Ignicum Berberanam cū multis equitibus omnes agros possessioneq; Tarracensium depopulari iussit. Dum vastantur agri, interim equites ex oppido trecenti & quinquaginta totidemq; pedites egrediuntur. Cum his Ioannes Aragoneus suis equitibus ab agrorū vastatione reuocatis, & tuba signo dato prælium cōmisit. Quo prælio ex hostibus centum capti, occisi septuaginta fuere, reliquis salutis fuit imber magnus subito exortus. Hoc prælio gesto & depopulatis agris cū captiuis Ioannes Aragoneus ad Regem triumphanti similis rediit. Rex interea rursus ad Ilerdam venerat, apud eamq; locum castris elegerat, & suos ad vastandum agros & quidquid in illis esset miserat. Tum magnus equitum numerus cum peditibus plurimis è ciuitate profuens cum pontem transisset cōstitit. Hi ut ulterius progredirentur regii milites expectabant, quo facilius liberiori loco atq; cōmodiori cum eis pugnare possent. Verum enimvero cum Rex eos iam non prodire lōgius audere cognouisset, suis ut in eos impetū facerent tuba signum dari iussit. Quod cū audissent equites leuis armaturæ celeriter cōcurrentes illorum magnā partē occiderunt, multosq; captos adduxerunt. Nonnulli per hortos & sibi notiora loca fugientes euasere. Eodem temporis spacio tota ferè Gothalanorū prouincia castellorum & oppidorum oppugnationibus, rapinis, prædis, direptionibus, incendiis atq; cædib; quæ maxime laborabat. Adeo ut plures qui sua innocentia tranquillaq; vita læti libi vixisse videbantur, eorum qui ad huiusmodi tempora non peruenissent per beatā vitam mortemq; gloriosā fuisse dicerent. Suam vero qui hanc sæuitiam vidissent infelicem esse gementes querebantur. Cæterum dum hæc apud Ilerdam gerebantur, ex Barcinona hominum milia ferè decem, quibus præerat quidam nomine Marimon, Ilerdam versus magnis itineribus contendebant, ut Regem ubicunq; esset obsiderent. Rex vero illorum aduentū paruifaciens ab Ilerdæ obsidione minime discessit. Sed potius cum audisset Ioannem Agullonē cū alio exercitu aduentare, & inimicis auxilio venire, ciuitati propius accessit, & quasi ppe incenia castra posuit, locaq; omnia atq; itinera recta trāuersaq; occupari & suos omnes in armis esse iussit. Hic paulo post certior factus Vgonē Cardonā villam, quā vulgo Miralcampum vocant, obsedisse statim castra mouens eo cū subsidio pficiscens, accepit in itinere Vgonē solis æstus impatientem ab obsidione discessisse. Dimisso igitur hoc itinere in Alphandarellā oppidum, quod prope aderat, ingressus est. Ioannes autem Agullon interea cum magno hostium numero in oppidum, quod castellū asinorum dicūt, se receperat. Quem Alphonfus Aragoneus cū paucis equitibus obsidione cinctum detinebat. Et veniēte subsidio, quod ab Rege missum ex-

L. Marinei Siculi. Lib. viii.

Verba Regis
ad milites.

pestabat, oppugnare quod primum decreuerat. Hoc dum meditatur, Rex insperato aduenit. Conuocatosque Duces & omnes equites huiusmodi verbis alloquitur. Perutile nobis esse cogitant, idemque vobis rectum videri non dubito Proceres, si quod primum hostes oppugnare coeperim. Illis enim spatium vires, nobis vero labores auget. Ne sinamus igitur ut alios, quos expectant recipiant. Neue propugnaculis atque aliis munitionibus, quas assidue parant, se defendere tutarique queant. Sed eos, dum sunt imparati dumque trepidant, aggrediamur. Facile enim erit vobis una cum Rege vestro pro libertate, pro iusticia, pro virtute, pro fide denique (nam qui contra Regem pugnat Deum etiam abnegat) sceleratos & imanes vincere aduersarios. Qui cum mali sint & degeneres, honorum ac nobilium viribus resistere vultumque ferre nullo modo poterunt. Illos siquidem sui sceleris conscientia atque perfidie recordatio timidos, vos autem virtutis & fidelitatis memoria multo faciet fortiores. Virtutis igitur hodie vestrae & honoris mementote, & ne uxores libertique vestri in prophanorum & immanium hostium potestatem deueniant, fortissime diligentissimeque cauebitis. Quod perfacile vobis fore certo scio, si vos nobiles, vos fortes, vos armorum pugnandi peritos contra rusticos, contra ignauos & rei militaris expertes, si vos denique fideles contra renitentes pugnare memineritis. Illud praeterea vos hortari magno pere debet, quod si rem hodie bene fortiterque gesseritis, laboribus omnino vestris optatum finem reperietis. Nam si, ut spero, de peruersis istis supplicium sum pscriimus, non dubium est quin ceteri omnes confederati istorum exemplo perterriti quod primum in deditioem veniant. Ego autem si res nobis ex sententia successerit, quod ita fore confido, & hostibus nepharii sceleris sui meritis poenas & vobis egregie vestrae virtutis ac fidelitatis praemia debita persolui. Hac oratione habita omnes regiam voluntatem, prudentissimum consilium, atque fortitudinem comprobantes, summa alacritate cupiditateque pugnandi sese confestim armis & oppugnationibus accingunt, pugnamque deposcunt. Tum Rex suos omnes ad pugnandum contra sceleratos paratissimos esse videns nihil moratus, positis & communis ante oppidum castris, equisque dimissis acies instruxit. Et Alphonso Aragono primas oppugnationis partes assignauit. Hunc Comitem Foxanum generum subsequi, & Bernardum Rocabertum cum suis copiis monticulum, qui oppido impendebat, ascendere iussit. Ut multis partibus uno tempore signo dato, celeriter concurrerent. Ipse autem Rex subsidia fessis quocumque loco & tempore opus esset summitteret. Omnes itaque ordinatim dispositi, sic ut a Rege praecipuum erat, summa pugnandi cupiditate signum dari sibi cupiebant. Hostes ad propugnandum muros ascenderant, paratique telis & saxis expectabant. Tum Rex primum ex tormentis iaci lapides plurimos in muros portasque iussit. Deinde nudatis ac desertis a defensoribus moenibus & contractis saxorum scutibus portis, suis ut celeriter concurrerent signum dedit. Qui nihil ad celeritatem relinquentes repente oppidum ingressi & per vicos cum hostibus acriter pugnantes, eorum multos occiderunt, pluresque captos adduxerunt in castra. Quorum prolata sententia, alii gladio, alii laqueo extincti fuerunt. Ioannes Agillon in arcem confugit. Quem quidem secuti Regii milites oppugnare strenue coeperunt, sed eos Rex ab ea oppugnatione reuocavit in castra, & amplissimis verbis colaudatos quiescere, quique vulnera acceperant curari quod diligentissime iussit. Deinde prope solis occasum per totum fere oppidum flammis & ignes coniecerunt. Hostium magna pars in arcem se recepit, quam egerime ea nocte ab incendiis & incursionibus militum regiorum tutari potuerunt. De quarta autem vigilia post Luciferi ortum ad Regem de deditioe legatos misere. Si Ioanni Agillon ceterisque inimicorum ductibus parceret. Rex vero ne huiusmodi conditione gloriam & auctoritatem suam offenderet, & quia iusticiae clementiaeque suae praebere volebat exemplum, hac sibi non placere neque iustam videri conditionem respondit. Cum hoc responso legatis revertentibus, omnes hostes qui erant in arce & cum his etiam Ioannes Agillon cum nullam penitus spem suae salutis haberet, omnibus deditiois omnis conditionibus, in Regis potestate venere. Tum Castello Ioannis Lodonio viro nobili atque strenuo Regique admodum fidei commisso, & hostibus in cathenas coniectis custodibus adhibitis, Ioannes Agillon magna stipatus mul-

De Joanne Rege Aragonie.

Fol. lxxx.

attitudine Regem adit, eiusq; pedes humiliter osculatus huiusmodi oratione habuit. Non quia me vel clementia vel vita dignum putauerim, ad te venio fortissime Rex, tanta est enim mei criminis magnitudo, ut morte quidem multo iustius, quam vitam precari queam. Sed quia poenitentia ductus venerandam Maiestatem tuam, quam summa semper pietate antea coluissem, videre prius quam a vita discederem vehementer optabam, ad te veni. Quod illis accidere solet, qui cum hoste antiquo suam deum abnegassent, deinde legibus & iudiciis morti iam destinati, tum demum summo animi dolore suos errores intelligunt, atque Deum, quem contempserant, recognoscunt, & lachrymis perfuncti & amare flentes cum complexu moriuntur. Ipsamque mortem, qua se dignos cognoscunt, minime recusantes. Ego itaque si supplicitis omnibus, si quovis genere mortis me dignum cognosco, non veniam quidem, sed poenam finemque vite deprecor. Ea namque me commisisse confiteor excellentissime Rex, ob quam nulla mihi vivendi spes habenda sit. Adductus enim regni cupiditate non te solum inclite Rex, qui de me quoptime meritis semper fuisti, sed Deum quoque, qui me de nihilo fecerat, imprudenter offendi. Quapropter nullam esse causam video, quare possit tuam in me iusticiam & animadversionem retardare, nisi forte tua singulari prudentia videas me solum laboribus tuis atque periculis, quibus undique circumventus, finem daturum. Plures enim principes, qui se suarum prudentia & ratione conservare voluerunt, illis causa suae salutis plerumque vitam concedunt, & magnas offensiones insursum remittunt, quos leges & iura mortem iam destinaverant. Quam in re non illorum quidem, sed suae vitae rationem habuere. Potes tu igitur, prudentissime Rex, aliquandiu mortem nostram differre, & vitam protrahere, si vitius ego tibi magis prodesse, quam mortuus satisfacere possum. Cupio itaque, quod me tibi praestare facile posse confido, te in tranquillum statum restituere. Cōiuratores enim mihi secreta omnia notissima sunt, qui ut me autore contra Maiestatem tuam insurrexisse, sic etiam per me ab inceptis omnes facile desisterent. Oro te igitur magnanime Princeps, ut non mea, sed tuae salutis, odo, quieti, vite, qua dignissimus es, tua sapientia consulas. Plura dicere conantem aliosque hostes, qui cum eo venerant, Rex amoveri iussit, motisque castris Bellagueram profectus est. Hic legibus inspectis & pro iure sententia publice prolata nonnulli hostium Duces ac precipue contrariationis auctores necati fuere. Aliorum autem, qui sub illis adversum regiam maiestatem stupendio meruerant, & si mortis poena plectendi ventebant, Rex tamen, paucis coniectis in carcerem, aliis omnibus & clementia & iusticia usus, armis traditis, vitam libertatemque concessit. Dum haec gerebantur, interea Ioannes Sarabius Regis legatus cum paucis equitibus Ceruariae oppidi, quod ab Ilerda distat spacio fere viginti milium, depopulatus agros, inde magnam cum praeda & pecorum numero Rubinatum oppidum, quod non longius aberat, se recepit. Hic cum postero die hostium milia quatuor, quibus Vgo Cardona & Gofredus a Castro cognominatus, & Rogerius Arillus preerant, ad se oppugnandum venire intellexisset, ad Regem confestim nuncium cum litteris misit, quibus ostendebat quanto in periculo esset. Quod nisi subsidium ad tempus submitteretur effugere non posset. Dimisso nuncio & appropinquantibus hostibus, cum omnibus militibus, quos secum habebat, in castellum, quod ibi loci natura munissimum est, se recepit. Hic etiam propter hostium numerosam multitudinem non parvo mortis metu premebatur, natura tamen arcis & edificio validissimo atque spe certa subsidii, se suosque confirmare, totaque nocte propugnandi rationem & se tuendi modum cogitare, quaeque ad propugnandum visui erant preparare, arcemque totam propugnaculis & armis munire. Die sequenti cum per turres defensiones & saxa disponent, quibus hostibus ascensum prohiberent, horam post meridiem fere tertiam longius hostium agmen & magnum equitum numerum atque peditum aduentare prospiciunt. Horum qui primi aduenerant novissimos expectabant. Nam cum primum ad oppidum agmen appropinquasset, ultimum quatuor milium spacio longius aberat. Cum autem omnes convenissent, dum castra ponunt, dumque oppugnationis formam considerant, sol occidit. Nocte locis opportunis & electis, machinas & tormenta disponunt, quaeque ad oppugnandum necessaria erant comparant. Prima luce castellum multis tormentis oppugnant. Qui

Ioannis Aguilonis verba ad Regem.

L. Marinei Siculi. Lib. xiiij.

Inter se uer-
ba coniurato-
rum.

bus ubi nihil obesse vident, & ex his, qui arce cōtinebantur, neminem conspiciunt, tormentis ommissis castello propius accedunt, & parietibus multis partibus appositis scalis protecti vineis ac scutis ascendere conantur. Tum vero regii milites in eos ascendentes ex turribus repente tela saxaq; magni ponderis delictunt. Quibus cum hostes resistere non possent, in castra statim reuersi tormenta rursus exercere coeperunt. Ceterum cum nullam castelli partem promoueri, ac se frustra niti animaduertissent, vineas plures turreq;, quibus tutius muros ascenderent, facere coeperunt. Quæ priusq; conficerentur, postero die Rex cum subsidio celeriq; cursu veniens impedit. Hostes namq; Regem cum exercitu appropinquare cernentes pugnandi consilium & rationē mutauere. Et arcis oppugnatione dimissa, tametsi magno propter Regis aduentū timore premebant, prælium tamen & pugnam expectare statuere. Eorū Ducibus copiarum numero, qui maximus erat, confisis, & aliis omnibus certam victoriam pollicentibus. Quingentis igitur hominibus relictis atq; locis certis dispositis, ne regii milites, qui castello clausi tenebantur egredi possent, alii omnes fuga montis, qui satis asper & ascensu difficilis aderat, occuparunt, locaq; omnia, quæ adeundi summa erat difficultas, complerunt. Hic positis castris, alii tormenta disponunt, alii ea loca, quæ facilem præbere aditum hostibus videbantur, saxis, lignis, & quasi muris impediunt. Deniq; munitionibus pactis & instructis ordinibus pugnam expectantes huiusmodi verbis alii alios cohortabantur. Hic est hic dies nobis semper optatus fortissimi viri, hic dies quotannis à nobis posterisq; nostris tanq; felicissimus & nostrū omnium dies natalis celebrabitur. Hoc enim die renascemur omnes. Hoc die nostra erit redempta libertas. Hodie nostri principatus populi omnes nra virtute atq; fortitudine liberi dominatu tandem peroptato ocio & tranquillitate fruuntur. In nris namq; manibus est victoria, quin etiā pauci, qui Regem suū sequuntur, metu perterriti cū copiis nostris prælio contendere nō audebunt. Atsi vel dementia vel aliquo scelere cæci congregari voluerint, cū perpauci sint & contra libertatē seruitutē sequantur ac defendant, non dubitare quidē debemus, eos ad vnum perituros. Illis itaq; vel metu & cū ignominia fugientibus, vel prælio victis & occisis nos oppido potestemur, & obsessi, qui arce clausi tenentur, omnes in nostram venient potestatem. Tū quibus honoribus, quibus digni præmiis quantaq; cū gloria nostra ad uxores & amicos reuertemur? Nos hodie seruitute, nos tyrannide patriā nostrā liberabimus. Nos deniq; tā iniūstis & iniūstis bellis, nos tributis & indignis exactionibus, quibus vexamur assidue, finem reperiemus. Absit igitur è nobis omnis timor, & animo fortē magnosq; pugnam ac potius victoriā expectemus. Non minus enim fortes qui expectant præliū, quā qui cōmittunt esse debent. Honestius quidem est atq; laudabilis viris fortibus pro libertate mortē subire, quā vitā viuere non honestā. Nos ratione, nos causa iustissima mouemur, nihil enim præter libertatē posulamus. Pro qua fortissimus & optimus quisq; mori maluit, quā priuari. Hanc igitur hodie, pro qua peti cula omnia negligenda sunt, aut nobis vendicemus, aut pro ea gloriose omnes moriamur. In victoria vitæ nostræ omnis spes est. Nā victis neq; clementiam neq; misericordiā quidem nobis sperare licet. Cum autē animaduertisset Rex loci naturam ubi hostes constiterant, qui, vt supra demonstrauimus, altus erat & asper, ac si qua minus difficilis aditus hostibus patere videbatur, huc ne possent equites Regis pertransire, lapides plurimos magnasq; trabes cōlecerant. Ab illorum castris circiter mille & quingētos passus castra locauit. Hic primum pueros omnesq; sarcinas & impedimēta vnū in locum, ubi tuti esse possent, adduci & conferri singulari prudentia vsus imperauit. Hunc locum etiam milites qui defenderent, si opus esset, cū prædicto disposuit. Deinde instructas acies bīduo continuit, atq; metum simulans fugæ signa præcipue dedit. Quod hac ratione faciebat, vt hostes id conspicati forte spe & opinione falsa decēpti plūm, quod expectabāt, ipsi cōmitterent, & a loco, ubi vinci nō facile poterāt, paruas Regis copias continentes, ad plantiā, q̄ p̄xima erat, descenderēt. Quod si fecissent, multo facilius superari potuissent. Ceterū diē post tertium hostes ex loco tuto suisq; castris excedere nō audentes, Rex suis obsessis subuenire & opē ferre p̄cipiens, tandem vel in alieno ac difficili loco aggre-

gredi

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxi.

gredi prelio statuit. Conuocatosq; suos omnes talibus verbis hortatus est. Virtus fidesq; v'ra fortissimi viri, quas ego multis periculis & rebus difficillimis sæpe sum expertus, me quidem magna spe atq; fiducia vehemēter hortant, vt sine vlla dubitatione hostes armis aggrediamur de quibus certā nobis victoriam pollicentur. Nam si quos in Hispania, quos in Italia, quos in alijs terris principes magnosq; Duces atq; exercitus à vobis in prælio pugnando fuisse superatos memoria repetere volueritis, nemo profecto vestrū dubitare debet, quin de hostib; ac rusticis hominibus victoriā facilem consequamur. Nos enim nō fortitudo solū & rei militaris vsus scientiaq; iuuabit, sed causa quoq;, quam iustissimam & honestissimā sequimur. Nos ratio, quæ iuste pugnantibus animos & vires auget, sed nos ipse deniq; bonorū protector Deus, qui iustos & innocentes in necessitatibus & periculis respicit, impiorum hostium manib; perire non sinet. Qui non Regis modo sui nomen, sed Christi quoq; cultū maiestatemq; cōternere ac violare ausi, per scelus, velut olim Gigantes aduersum Ionem, ut aiunt, insania summa furentes ad regnum aspirant. Cuius incensi cupiditate Reginā & principē vestrum Ferdinandum armis & insidijs stultissime perdere conati sunt, vitāq; iā indignissime spoliassent, nisi eorū innocentia Deus respexisset omnipotens, & bonorum fideliumq; maxima virtus nobis absentibus defendisset. Hostiū autem omnium qui sit finis futurus ex hoc quidem nobis præcognoscere licet, qd temere sine causa, sine ratione contra nos arma sumpserunt. Quod infano falsosq; consilio decepti nō os principatus bonos ac fideles omnes suamq; patriā, cuius quietem querere debebāt, laboribus continujs, maximis incommodis, & cladib; indignissimis afficiūt. Quod nos, quibus amorē & obsequiū p'stare iustus potuere, quiescere nō sinunt. Quos ego nō vt subditos princeps malus vnq; tractauit, sed vt filios boni p' summo semp amore dilexit. Quos nō illicitis vnq; tributis, nō exactis iniuste vestigalibus vexauit, nō vllis iniurijs affecti, sed bonis meis impartiuit, munerib; & honorib; auxi. Nos eos liberalitate, beneficijs, amore illi vero nos insidijs, p'ditionibus, odijs, armis deniq; p'sequunt. Quapropter hostes, q se crudelitati, supbie, ingratitude, cōiurationib; atq; alijs multis criminib; obnoxios fecerūt, qd dubitat & humanæ & diuinæ iusticiæ poenas esse duros? Nō enī me solū Regē, vt supra memorauit, sed Deū qd summa demētia fures abnegarūt. Nō p nro igit honore solū, sed pro Chri qd cultu ac fide cōtra p'fidos hostes bellū gerim. Quos eo timidiore in p'lio fore certo scio, qd sine causa leuissime stultissimeq; defecerunt. Semp enī mali trepidāt nihilq; boni facere queūt, q suorū cōscientia scelerū vexant. Regē enī vel Imperatorem, cuius vel autoritate vel ductu excitent, quē deniq; sequatur non habēt. Omni deniq; gratia & auxilio diuino destituti sunt, à quo se iā alienos imple fecerūt, quū Regi, quū suæ patriæ bellū inferre statuerūt. Non ergo diutius hāc pugnam differre decreuimus. Vos itaq; moneo milites hortorq;, vt quisq; suæ virtutis & rerū gestarum hodie meminerit. Hic enim dies v'itis hostib; & oppressis laboribus nostris finem faciet. In n'ris siquidem manibus victoria est. Quæ sumpto quidem de inimicis supplicio, pacē nobis & oculum p'stabit. Ego autē & Regis & nullis officio fungar. Semp enim & animo & corpore vobis adero. Quippe q regnum conseruare statumq; desidero. Quo pro meritis & laborib; v'is & vobis ipsis & liberis vestris satisfacere possim. Oratōni finē faciens omniumq; animos ad pugrandū paratissimos esse vidēs, statim multos ē militibus ad equestre ordinem vocauit. Quos titulis & honoribus ornauit, & multis muneribus auxi. Mox cū acies instruere cepisset, à Ioanne Luna, cui seruebat oppidū nomine Foelix, viro clarissimo & rei militaris peritissimo remoratus est. Hic enī hoc Regi cōsiliū dedit, vt in crastinū diē p'liū differret. Ita fore, vt hostes vincti multo facili' possint, si eos primo diē à parte solis invaderēt. Nō spreuit cōsiliū Rex, nouit enī fuisse prudētis. Pugna igit in sequentē lucē cōmissa tota ferē nocte q ordine acies ad hostes accessuræ erāt p'litumq; cōmittere deberent, considerauit. Ordinatumq; disposuit, vt à fronte cum parte equitatus Alphōsus Aragonicus primus hostes invaderet, & Comes Pratenis à latere dextro, Bernardus Rocabertus à sinistro iā pugnantē aggredierent, His laboratib; Hērricus Regis ex fratre nepos, q etiā Infans fortuna dicit,

Oratio Regis ad milites.

Ioannis Luanæ consiliū.

Rex aciem instruit.

L. Marinei Siculi. Lib. xv.

Præliū apud
Rubinatum.Interfectio
numerus.

& Ioannes Aragonens ad tempus cum equitibus levis armaturæ succurrerent. Quos ipse q̄ Rex statim recenti subsidio subsequeretur. Quem Carcoxana Regiæ cohortis primipilus, Petrus Virea, Matthæus, & Petrus Monticatus, Ioannes Luna, quem supra memorauimus, Philippus Castrensis, Gomecius Suares Ficeroa, Ioannes Dembus, Andreas Pinera, aliiq; nobis plures sequerentur atq; protegerent. Omnibus itaq; commonitis, vt statutum ordinē seruarent, Rex de quarta vigilia magno silentio cum omnibus copiis versus hostes pedetentim proficiscitur, & ante lucem propius accessit. Ac priusq; eius aduentus hostibus cognitus esset, Duces longiori circuitu fuga montis supra hostes ascendere iussit. Prima luce nondum exorto sole & quasi matutino crepusculo hostes copias Regis prope sua castra cernentes, clamorem magnum tollere cœperunt, metumq; dissimulantes & armis intenti pugnam deposcebant. Regi milites autem omnes eo ordine quo Rex imperauerat dispositi, cupidiq; pugnandi signū, quod tuba dandum erat, expectabant. Quod cum exorto iam sole Rex dari iussisset, celeriter omnes in hostes impetū vno tempore maximum fecerunt, quem fortissime hostes exceperunt. Diu acriter vtrinq; pugnatum est, & æquo fere Marte. Horam autem diei circiter tertiam cum hostes solis radios & intuitum ac contrariorum armorum fulgorem oculis ferre non potuissent, cumq; Rege superueniente cū magno subsidio magis premerenter, iam vulneribus defessi pedem referre tergāq; vertere cœperunt. Quos fugientes Regis equites insecuti die toto magnū eorum numerum occiderunt. Centum enim & triginta supra mille interfecti, totidemq; capti fuere. Reliquis etiā locorum asperitas profuit, nemo tamen eorū euadere potuisset, si quibuscū victoribus Regis non præda magis, q̄ honor cordi fuisset. Hi enim dum legendis spoliis seruandisq; prædis commorantur, fugientibus victis spactum dabant. De Regis autem militibus multi vulneribus affecti, desiderati vero pauci fuere. Iacturam tamen equorum magnam fecerunt, quorum præter multos vulneratos mortui quoq; plures ceciderunt. Hostium enim non nulli diffugientibus alis siue pudore, siue victoriæ spe, siue q̄ eis fuisset erepta fugiendi facultas, ad suam internitionem in prælio pertinaces fuere. Hi cum viros armatos telis sagittisq; offendere non possent, omne telorum genus in equos conicere nitebantur. Illi autem, qui castello fuerāt oppositi, cum sociorū alios interfectos, alios captos, alios profligatos animaduertissent, ad Regem in deditionem venerunt. Idem & oppidani fecerunt. Sub vespertum Rex suos omnes in castra reduxit, omnibus etiam, qui fugientes insecuti longius discesserant, reuocatis, ad sepelienda suorum cadauera sanandaq; vulnera diligentem curam adhibuit.

LIBER. XV.

DE EODEM BELLO.

IE SEQUENTI cum in nonnullos captiuorum conuictos animaduertisset, Tarracā versus, quæ villa inter Ilerdam & Cernaria posita est, vbi Tarraconensis Archiepiscopus a hostibus & Ilerdæ ciuibus obsidione premebatur, celeriter cōtendit. De cuius adnētu moniti hostes alii Cernariam, quod oppidū distat a Tarraca passuum milia quinque, alii Ilerdam statim obsidione relicta se receperunt, omnesq; Tarracam destituere. Quæ timens ne sibi idem quod Rubinatibus accideret, supplex ad Regis obsequium propere rediit. Interim Alphonsus Aragonens Villæ, quæ Sancta Coloma dicitur, depopulatus agros, cum Ludouico quorundam Gothalanorum Duce, qui Villæ subsidium ferens repente superuenerat, & cum oppidanis prælium committens illorum centum interfecit, totidemq; captos ad Regem misit. Cūq; Ioannes Aragonens cum ducentis equitibus ventens, seq; cum Alphonso fratre cōiunxisset, & oppidum rursus oppugnare statuisset, hostibus pacem & Regis clemētiā implorantib;

L. Marinei Siculi. Lib. xv.

Præliū apud
Rubinatum.Interfectio
numerus.

& Ioannes Aragonens ad tempus cum equitibus levis armaturæ succurrerent. Quos ipse q̄ Rex statim recenti subsidio subsequeretur. Quem Carcoxana Regiæ cohortis primipilus, Petrus Virea, Matthæus, & Petrus Monticatus, Ioannes Luna, quem supra memorauimus, Philippus Castrensis, Gomecius Suares Ficeroa, Ioannes Dembus, Andreas Pinera, aliiq; nobis plures sequerentur atq; protegerent. Omnibus itaq; commonitis, vt statutum ordinē seruarent, Rex de quarta vigilia magno silentio cum omnibus copiis versus hostes pedetentim proficiscitur, & ante lucem propius accessit. Ac priusq; eius aduentus hostibus cognitus esset, Duces longiori circuitu fuga montis supra hostes ascendere iussit. Prima luce nondum exorto sole & quasi matutino crepusculo hostes copias Regis prope sua castra cernentes, clamorem magnum tollere coeperunt, metumq; dissimulantes & armis intenti pugnam deposcebant. Regi milites autem omnes eo ordine quo Rex imperauerat dispositi, cupidiq; pugnandi signū, quod tuba dandum erat, expectabant. Quod cum exorto iam sole Rex dari iussisset, celeriter omnes in hostes impetū vno tempore maximum fecerunt, quem fortissime hostes exceperunt. Diu acriter vtrinq; pugnatum est, & æquo fere Marte. Horam autem diei circiter tertiam cum hostes solis radios & intuitum ac contrariorum armorum fulgorem oculis ferre non potuissent, cumq; Rege superueniente cū magno subsidio magis premerenter, iam vulneribus defessi pedem referre tergāq; vertere coeperunt. Quos fugientes Regis equites insecuti die toto magnū eorum numerum occiderunt. Centum enim & triginta supra mille interfecti, totidemq; capti fuere. Reliquis etiā locorum asperitas profuit, nemo tamen eorū euadere potuisset, si quibuscūq; victoribus Regis non præda magis, q̄ honor cordi fuisset. Hi enim dum legendis spoliis seruandisq; prædis commorantur, fugientibus victis spactum dabant. De Regis autem militibus multi vulneribus affecti, desiderati vero pauci fuere. Iacturam tamen equorum magnam fecerunt, quorum præter multos vulneratos mortui quoq; plures ceciderunt. Hostium enim nonnulli diffugientibus alis siue pudore, siue victoriæ spe, siue q̄ eis fuisset erepta fugiendi facultas, ad suam internitionem in prælio pertinaces fuere. Hi cum viros armatos telis sagittisq; offendere non possent, omne telorum genus in equos conicere nitebantur. Illi autem, qui castello fuerāt oppositi, cum sociorū alios interfectos, alios captos, alios profligatos animaduertissent, ad Regem in deditionem venerunt. Idem & oppidani fecerunt. Sub vespertum Rex suos omnes in castra reduxit, omnibus etiam, qui fugientes insecuti longius discesserant, reuocatis, ad sepelienda suorum cadauera sanandaq; vulnera diligentem curam adhibuit.

LIBER. XV.

DE EODEM BELLO.

IE SEQUENTI cum in nonnullos captiuorum conuictos animaduertisset, Tarracā versus, quæ villa inter Ilerdam & Cernaria posita est, vbi Tarraconensis Archiepiscopus a hostibus & Ilerdæ ciuibus obsidione premebatur, celeriter cōtendit. De cuius adnētu moniti hostes alii Cernariam, quod oppidū distat a Tarraca passuum milia quinque, alii Ilerdam statim obsidione relicta se receperunt, omnesq; Tarracam destituere. Quæ timens ne sibi idem quod Rubinatibus accideret, supplex ad Regis obsequium propere rediit. Interim Alphonsus Aragonens Villæ, quæ Sancta Coloma dicitur, depopulatus agros, cum Ludouico quorundam Gothalanorum Duce, qui Villæ subsidium ferens repente superuenerat, & cum oppidanis prælium committens illorum centum interfecit, totidemq; captos ad Regem misit. Cūq; Ioannes Aragonens cum ducentis equitibus ventens, seq; cum Alphonso fratre cōiunxisset, & oppidum rursus oppugnare statuisset, hostibus pacem & Regis clemētiā implorantib;

De Joanne Aragonie Rege.

Sol. lxxxij.

facile pepercerunt. Eorum tamen ad Regem magistratus miserunt. Hinc cum oppidum nomine Cereale, quod prope erat, multis partibus acriter oppugnare cepissent, omnes oppidas nos ad deditonē venire breui coegerūt. Hac fama magno cū timore populi plures cōmoti ad Regē sponte venire, eiusq; dexterā non sine lachrymis osculati veniā vitāq; deprecabātur. Hic Rex ad securitatem posterī tēporis singulis oppidis singulos præfectos, quibus plurimū cōfidebat, cum parte copiarū suarum relinquens, ad Reginā atq; principē filium Ferdinandū, quorū maximo desiderio tenebatur, cum paucis equitibus Moncatā versus, quod oppidum distat à Barcinona passuum millia circiter octo, magnis itineribus cōtendit. Id oppidū Rex cū venisset Regina cum equitibus Gallie septingentis, quos Gallorū Rex ad eā Gerundam subsidio miserat, armis sã expugnaverat. Gallis autem equitibus Foxanus Comes præerat. Qui, uti superiori libro scripsimus, apud Gerūdā cum exercitu Reginæ se coniunxerat, & uterq; cōiunctus exercitus multos conturbatos oppresserat, multosq; populos aut armis subegerant, aut ad Regis obsequium adduxerant. Vitisq; Monticatinis de oppugnāda Barcinona etiā consiliū habebant. Quod cōsiliū Rex etsi minime sequendū esse iam secum cogitauerat, nam prius membra hostiū, q̄ caput, hoc est oppida principatus, quā ciuitates frangere oportere cēsebat, ne tamen Reginæ & Foxani Comitis Gallorum equitū Ducis consiliis repugnare aut contradicere videretur, eorū voluntatibus de oppugnandis Barcinonensibus assensus est. Verum enim vero nihil magis huic expeditioni quā tempus esse contrarium videbatur. Hyems enim maxime seuiens impediēbat. Hęc enim Nonis Decembris profectio contra Barcinonam decreta est. Cæterū Rex, ut supra diximus, Reginæ potius cōsiliis & Gallorum studiis assentiri maluit, q̄ vel seruire tempori vel suū, quā multo melius, consiliū sequi. Eo igitur assentiente confestim duo Gallorum Duces cum multis equitibus ad portam vsq; ciuitatis, quæ noua dicitur, accesserunt. Item alta ex parte Foxanus Comes per Iuncherā iter ad adē sanctæ Mariæ nomine Iesū cum Ducibus aliis & magno equitum numero peruenit. Ciuitas autem portis p̄clusis, & armatorum milibus quinq; per muros dispositis magno clamore Castellæ Regis vexilla simul & nomen extulere. Erat autem in ciuitate pugnatorum maxima multitudo. Regis vero vix erant hominum millia decem, & nihilominus intra moenia ciues se continebant. Ciuitas autem & loci natura & ædificiorum arte valde munitur. A meridie namq; pelagus admittit, & ab occidente monte Iouis, seu ut alii volunt, Iudæorum propinquo plurimum iuuatur. Per reliquas vero partes etsi campos habet patentes, murorum tamen ædificiis crebrisq; turribus & circumductis fossis & aggeribus ferē se inexpugnabilem præbet. Propter huiusmodi munitiones & defensorum ingētem multitudinem Rex oppugnationem minime profuturam esse videns, instructa acie & cōmunitis castris, hostes, si foras exirent, expectabat. Lapidibus tamē interdum tormentis excussis muri feriebantur. Ciues autem muros non excedere, tormentis uti, quibus perit Iacobus Gothomannus, cuius mors magno quidem dolore Regem & oēs equites affecit. Erat enim nobilitate generis, ingenio, moribus, & militari virtute p̄clarus. Dū utrinq; machinis & tormentis contendunt, tandem post aliquot dies ex vrbe magnus equitū numerus egressus à porta, quæ mari propinqua est, cum paucis Regis equitibus, q̄ propinquiores erant, prælium cōmittunt. Quorum impetū equites Regis etsi numero valde pauciores erant, dum tamen Gallorum subsidium venisset, fortissime sustinuerunt. Ciues tamen, venientibus Gallis, terga vertētes, in ciuitatem se recipere coeperunt. Multi tamen ingreditētes vulnerati fuere, nonnulliq; ceciderūt. Alphonsus Aragonens interea cū magna parte equitatus multisq; pedibus omnes agros & hortos ad Iuncherā vsq; vastauerat, motēq; ciuitati propinquū, quē supra inemorauimus, depopulatus, magnā inde p̄dā reportauit i castra. Est enī hic loc⁹ multis reb⁹ admodū dñes, & hortis amoenissimis felix, quē Barcinonēses vocabulo corrupto & de prauata nominis dictione Mōiuy nomināt. Huic mōti capto p̄sidiū reliq̄. His reb⁹ gestis Vilagus quidā, qui Regiē classi præerat, cum octo triremibus in Regis auxilium veniens, ciuitati propius accessit. Sed ventis aduersantibus & natura littoris, vbi nulla vnq̄ tuta nauigia fuere,

Oppidū Cereale oppugnatur.

Oppidum Moncata. Rex ad Reginam Moncatam venit.

Barcinona oppugnatur. Iacobus Gothomannus occiditur.

Prælium questre.

L. Marinei Siculi. Lib. IV.

Villa franca.
Quadringē-
tos oppida-
nos in su Re-
gis occisos.

Tarraconis
oppugnatio.

Præliū apud
Tarraconē.

Morella op-
pidum.

Hostes in tur-
ri combusti.

atq; superueniente Frācisco Pyno, qui numerosq; Gothalanorum classis præfectus erat, discede-
re quidem coactus est. Hic Rex viginti ferè dierum spacio commoratus, cum & expugnans
dæ vrbis difficultatem, & magnos imbres infestasq; pluuias exercitus ferre nullo modo posse
se vidisset, cum Regina Comitēq; Foxiensi Gallorum Duce de relinquenda ciuitatis obsidio
ne cōmunicato iam consilio, statim castra mouit. Ac ne forte inimicis aliquod spaciū daret,
cum omnibus copiis magna celeritate proficiscens, oppidum, cui Villa Franca nomen est &
abest ab vrbe passuum milia prope viginti, de improviso ingressus est. Hic Rex oppido iam
capto quadringentos oppidanos interfici iussit. Quoniam Ducem quēdam Gallorum equi-
tum virum nobilissimum occiderant. Hac re gesta, & aliis finitimis oppidis ob timorem in Re-
gis potestatem redactis, Tarraconem proficiscuntur. Quę ciuitas in littore maris inter Derto-
sam & Barcinonam posita est. Ciuitas est nobilis à scriptoribus celebrata, & à Romanis Scipio-
ne Duce condita. Quam Rex, ciuibus egredi nō audentib⁹, ex duabus partibus machinis &
tormentis bipartitis aliis apud ædem sancti Francisci, aliis iuxta templum diui Dominici dis-
positis, oppugnare statuit. Apud eos autem, qui tormentis præerant, in altera parte Comitē
Foxanum & Poncium Riberā, in altera duos Gallorum Duces cum firmissimis præidiis rela-
quit. Ipse cum Ducibus reliquis & magno equitum numero loca omnia mari cōtermina, quib⁹
hostibus facilis patebat egressus, occupauit. Alphonfus Aragonens interm vineas & a-
gros omnes igni ferroq; vastabat. Dies quinq; moenia tormentis concussa iam casum & rui-
nam minari videbantur. Nec propugnatores aderant. Tum itaq; cessantibus iam tormentis
in muros omnes concurrunt, & scalis appositis & protecti scutis ascendebant. Tum repente
magna ciuium multitudo ē turribus altis saxa magni ponderis & tela conicientes eos statim
reppulerunt. Rex autem suos frustra nitentes reuocauit in castra, & rursus exercere tormenta
violent⁹ & incessanter imperauit. Tum quidem omnium & præsertim Gallorum irritatis ani-
mis, intensius multo machinis & tormentis omnes incumbere. Ciues idē fecere. Sed hi noctu
cessare, Regi vero nūquā. Dū hoc genere belli biduo cōtendūt, die tertio magna Gothalanorū
classis subsidio ciuibus aduenit. Quę cum propter regiā classē portū ingredi nō potuis-
set, apud eadem Sanctę Clarę littoribus appulit, ibiq; magnus hominum numerus expositus
est. Hos ciues secū contūgere & in urbē recipere volentes ciuitatis portas aperunt, magnosq;
equitatu celeriter ad eos cōtendūt. Rex autē instructis ordinib⁹ & exercitu bipartito priusquā
hostes iūgerent, in utrosq; magnū impetū fieri iussit. Primo prælio p̄figatos inimicos alios
in naues, alios in urbē reuerti cōpulerūt. Pluresq; & in maris & in ciuitatis ingressu præter vul-
neratos occiderunt. In quo quidem prælio Regis Duces & plures equites magnum nomen
fortitudinis & clarā famam consecuti fuerunt, & præcipue Ioannes Cabrerius Regis alum-
nus, & eques generosus. Qui pene solus ab hostibus vndiq; circūuentus, fortissime strenueq;
pugnās & hostes feriēs illeſus euasit. Hoc prælio magistratus & omnes ciues perterriti, cū etiā
tormentis quatī muros & laborare iā turres vidissent, timentes, ne vīcti & armis expugnati, ma-
iores perferrent cruciatus, clementiam Regis implorantes & veniam deprecati, sese Regi vir-
tuti tradiderunt. Hac deditioe facta finitimi ferè omnes ad Regem pacem petentes venerunt.
His impune receptis, & Rodorico Reboleto ciuitatis gubernatore relicto, Rex & Foxan⁹ Co-
mes cum aliquo equitum numero Bellaguerā proficiscūtur. Gallorum autē reliqui Duces cū
aliis copiis & exercitu Morellā versus ire iussit. Quod oppidum distat à Valētia nobilissima
ciuitate spacio milīū quadraginta. Dum Rex Bellagueræ commoratur, Comes Pallariensis &
dominus Cruyllæ cū magnis hostium copiis Gerundā oppugnabant. Sed Petrus Roccaber-
tus, qui Gerundæ præfectus erat, cum aliis Ducibus & exercitu ciuitatis, eos primum ab ob-
sidione discedere coegit, deinde campestri prælio vicit, & fugientes præter captos multos etiā
interfecit. Atq; Ducē quendā aduersariorū, nomine Derlōdē cū multis aliis seditionis in turri,
ad quam salutē quærentes cōfugerāt, igne cremauit. Alii autē Duces quos, vt paulo ante dixi-
mus, Rex cum exercitu Gallorum in Vergelli fines Morellam miserat, oppida multa castellaq;

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxiii.

armis expugnaverant, multosq; populos in Regis obedientiam venire compulerant. Eodem temporis spacio multa bella diuersis locis gerebantur. Et p̄terea Rex Castellę rursus pacis fœdere, quod cum Aragonum Rege iureiurando confirmauerat, neglecto, magnum in Aragoniæ fines exercitū in Gothalanorum auxilium misit. His dum Rex cum Gallorum equitibus occurrit, multi Gothalanorū populi, qui vel armis victi vel timore perterriti depositis armis iam quiescere cœperant, iterum defecerunt. Quę res magnū quidem Regi laborem attulit. Cęterum cum Rex aggredi p̄lio Castellanos statuisset apud Ixaram, quod est oppidum Aragoniæ, Gallorum Duces aduersus Castellanos Regem pugnare recusantes, Regem Aragonū deprecati sunt, vt p̄lium quod aduersum Castellanos parauerat, differret. Nolebant enim fœdus amicitie violare, quod inter Gallorum & Castellę principes statutum longo tempore seruauerant. Dicebant itaq; se cōtra Gothalanos oīa libenter pericula subituros, & aduersus eos a Rege Gallorū missos fuisse. A quo etiā mandatum habebāt, vt si quid inter Aragonum & Castellę principes accideret discordiæ, eos reconciliare & pace coniungere diligentissime studerent, neq; armis contēdere paterent. Ideoq; petiuerūt a Rege, vt si Ludouici Gallorum Regis vel amicitia vel honore sibi charus esset, nō Gallos equites aduersum Castellę Regē bellū gere re iuberet. Se Castellę Regē adituros dixere rogatuosq; vt Castellanos copias ab Aragoniæ finibus statim discedere iuberet. Ita fore vt et sibi Gallorū animos tanq̄ magnis officiis i perpetuū faceret obnoxios, & Gothalanos multo facilius opprimeret. Quod si Castellanos Rex honorifice rogat̄ eorū p̄cibus abnueret, & Gallorū Regis amicitia negligeret, sese multo libentius in eū q̄ in fœdis fragos pugnatuos esse dixerūt, Rex aut̄ et si Castellanos armis & p̄aliis vincere mallebat, q̄ p̄cibus, cognita tamē Gallorū voluntate, q̄ tū quasi iusta petere videbant̄, illorū studiis assentiendū existimauit. Annūēs igit̄ eos vehemēter hortatus est, vt qd̄ quid essent facturi q̄primū expedirēt. Quoniā sibi morā plurimū detrimētū allaturā videbat. Duo igit̄ Gallorū Duces Castellanos Regē statim adierūt. Qui oīa q̄ cum Aragonū Rege nup̄ egissent ei retulere. Rogāt vt qd̄ i animo habeat, quidq; facturū esset sine mora respōderet. Hęc cū audisset Castellanos, Rex se quod petissent libet̄ facturū respōdit, constituitq; cū legatis, vt interpositis induciis cū Aragonū Rege vnū in locū ipse cū Rege Gallorū ad colloquiū couenirēt. Vbi suas & Gothalanorū res cū Aragonum Rege pace cōponerent. Quod auctore Rege Gallorū fieri facillime posset, atq; tota diu iā armis & bellis vexata nimis pacaretur Hispania. Hoc responso accepto legati ad Regem Aragonum reuersi cū ei omnia retulissent, eū supplices deprecati sunt, vt eā conditionē pacis & cōponendarū rerū rationē, quam Henricus Castellanos Rex cōstituerat, nō renueret, Rex aut̄ & si Gothalanos ac Castellanos hostes armis potius opprimere, q̄ pace sibi recōciliare volebat, quia tamen id sine Gallorū auxilio facere non poterat, quos sibi defuturos minime dubitabat, si Castellanos bello persequi vellet, q̄ plura mala maioraq; discrimina vitaret, cū Castellanis & obstinatis pactus inducias, cū Gallorum Ducibus de colloquio cū Ludouico Gallię Rege cōstituit, vt & ipse illorū colloquio interesset. Mox Castellanis in Castellam, & Gallis in Nauarrā pficiscentibus, Cæsaraugustā se cōtulit. Hic paucis cōmoratus diebus dū & equites quos expectabat cōuenirent, & Galliā versū vt cum Ludouico Rege colloqueretur, profectionem pararet, Castellanos Rex & Gallici maris princeps, qui Admirantes vulgo dicitur, secretos conferebant sermones, & remotis vtriusq; familiaribus, quasi res magnas nouasq; molirentur, clam soli nonnunq̄ colloquebant̄. Quorum occulta consilia multis male cogitandī causam dedere. Qui sermones illorum clam omnibus nouo insolitoq; more collatos neq; ad commodum neq; ad honorem Gallorum & Aragonum Regum pertinere suspicabantur. Hanc suspicionē crebri rumores affirmabant, qui eos i vtriusq; Regis dedecus neq; sine fraude locutos fuisse vulgo ferebant̄. Quę res multorū quidē malorū materiā p̄buit. Nā & ab vtroq; Rege de colloquio consilium destitutum est, & bella quę tunc interpositis induciis iā quiescere cœperant, redintegrata, multo magis accēsa fuere. Si quidē violatis fœderis & induciarū iuribz, Mōtesani conuentus equites, q̄rū Ascorna Re

L. Marinei Siculi. Lib. xv.

*Præliū apud
Dertosam.*

*Ascora dux
Regis &
Montefano-
rum equitū
præfectus oc-
ciditur.*

*Pugna apud
Azeniam.*

*Ilerda descen-
dit.*

gis Aragonum legatus præfectus erat. Dertosa agros vndiq; vastare coeperunt. Et cum Dertosanis equitibus e ciuitate progressis prælium committentes, illorum multis occisis, alios omnes ferè vulneribus confectos intra muros ciuitatis compulerunt. Hinc magna cum præda & nonnullis captiuis reuertentes, oppidum Smertum, quod Castellani paucis ante diebus vi ceperant, magnoq; præsidio tenebant, oppugnatū venerunt. In cuius expugnatione Dux Ascora multis hostium telis grauius vulneratus occidit. Reliqui vero, Castellani expulsi, oppidanos in fide Regis, vt ante fuerant, retinere. Eodem tempore multis in locis totius principatus bella gerebantur. Nam quidam vir in armis insignis, & valde strenuus Cardonæ Comitis filius, cui & genus & nomen erat Spurtius, cum oppidum, cui nomen erat Gratia, quod a Rege defecerat, obsideret: Dertosanos, quos ciuitas cum Castellanis quibusdā subsidio Gratiani mittebat, equestri prælio deuicit, omnesq; populos Pratarum prouinciæ, qui tam nutare ac deficere coeperant, diligenter in amore Regis & obsequio continuit. Tum etiam Fernandus Angulus, & Ioannes a Toletis, qui iussu Regis Belagueræ præerant, Beltranum Almedarem cum exercitu sibi apud oppidum Lignolam occurrentem diuq; pugnantem magno certamine proficigarunt. Quo prælio plures equites peditesq; vtriusq; partis conciderunt. Bures quoq; ordinis sancti Ioannis militiæ præfectus, cum exercitu paruum oppidum Azeniam, quod defecerat, obsidione premebat. Sed Azeniensibus a Dertosanis, qui non longius aberant, auxilium petentibus, a ciuitate subsidio missus exercitus Regios equites oppidum oppugnantes acriter inuasit. Hic diutius vtrinq; strenue & æquo Marte pugnatum est. Cæterū plurimis equitibus e ciuitate in auxilium hostium superuenientibus, Regis equites opprimebant. E quibus acriter longoque prælio tam defessis, præter vulneratos interfecti ducenti totidemq; capti fuere, reliqui fuga magnoq; labore, castris tamen amissis, euaserunt. Item Comes Treuignis, Bursones, & Tyrosionios, Alcalam Aragoniæ oppidū oppugnantes, cum magnis copiis aggressus a tergo, eorum quadringentos occidit. Et Ferradus, cui Camara cognomen erat, Cypranā & Caspē oppida, nonnullis interfectis oppidanis, expugnauit. Aluarus Mendosus Castellæ Regis Legatus Borridæ castellū, deceptis fraude custodibus, cepit, multaq; dāna populis propinquioribus intulit. Multa præterea tū plia, quæ comprehendere nequunt, & aliis in locis principatus gesta fuere. Tota namq; prouincia Tarraconensis oppugnationibus, plis, & sauis populationibus arsit. Tātus quippe furor Gothalanos omnes inuasit, tanta dementia vexabat, tanta mentis caligine ducebatur, vt nullis admonitionibus, nullis minis, nullis deniq; cladibus ad pristinā sanitatem vniq; redire potuerint. Sed eorum viribus exhaustis, opibus, quas multis annis magnisq; laboribus terrarumq; parauerant, omnibus amissis, & propriæ salutis & honoris obliti usq; ad mortem pertinaces erant. His igitur omissis, quoniam quæ nullo ordine gesta fuerunt, in ordinem redigere literisq; mandare non facile est, ad Aragonum Regem reuertor. Qui cum multis Aragoniæ nobilibus Cæsaraugusta proficiscens, in principatum perueniens apud Ilerdam ciuitatem cum Pratarū Comite, quem illic cum exercitu reliquerat, se cōiunxit. Et omnes equites, qui diuersis locis aduersus hostes renitentes bella gerebant, ad se vndiq; conuocauit. Interim Tarraconensis Antistes, multiq; magnates ad eum cum sua quisq; familia sponte venerunt. Idem fecerunt & multi Siciliæ nobiles, qui Regi suppetias tulerunt cum pecuniis & equis. Itaq; coniunctis omnibus copiis in hostes omnia signa conferri iubet, submotisq; Castellanis & Aragoniæ prouinciæ finibus expulsi, Gothalanos sediciosos magnis cladibus affecit. Breui tempore multa oppida, depopulatis agris, expugnauit. Multos populos metu perterritos ad obsequium redegit. Et collectis omnibus copiis Kalendis Martis Ilerdam, quæ iterum defecerat, profectus, in hortis ciuitatis citra flumē Sicorim castra posuit. Instructaq; acie milites oēs in armis esse iussit. Erat enim in ciuitate magnus militum numerus, quos Petrus Decius ciuitatis præfectus de Regis aduentu non ignarus, ex multis partibus euocauerat. Qui Regis appropinquantibus copiis equites & ciues omnes armis capere & locis ciuitatis opportunis tormēta, quibus in oppugnantes vterentur, disponere iussit. Est autem Ilerda Hispaniæ ciuitas nobilis, inter Barcinonam

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxiii

& Cæsaraugustam, quæ ab utraq; pari ferme distat interuallo, memorata Romanorum bel-
lis ciuilibus. Hic enim Iulius Cæsar Magni Pompei copias, quibus Marcus Varro, Lucius
Affranus, & Marcus Petreus præerant, superauit. In ripa Sicoris posita ciuitas in altiore col-
lem consurgit, Templis & aliis ædificiis, fructifero solo, & antiquissimo literarum gymnasio
celebris. Annis præterea, qui saxo ponte transitur, & aquis & aureis arenis insignis. Ciuitatis
etiã fines Vergelli fertilissimos agros attingunt. Vna re tantum minus foelix minusq; salubris,
q; hyeme nubilofo plerūq; tegitur cœlo. Sed hætenus de ciuitate. Postero die Gothalanorum
Duces cum magno equitum peditumq; numero flumen traiecerunt, & cum Regis exercitu,
qui ad pugnam paratus erat, prælium commiserunt. Acriter utrinq; primo congressu & vi-
ribus equis pugnatū est. Deinde vero durante pugna, hostes, qui minus labores & arma ferre
consueuerant, longo tam defessi certamine pedes referentes in ciuitatem sese receperunt. Ex qu-
bus interfecti pauci fuere. De Regis autem equitibus numero plures ceciderunt. Nam qui sua
glientes hostes ad muros vsq; ciuitatis persecuti fuerant, eorum multos ad sua castra redeuntes
tormenta, quæ ciues Ilerdæ faciebant, interemerunt. Cum quibus & Ioannes Luna vir nobi-
lis & forma corporis & animi magnitudine præstantissimus occubuit. Cuius mortem magn-
quidem Regis & totius exercitus moeror secutus est. Hoc tamen prælio Regi milites & profita-
gatis hostibus in ciuitatemq; compulsi, & capto diui Augustini templo victores fuere. Mult-
tos dies deinde ac propè duos menses, modo equestri prælio, modo pedestri certamine, nec si-
ne utriusq; partis cede fusq; sanguine pugnatum est. Cæterum post multa variaq; prælia lon-
go tam labore defessi hostes suburbium ciuitatis & omnes domos atq; sanctorum ædes, quæ
extra muros ciuitatis erant, amiserunt. Est autem suburbium iuxta pontem, quo transitur ad
ciuitatem. Hoc suburbio capto, Regis militibus magna quidem spes expugnandæ ciuitatis
accessit, & Ilerdenses non paruus timor inuasit. Itaq; Rex nocte, quæ secuta est, in suburbium
castra transferri ac fossa valloq; muniri, & tormenta locis ad oppugnandum tutis & opportu-
nis locari iussit. Interea ciues eo loco, qui medius inter pōtem & muros ciuitatis erat, multo ro-
bore magniq; confixis trabibus præualidam sibi munitionem confecerant. Et ab altera para-
te, quæ ad pōtem & Regis castra spectabat, vsq; ad utramq; ripam fluminis aggeres fossamq;
perduxerant. Hoc materiæ munimentum & lignorum molem Rex prima luce multis tormē-
tis oppugnare iubet. Vbi complures tacti lapides propugnantes hostes sum mouere, Regi mi-
lites, capto pōte, certatim & fossam lapidibus terraq; complere, & confixos fudes trabiumq;
munimen euellere nitentur. Huc Ilerdæ ciues periculum sibi pertinentes vndiq; repente
concurrunt, & in eos qui lignorum machinam erucere conabantur, tela concitantes acerrime
pugnabant. Regis autem equites etsi numero pauciores erant, propter angustiam loci, qui plu-
res capere non poterat, hostium tamen numerosam multitudinem propellebant. Quorum Si-
culus quidam, cui Ioannes Cilestrus erat nomen, saxo magni ponderis concussus armatus in
fossam, quam transferat, in caput decidit, diuq; capite solo affixo stetit & pedibus erectis, do-
nec à sociis, qui aderant, adiutus ad pugnam rediit. Tum & Ferdinandus Rebolletus, qui pri-
mus hostium phalanges perfregerat, cum missilibus telis, armis quibus indutus erat perfora-
tis, vulneratus in pectore concidisset, à suis armigeris è solo statim sublatus, & commonit⁹, vt
in castra se reciperet, vulnusq; medico curandum pberet, prius inquit vulnus vlciscamur, po-
stea curabimus. Hæc locutus in hostes conuersus violentius dimicauit. Acriter hic ab omnib⁹
diuq; pugnatum est. Nam defessis Regis militibus alii recentiores succedebant. Deniq; com-
pulsis intra muros ciuitatis hostibus, omnes Regis eqtes in sua castra victores redierunt. Quo-
rum etsi multi vulnerati, nulli tamen desiderati fuere. Ex aliis vero pter vulneratos complures,
nonnulli quoq; ceciderunt. Cæterum dum hæc apud Ilerdā prælia gerebantur, Regina & Fer-
dinandus filius ex Cæsaraugusta cum duabus quingentis cohortibus in auxilium Regis
venientes apud diui Francisci templum castra posuere. Nam vt in hunc locum copias adduce-
rēt, in itinere literis Regis & nuntis præmoniti fuerant, vt media ciuitas inter duos exercitus

Præliū apud
Ilerdam.Ioannes Lu-
na occiditur.Ioannes Cile-
strus SiculusFerdinandus
Rebolletus.

L. Marinei Siculi. Lib. xv.

Ilerdæ dedi-
tio.Iurati unde
dicti.Reginæ pie-
tas.

Lusitanus.

Lusitania.

Celtiberia.

aut facilius expugnaretur, aut citius in deditionem veniret. Quod quidem consilium Regem minime fefellit. Ciues enim & longa fame languentes, qui tam diu ex lini semine panem comederant, multiq; inedia perierant, & omni subsidii spe destituti, post multa prelia, quibus magnum vulnus acceperant, & quia præter vastatos agros omniaq; bona consumpta se ipsos præditum iri cernebant, ne sua pertinacia interirent, ab Rege colloquium petierunt. Quorum legati cum supplices ad Regem venissent, nihil ab eo præter vitam deprecabantur. Quibus Rex non vitam solum & libertatem, sed omnia quoq; bona concessit. Idq; fecit nonnullis equitibus suis, quos iam prædæ cupiditas coeperat, inuitis. Demum clauibus acceptis, præcauens ne subsidium, quod Barcinonæ parabatur, veniret, præmissis cum legatis multis armatis equitibus, ciuitatem maturius ingressus est, & cum eo Regina simul & Ferdinandus filius. Qui cum ciuitatis magistratibus, quos à iureiurando, quod pro conseruanda republica præstant, Iuratos appellant, et cum aliis ciuitatis equitibus per vicos equitantes, miserabiles esurientium puerorum fletus & querulas voces hauriebant. Quorum matres passis crinibus misereq; flentes ad Regem & Reginam cum venissent, dum eorum pedes osculabantur, multis etiâ lachrymis irrigabant. Quartum præterea nonnullæ longo ieiunio deficientes in terram nimio langore cadebant. Virorum autem complures & promissa barba terribiles, & exangui macie pallentes, ut qui iam vultus humanas exuerant, vel montanas trucesq; feras, vel mortuorum hominum effigies referebant. Quos miserata Regina, & præcipue pueros, ad sua castra confestim misit, & qui omnibus cibaria distribueret, imperauit. Hic dies octo Rex commoratus, dum & ciuitati quæ necessaria erant prouideret, & milites qui ex acceptis vulneribus ægrotauerant, conualescerent. Tandem Nonis Quintilibus Alphonsum & Ioannem Aragoneos, Comitem Pratensem, & alios Duces cum septem cohortibus Ceruariam versus præmisit. Quos ipse ciuitatis arce Ioanni Lescano commissa, postero die cum reliquis copiis subsequutus est. Quod quum Barcinonenses animaduertissent, auxilio Castellanos omniq; spe iam destituti, ad Petrum Portugallie Comitis Vrgelli nepotem legatos miserunt. Quibus omnem facultatem dederunt, ut ei nomine Gothalanorum omnium Barcinonam ciuitatem totumq; principatum offerrent. Quod ille munus regnandi cupiditate captus minime recusauit. Sed sua undiq; convocata familia multis equitibus comitatus simul cum legatis Barcinonem profectus, apparatu penè Regali magnoq; gaudio totius ciuitatis excipitur. Et vitro citroq; iuratis ex compacto conditionibus & privilegiis ingenti ciuium clamore Rex appellatus est. Hunc deinceps non Petrum Portugallie neq; Regem, sed duntaxat Lusitanum denominabimus, à Lusitania vltioris Hispanie prouincia, unde à Barcinonensem legatis accitus venerat. Est autem Lusitania inter Galatiam & Bethicam, quæ tribus vberissimis fluminibus, Durio, Tago & Ana continetur. Cuius prouinciæ pars vltima, quæ vergit in solis occasum, ab incolis & recentioribus historicis Portugallia nuncupatur. Huius autem nominis etsi certam reddere rationem non possumus, nobis tamen optari licet ex Gallia olim homines in huius regionis maritimam ciuitatem, quæ Portus appellatur, ingressi, suæq; patriæ nomen Gallia ciuitatis nomini, quod nonnunquam fieri solet, addidisse. Sicut & Celtiberia, quæ ab Ibero amne ciuitatis Hispanie & Celtis Galloq; populis nomen accepit. Sed ad Lusitanum redeo, qui etsi Rex electus in titulos illustres & magnos principatus honores assumptus fuerat, eius tamen animus non minorem quidem curam & sollicitudinem, quam læticiam sentiebat. Propterea quod & alienum regnum ingressus erat, & Gothalanorum neq; mores neq; linguam satis intelligebat, & Aragonum Rex, qui tum Ilerdam ciuitatem armis coeperat, cum exercitu victore propinquus erat. Ilerdensibus enim captis & ciuitatis castello Ioanni Lescano, cui plurimum Rex confidebat, uti supra memorauimus, commissio, Duces quos cum copiis Ceruariam versus præmiserat, magno cum equitum numero subsequebatur. Ex Gothalanis interim perfidis, quos aduertente Lusitano, Comes Pallariensis & alii confurationis autores acciuerant, multitudo magna conuenerant. Erant præterea in ciuitate nonnulli Castellani milites, quos à Regis equitibus prius ante gestis profligatos & in vltiorem proficiscentes Hispaniam Barcinonæ ciues apud se ma-

De Joanne Rege Aragonie.

Sol. lxxv.

gnis precibus multaq; pecunia retinuerant. Ex Lusitania quoq; qui venerant & aliarum nationum milites Gothalanorum copias augebant. Prefectis igitur electis & ordinibus instructis & Ceruariensium legatis auxilia petentibus, Lusitanus cum omni exercitu cōiunctisq; copiis ē Barcinonē proficiscens Equalatum peruenit. Quod oppidum Ceruariam versus distat a Barcinona passuum milia circiter quadraginta. Huc speculatores, quos ē Barcinona Lusitanus exploratum res Aragonum miserat, redeuntes, multos principatus populos, qui defecerant, post Ilerdā captam in Aragonum Regis obsequium & gratiam rediisse, & Tarraconenses cū Ceruariensibus metu perturbatis de deditōne placandoq; Regis animo consilium inisse dixerunt. Quorum delatis vulgatisq; sermonibus, non paruum quidem timor hostes omnes inuasit. Et Lusitanus, qui Ceruariensibus auxilium implorantibus opem ferre statuerat, consilium & cogitationes impedivit. Nam & si Ceruariensibus subuenire decreuerat, multis tamen, quos metus coeperat, hortantibus, ut Barcinonem potius redire, q̃ Ceruariā proficisci vellet, ne muris illic & obsidione clausus exituq; prohibitus, vel longa fame, vel expugnato oppido, in hostium potestate venire cogeretur, diu cogitabundus, & ad deliberandum quid esset factur⁹ anceps, nam & Barcinonam reuerti pudore, & Ceruariam ire metu prohibebatur, demum neq; Barcinonam rediit, neq; Ceruariam profectus est. Sed itinere, quod Ceruariam ducebat, omisso, cum omnibus copiis transuersum iter ingressus ad dexteram Montē Serratum relinquēs, in Pratenſis Comit̃s terram peruenit. Quæ regio pars est prouinciæ Tarraconensis & Cathalonie principatus, versus septentrionem distatq; a Barcinona passuum milia sexaginta. Hic oppida multa, quæ defensoribus carebant, expugnauit, quorum agros igne ferroq; vastabat. Hoc eo animo Lusitanus faciebat, ut Pratarum Comes, qui Regis Aragonum copiis præerat suis populis auxilia latur⁹, ab obsidione Tarracæ, quam acriter oppugnabat, discederet. Et cū exercitu Pratas versus proficisceretur, cum eo Pratis egressus in itinere prælio decertaret, quo victo & militibus eius fuis, deinde Regis copias, quas cum Comit̃s exercitu coniunctas plurimum posse cernebat, tutius inuaderet. Ideoq; quō maturius Comes venire, & suis auxilium implorantibus opem ferre cogeretur, violentius omnia vastare, crudeli⁹ in captiuos animaduertere. His præterea qui semel moniti iussa morarentur & serius portas patefacerent horrendam & per multa tormentorum genera mortem minari. Quod ubi Rex qui Tarraconē tunc erat a multis, qui inde relictis omnibus rebus ad eum confugerant, accepit, tantā sæuitia commotus Pratarū Comitē ab obsidione Tarracæ renocatū cū aliis ducibus, quos Ceruarienses oppugnatū miserat, cū exercitu contra Lusitanū celeriter ire iussit. Cui mox & Ferdinandus filium, quem multis nobilibus præfecerat, subsidio misit. Qui tū & si puer etate magis, q̃ adolescēs erat, annum enim quartum decimū agebat, magnopere tamē armis & equo gaudebat. Laudis igitur & belligerendi cupidus magna celeritate proficiscens die quarto Comitē suos fines ingressum consequutus est. Cuius aduentus incredibilis læticia milites omnes affecit. Postero die cum omnibus coniunctis & instructis cohortib⁹ in oppidū Comit̃s, quod Calasum vulgus appellat, & a Pratis, quæ inde cernuntur, milia passuum ferē quinq; remotū est, Ferdinandus Princeps & Duces omnes ingrediuntur. Totaq; nocte, propter propinquos hostes, paratas & armis instructas acies habuere. Complures equites armati positis extempore tentoriis, extra muros oppidi pernoctarunt. Vbi dies illuxit exploratores nonnulliq; Pratenſes ad Ferdinandum principem venerunt, & Lusitanum Pratis egressum Calasum versus cum maximis copiis & ordinibus instructis venire dixerunt, & tā signa eius & sublati equorum pedibus puluis conspiciebantur. Tum Ferdinandus omnes ex oppido copias eduxit, & ad exponendas cohortes locum cōsiderauit. Oppidi situs & loci natura erat huiusmodi, in plano ferē loco incipiebat, & in collem leuiter accliuem confurgens, in editiorē planiciem desinebat. Huc Ferdinandus copias adduxit, & milites omnes paratos & armis intentos esse iubēs, venientes & iam appropinquantes hostes expectabat. Tum in aere ciconiarum repente densissimum agmen apparuit. Quod nouum genus augurii non paruum quidem multorum

Oppidū Calasum.

Calasī oppidi descriptio.

Ciconiarum multitudo.

L. Marinei Siculi. Lib. iv.

Lusitani uer-
ba ad Gotha-
lanos.

Ferdinandus
aciē instruit.

ad hunc
modum.

Verba Ferdi-
nandi princi-
pis ad milites

instructum
ostendit.

mentes perturbant. Aues enim etsi neque prodigiosae sunt, neque humanis carnibus vescuntur, inter utrumque tamen gregatim volantes exercitum, multorum quod futura caedem significare videbantur. Interim Lusitanus quous eodem non nihil turbatus angurio, metu tamen dissimulato milites, quos propter inspectum prodigium non parvus timor inuaserat, hortatus, oppido propius accessit, et apud diui Jacobi templum, quod a Calais circiter mille passus aberat, copias continuit. Medium inter utrumque exercitum spatium maior erat planities, & opportunus ad pugnandum locus. Lusitanus instructa acie & exercitu tripartito Gothalanis equitibus, qui sibi primum praelium poposcerant, Petrum Dectum praefecit. His omnes Burgundiae milites quorum magnum numerum habebat, subvenire iubet. Secundam aciem Nauarris & Castellanis compleuit, quibus Beltranum & Ioannem Almendaretem praeposuit. Tertiam, cuius ipse praefectus erat, ex Lusitanis & nonnullis Gothalanorum primariis equitibus instituit. Eius primipilus erat Laurentius Monticatinus. Custodes autem Comes Pallariensis, Redae Vicecomes, Graus Cerbellon, & Grullae dominus erant. Cohortibus hoc modo dispositis, longo sermone Gothalanos hortatus est. Quibus primum maiorum suorum virtutes illustres & res terrena marique magnifice gestas commemorauit. Deinde omnes iniurias illis illatas a Rege Ioanne crudelissimas cedens, bonorum amissiones & agros igne ferroque depopulatos repetens, quot oppida, quot ciuitates, quot castella tormentis concussa corruissent, quot viri fortes apud Rubi natum ceciderant in memoriam adduxit. Barcinonae principatum vel liberum esse debere, vel ad Vergelli Comitum haeredes pertinere Barcinonensibus affirmabat. Qui si pristinae solitaque virtutis in praelio gerendo eo die memores esse vellent, facile quidem & amissas omnium bonorum possessiones recuperarent, & ignominias, quas indignissime perferebant, vincerent. Non esse dicebat de victoria dubitandum. Propterea quod & virtute militum praestantiores erant, & numero plures. Quod etiam si numero plures essent, illa tamen ratio nobis perspicilem victoriam pollicetur, quoniam cum hominibus, qui pueri ludicum in re militari sequuntur, congregandum esset. Postremo ut pro honore, pro vita pugnaret, admonuit. A Gothalanis ad Nauarras accedens, illis cum multa verba dixisset, quibus illorum animos accendere facile poterat, demum Caroli Vianae principis mortem memorauit. Castellanis bella, quae Ioannes Rex Aragonum tot annos aduersus Ioannem & Henricum Castellanicorum Reges indigne gesserat, retulit. Denique Burgundiae militibus atque reliquis, qui stipendio & praedae spe militabant, honores, & commoda, quae victis hostibus victores consequi possent, & quam plena diuitiis & hostium spoliis manus, quae bene pugnasset, in castra rediret, ostendit. Dum Lusitanus oratione coniuratos hortabatur, interea Ferdinandus etsi corporis robore minus firmus, ut supra diximus, propter aetatem, animi tamen viribus fortis, ex colle ubi constiterat, exercitum ad planitiem deduxit, ibique ad hunc modum aciem instruxit, ut Pratarium Comes cum parte magna equitatus cum hostibus a fronte conficeret, primaque praelia committeret, statimque Bernardus Rocabertinus a dextera, & Matheus Monticatinus a sinistra pugnantem hostes a lateribus opprimerent, Henricus principis frater patruelis laborantibus, & quos hostium multitudo magis urgeret, cum suis equitibus subsidium ferret. Bernardum vero Gastonem cum peditibus montem, qui aderat, ascendere iussit, ut inde signo dato celeriter in hostes impetum facerent. Tarraconensis Archiepiscopus, Comes Modicensis, Ioannes Pratus cum equitibus suis peditibusque oppidum castraque tuerentur. Ipse autem cum primipilo Caraxona magnaque parte nobilium, quos salutis suae causa custodes habebat, Pratensem Comitem & qui cum eo prima praelia commississent, subsequeretur. Hoc modo ordinibus instructis, aduocatos Duces & omnes equites his verbis alloquitur. Omnes homines, quibus aetas & rerum experientia de sunt, fortissimi viri, non dare quidem, sed accipere doctrinam & consilium decet. Ego itaque qui sum & aetate puer, & in re militari tyroculum, & minus expertus, vos omnes rogo obsecroque, ut si vobis ordines, quos in instruenda acie consideravi, minime forte probant, & apte & statim mihi consilium vestrum & sententiam ostendatis, totamque aciem & pugnandi rationem vobis mutam